

Днес в броя

Националните ученически отбори на България по науки изпращат годината с 97 медала от най-престижните световни състезания

Екипът на Национално издателство „Аз-буки“ ви пожелава

СВЕТЛО РОЖДЕСТВО, ЗДРАВЕ И КЪСМЕТ

ПРЕЗ **2026** ГОДИНА!

Следващият брой на вестника ще излезе на 8 януари 2026 г.

Българска академия на науките
www.bas.bg

Силата на информацията

®

АЗ-БУКИ

Четете ни на www.azbuki.bg

НАЦИОНАЛЕН СЕДМИЧНИК ЗА ОБРАЗОВАНИЕ И НАУКА

Вестникът е правопреемник на първото официално издание на Министерството на просвещението – „Училищен преглед“ – 1896 г.

Брой 50 – 51 (1745) 18 декември 2025 г. Година XXXIV. Под името „Аз-буки“ вестникът излиза от 10 април 1991 г. Цена 1,90 лв. / 0,97€

Х НАЦИОНАЛЕН
ФОТО КОНКУРС

В моето
училище
АЗ-БУКИ е най-хубаво

Общо 1059 фотографии участваха в десетото издание на Националния фотоконкурс „В моето училище е най-хубаво“, организиран от Национално издателство за образование и наука „Аз-буки“. Конкурсът се провежда под патронажа на министъра на образованието и науката.

На стр. 12 – 21

СПЕЦИАЛНА НАГРАДА
НА „АЗ-БУКИ“

Владимир Евелинов
Кочеманов,
II клас, ОУ „Св. св. Кирил и Методий“ – с. Смилян,
община Смолян

Математиката трябва да дава практически умения

Отпадане на отделни специализирани или повтарящи се теми в гимназиален етап препоръчва проект на концепция за нови учебни програми по предмета

Основната цел на промяната на учебните програми по математика е математическото знание да се превърне в инструмент за мислене, разбиране, анализ и оценка на света с акцент върху решаването на практически задачи. Това предопределя фокусиране на очакваните резултати от обучението към уменията и нагласите, пише в публикуваните на страницата на МОН нови проекти на концепции за промяна в учебните програми. Обществените консултации по тях продължават до 28 февруари.

Относно математиката в концепцията е посочено, че за постигане на обрат в резултатите на учениците по предмета се налага

дълбоко преосмисляне на философията на учебните програми, на структурата и сложността на учебното съдържание в тях, а наред с това – целенасочена квалификация на учителите за прилагане на иновативни методи, включване в майсторски класове, предоставяне на съвременни диагностични и адаптивни инструменти, качествени ресурси и сформирани на професионални общности за обмен на опит.

Като първостепенна задача на обучението по предмета е посочено, че то трябва да насърчава функционалната грамотност, а не механичното възпроизвеждане на знания. Това предполага учебните програми да са по-гъвкави, с по-рамкови очаквани

резултати, да създават условия за плавно преход от конкретно към абстрактно мислене между различните образователни етапи, да осигуряват логическа последователност, да спомогнат за преодоляване на когнитивното претоварване и на усещането за липса на връзка между теория и практика, което води до загуба на интерес, демотивация, бързо натрупване на пропуски, изоставане и в крайна сметка – отказ да се полагат усилия.

Докато за прогимназиалния етап е посочено, че не се налагат съществени промени в учебните програми, тъй като темите са устойчиви, ефективно изграждат основни умения и не изискват структурно

пренаареждане, а единствено методическо обновяване, то за гимназиалния етап се подчертава необходимостта от сериозни количествени и съдържателни промени.

Сред предложените стъпки за количествено оптимизиране са отпадане на отделни специализирани или повтарящи се теми, обновяване на други за осигуряване на по-добра логическа последователност, прецизиране нивото на очакваните резултати чрез промяна на познавателните глаголи с цел работа за изграждане на умения, както и реорганизация на учебното съдържание между отделните класове.

На стр. 2

„Аз-буки“ с две успешни премиери на Коледния панаир на книгата

Снимка Крм Стоев

Проф. Антоанета Алипиева и Емил Спахийски – директор на Национално издателство „Аз-буки“, при представянето на изследването „ТКЗС в българската литература“ на 52. софийски международен панаир на книгата

Национално издателство за образование и наука „Аз-буки“ представи две нови свои книги в рамките на 52. софийски международен панаир на книгата в Националния дворец на културата. Премиерите на двете издания предизвикаха интереса на експерти и публика.

Първа в Литературния кът на НДК бе представена двутомната колективна монография „Стопанска история на българите в Османската империя“ под редакцията на чл.-кор. Иван Русев. Това е първият в българската историография опит за цялостно представяне на стопанската история на българите в Османската империя (от XV до началото на XX в.). Изданието се представя за първи път пред широката общественост и предизвиква интереса на четящите хора в България не само по време на премиерата в Литературния кът на НДК, но и на щанда на Национално издателство „Аз-буки“.

Другото издание на „Аз-буки“ с премиера на Коледния панаир на книгата в НДК е „ТКЗС в българската литература“ от проф. Антоанета Алипиева. Авторката проследява темата в произведенията на различни автори от този период. Илюстрациите са дело на талантливия художник Росен Йорданов.

На щанда на „Аз-буки“ посетителите на Коледния базар имаха възможност да се запознаят и с други книги, които излизат под знака на Издателството. Сред тях са своеобразните учебници по актьорско майсторство на Димитър Маринов – „Към сцената“ и „Към екрана“, двуезичната книжка със стихове на Петя Дубарова – „Да литна високо в небето... / Volare in Alto nel Cielo...“, наръчникът „Написаното остава! Пиши правилно! 101 езикови бележки“ и детската книга с мисия „Вълшебните обувки на Кая“. *АЗ-БУКИ*

Интервю с проф. Иван Русев – научен редактор на колективната монография „Стопанска история на българите в Османската империя“, четете на **стр. 23**

Математиката...

От стр. 1

В концепцията е посочено още, че качествената промяна изисква акцент върху решаването на практически задачи с житейски контекст – от планиране на бюджет до моделиране на обществени процеси, които свързват математиката с всекидневното, природните науки, икономиката и гражданското образование. Същевременно те трябва да изграждат отговорност и социални умения, възможност за надграждане чрез проектна и изследователска дейност.

Новите програми трябва да насърчават интердисциплинарен и проектен базиран подход, които показват връзката на математиката с другите области на знанието. Така учениците ще осъзнаят нейното практическо и ценностно измерение – например чрез връзки с природните науки, предприемачеството и гражданското образование.

Особен фокус се поставя върху използването на дигиталните технологии и изкуствения интелект, които да са в помощ на индивидуализираното обучение чрез визуализации, адаптивни упражнения и анализ на грешки.

Обърнато е внимание и на подкрепата за учителите, които са основните носители на промяната. Включването на методически насоки ще позволи прилагането на активно учене, диалог и проектна дейност и ще ги подкрепи в ролята им на ментори, в използването на повече визуални и игрови подходи, акцент върху работата в екип и социално-емоционални умения, в интегрирането на изкуствения интелект за анализ на грешки и адаптивни задачи и на дигитални ресурси и симулации за подготовка за реални приложения. *АЗ-БУКИ*

Проектите на концепции за разработване на нови учебни програми по математика, чужд език, технологии и предприемачество и музика четете на **стр. 13 – 20**

Снимка Пресцентър на МОН

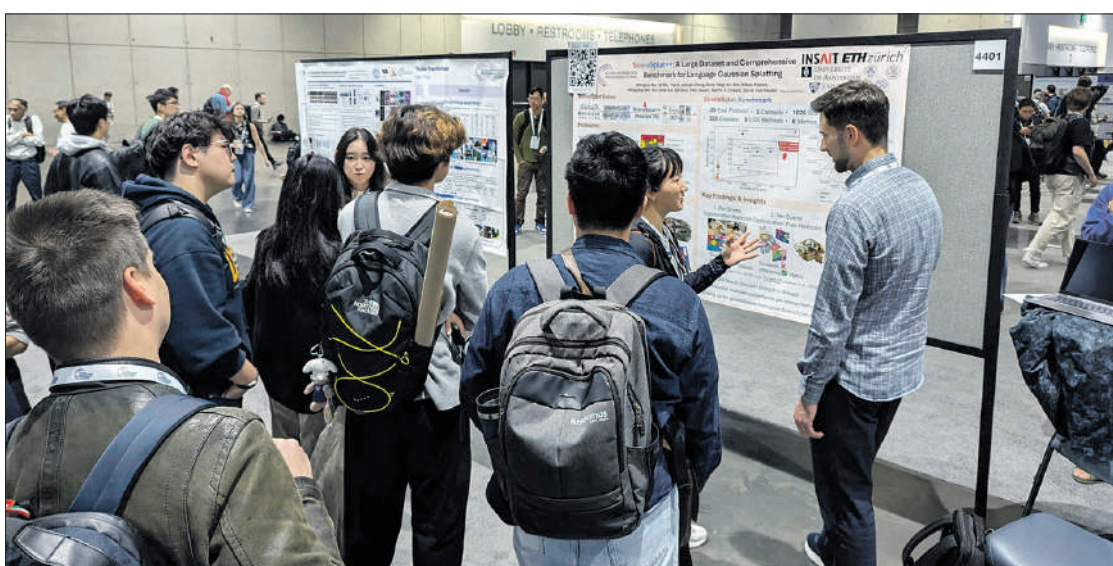

Министър Красимир Вълчев откри STEM център в ППМГ „Св. Климент Охридски“ в Монтана, която тази година чества своя 110-годишен юбилей. Той отбеляза, че STEM обучението насърчава ученето чрез експерименти, практическа работа и опити, а това значително повишава мотивацията и интереса на учениците

Пореден значим принос на INSAIT

Българският институт участва в създаването на най-голямата отворена 3D база данни за изкуствен интелект, който разбира език и пространство

Снимка INSAIT

Институтът за компютърни науки, изкуствен интелект и технологии към Софийския университет „Св. Климент Охридски“ (INSAIT) съвместно с водещи международни научни институции представя SceneSplat-49k – най-голямата публично достъпна колекция от висококачествени и сложни 3D сцени във формат Gaussian Splatting, както и SceneSplat-Benchmark – цялостна платформа за оценка на модели за Language Gaussian Splatting, съобщават от научноизследователската организация.

Проектът предизвиква голям интерес на проведената наскоро конференция NeurIPS в Сан Диего, САЩ. Той е резултат от съвместната работа на INSAIT, Амстердамския университет, ETH – Цюрих (Лаборатория по компютърно зрение), Нанкинския университет по аеронавтика и астронавтика (Китай), Университета „Джонс Хопкинс“ и италианските университети в Пиза и в Тренто.

Разработката представлява важна стъпка към развитието на следващото поколение 3D системи за изкуствен интелект с приложения в роботиката, виртуалната и добавената реалност и естественото и интуитивно взаимодействие между хора и машини, отбелязват от INSAIT.

SceneSplat-49k включва 48 856 реконструирани сцени от реалния свят, обхващащи както закрити, така и открити пространства, като 12 061 от тях са обогатени с езикови характеристики. Създаването на набора от данни е резултат от значителен човешки труд и изчислителни ресурси в размер на 861 GPU дни, което гарантира високо ниво на реализъм и разнообразие.

Language Gaussian Splatting позволява на системите с изкуствен интелект да взаимодействат с 3D среди чрез естествен език и да разбират пространствени и семантични отношения директно в три измерения. До момента развитието на такива системи беше ограничено поради липсата на мащабни, висококачествени 3D данни и стандартизирани методи за оценка.

SceneSplat-Benchmark оптимизира този проблем, като въвежда значително по-реалистични и предизвикателни условия за оценяване. Той обхваща 1060 сцени и 325 семантични класа и позволява директна оценка на моделите в 3D среда вместо чрез 2D проекции, което осигурява по-точна и надеждна оценка на разбирането на сцени на ниво пространство. *АЗ-БУКИ*

Олимпийците с 97 медала през 2025 г.

Отличията са от международни, европейски, балкански и младежки олимпиади и състезания

Снимка Олег Попов

Традиционната обща годишна олимпийска снимка

Стела МАРИНОВА

Българските ученици спечелиха общо 97 медала – 15 златни, 40 сребърни и 42 бронзови, от международни, европейски, балкански, младежки и олимпиади за момичета през 2025 г. Това бе споделено по време на традиционната Годишна олимпийска среща, организирана от Сдружението на олимпийските отбори по природни науки (СООПН).

Събитието, което е под патронажа на президента на Република България, се проведе в Националния археологически институт с музей – БАН. На годишната среща присъстваха вицепрезидентът Илияна Йотова, заместник-министърът на образованието и науката Наталия Михалеvsка, ректорът на Софийския университет „Св. Климент Охридски“ проф. Георги Вълчев, генералният директор на БТА Кирил Вълчев, олимпийците по природни науки за 2025 г., техните ръководители, учители.

„Тук сме, за да изкажем нашето възхищение и да кажем колко много сте ни необходими, ценни и как ще продължим да ви подкрепяме“, заяви вицепрезидентът Илияна Йотова в послание от името на екипа на президентската институция.

По нейните думи олимпийците и техните преподаватели представляват интелектуалната мощ на българската нация. „България ще разчита изключително много на вас“, посочи още Илияна Йотова.

„Най-ценното, което давате на тези млади хора, е самочувствието, че могат, че държат в ръцете си съдбата си и развитието на света. Поклон към вашата работа!“, обрвна се към преподавателите вицепрезидентът.

Тя пожела на олимпийските отбори следващата 2026 г. да бъдат още по-амбициозни и да имат още по-добри резултати.

„Вие сте онзи блясък, в който вярваме и който искаме да подкрепяме. Вярвам, че тепърва ще виждаме още повече върхове, които покорявате“, обрвна се към олимпийците Елена Маринова – член на Борда на СООПН.

Националните олимпийски отбори по математика, физика, химия,

биология, лингвистика, информатика, астрономия, география и изкуствен интелект завоюваха общо 39 медала от най-престижните състезания в света – международните олимпиади по науки. Българските ученици се завърнаха от тях с 8 златни, 14 сребърни и 17 бронзови отличия.

Най-добре представилите се национални отбори през 2025 г. са по астрономия и астрофизика, информатика, лингвистика и химия.

Отборът по астрономия и астрофизика постигна най-силното представяне на България в историята на Международната олимпиада, като на състезанието в Индия българските ученици спечелиха 3 златни и 1 сребърен медал и една почетна грамота. Ръководители на отбора са Никола Каравасилев и Стефан Иванов.

Отборът по информатика продължи възходящото си развитие и постигна най-доброто българско представяне в историята на Международната олимпиада по информатика, която се проведе в Боливия. Българските ученици завоюваха 2 златни и 2 сребърни медала, които донесоха на България четвъртото място в света в неофициалното

класиране пред САЩ и Япония. Ръководители на отбора са Илиян Йорданов (Институт по математика и информатика, БАН) и Виктор Кожухаров.

Отборът по лингвистика се представи изключително силно на Международната олимпиада по лингвистика в Китайско Тайпе. Той спечели 2 златни медала с абсолютно първо и второ място в света, 2 сребърни, 2 бронзови медала и 2 почетни грамоти.

Отборът по химия продължи успешната си серия от предходните години и на Международната олимпиада по химия в Дубай спечели златен, сребърен и 2 бронзови медала. Ръководители на тима са доц. д-р Донка Ташева и проф. д-р Пенка Василева от Софийския университет.

Интервю с учителя по география и икономика от Националната природо-математическа гимназия „Акад. Любомир Чакалов“ Василка Йорданова и нейния ученик, сребърния медалист от тазгодишната Международна олимпиада по география в Тайланд Борис Донков, може да прочетете на **стр. 10 – 11**

Първенците

Осемте златни медалисти от международни олимпиади по науки получиха грамотите си от вицепрезидента Илияна Йотова.

Веселин Маркович е най-добрият олимпиец на България за 2025 г. Той спечели златен медал от Международната олимпиада по информатика в Боливия и сребърен медал от Международната олимпиада по математика в Австралия. Грамотата от негово име получи неговата учителка Юлия Димитрова.

Ванеса Калинкова завоюва златен медал и абсолютно първо място от Международната олимпиада по лингвистика.

Светослав Арабов грабна златен медал от Международната олимпиада по астрономия и астрофизика и бронзов медал от Международната олимпиада по физика.

Никола Николов има златен медал и абсолютно второ място от Международната олимпиада по лингвистика.

Александър Гатев спечели златен медал от Международната олимпиада по информатика.

Елена Йорданова е носител на златен медал от Международната олимпиада по астрономия и астрофизика.

Дамян Иванов е златен медалист от Международната олимпиада по химия.

Петър Попов завоюва златен медал от Международната олимпиада по астрономия и астрофизика.

Кампания на Института за български език – БАН и в. „Аз-буки“

„Кон до коня, юнак до юнака“

Мария ТОДОРОВА*

Ако сте слушали народната песен „Откога се мила моя, майно льо...“ („Иван Шишман на Софийското поле“), почти сигурно е, че в съзнанието ви се е запечатал образът на огромната мощна войска на цар Иван Шишман, постигнат чрез повторението на „кон“ и „юнак“. Неслучайно образът е толкова запомнящ се, мъдър е народният певец, знае, че като използва фразеологизми, въздейства силно.

Разглежданите изрази *кон до коня* и *юнак до юнака* дължат фразеологичното си значение на специфичната структура на словосъчетанието – *У до У*, в която две еднакви съществителни (*У*) са свързани със задължителен предлог *до* със значение „нещо в голямо количество е струпано на едно място“: *човек до човек, къща до къща, дърво до дърво* и др.

Друга подобна структура е *от Х до Х*, която наблюдаваме в изрази като: *от край до край, от тъмно до тъмно, от врата до врата*. Употребява се за „определяне на пределите на разстояние или време в пространството, като се посочват изходният и крайният пункт или момент“. В нея задължителни са предлозите *от* и *до*, а *Х* е едно и също съществително.

Виждаме, че фразеологизмите могат да се основават не само на специфично преобразуване на значенията на фразеологичните компоненти (както е например в *шапка на тояга*), а и на специфичен ред на думите и техните форми. Разглежданите изрази разчитат на повторението на съществителното в конструкцията и затова се наричат тавтологични.

*Д-р Мария Тодорова е главен асистент в Института за български език „Проф. Л. Андрейчин“ при Българската академия на науките.

Отворената наука гарантира бърз трансфер на знания към икономиката

В Софийския университет „Св. Климент Охридски“ се проведе заключителната конференция „Наука. Оценка. Въздействие“ по проекта „AURA – Отворената наука и нейното интегриране в оценяването на академичния състав“, посветена на глобалните, европейските и националните тенденции в оценката на научните изследвания и отворената наука.

По време на форума бяха разисквани въпроси, свързани с ролята на отворената наука в реформата в оценяването – дали това е мода, регулаторен натиск или възможност за трансформация. Проектът АУРА е институционален пилотен проект, насочен към отворената наука и нейното интегриране в оценяването на академичния състав на Софийския университет „Св. Климент Охридски“.

„Отвореният достъп е новото нормално и се полагат усилия всички страни в Европейския съюз, пък и в цял свят, включително Канада, Америка, да правят своите научни изследвания свободно достъпни за крайния потребител, крайния читател, така че хората, учените, обществото да достигат до научните резултати, а не да трябва да купуват научно списание, за да може да прочетат какво е постигнато в тази област“, каза за „Аз-буки“ Янита Жеркова – директор на Дирекция „Наука“ на Министерството на образованието и науката.

По думите ѝ това е особено важно за бизнеса, за да има бърз трансфер на знания към икономиката. Проектът акцентира и върху това как отворената наука да стане елемент на оценката, да не е само оценка на броя публикации и оценка на броя обучени докторанти или оценка на броя защитени патенти. А да има оценка и на процента от научния принос и оценка по отношение отвореност на науката. **Аз-буки**

Базар за ученически униформи в сливенска гимназия

Росица НИКОЛОВА

Базар за употребявани, но запазени ученически униформи се проведе в Природо-математическата гимназия „Добри Чинтулов“ в Сливен. „Събитието бе организирано от Ученическия съвет, а събраните 700 лева дарихме за лечението на наша връстничка“, съобщи председателят на Ученическия съвет Димитър Йорданов.

Това е първата подобна инициатива сред образователните институции в Сливенска област. В нея се включват завършващите дванайсетокласници и техните родители. Те са предоставили униформите, които са купени при постъпването им в гимназията и вече са им станали малки. Ръководството на училището осигурява тяхното химическо почистване и предлагане в самостоятелни пакети.

Базарът бе предназначен за най-мал-

ките ученици, които са постъпили през тази учебна година. „Те имат часове по изобразително изкуство, повече творят и рисуват от останалите, често се цапат и се налага да подменят част от облеклото си всеки ден“, обясниха още от Ученическия съвет. Пакетите са изложени на маси във фоайето на гимназията и се предлагат на цена от 10 лв. Продадени са 70 униформи.

„Идеята ни допада, защото е приятелска и е с практична насоченост. Освен това

смятаме, че е полезна и в глобален смисъл, тъй като има затруднения с рециклирането на текстилните отпадъци, а в нашия град няма такава възможност“, коментира деветокласничката Дара Денева, член на УС и участник в базара.

Желанието на организаторите е да провеждат подобен базар всяка учебна година. По тяхна информация учениците от V до XII клас в гимназията трябва да подменят на три пъти размера на униформите си.

Работилница за рождественски картички във Видин

Снимка Видинска света митрополия

Борислава БОРИСОВА

С благослението на видинския митрополит Пахомий в подготовката за Рождество Христово Видинската света митрополия организира инициатива за детска работилница за изработка на поздравителни картички. Те ще бъдат изпратени от Митрополията в официалните поздравителни адреси по случай празника.

Първите участници в работилницата са ученици от група „Християнче“ от видинското ОУ „Иван Вазов“ с ръководител Маринела Любомирова. Арт работилницата се помещава в митрополитския комплекс, в една от залите на Частното начално училище „Митрополит Неофит Видински“.

След посещението си в митрополитския храм „Св. Николай Чудотворец“ и запознаване с традициите на предстоящия празник децата изработиха и своите картички.

Началото на заниманията им в работилницата бе дадено с молитвата „Отче наш...“, а отец Андрей от катедралния храм „Св. великомъченик Димитър Солунски“ в града запозна децата с предстоящия празник и евангелските събития. След това им помогна да нарисуват различни сцени и образи от разказа, разказващи за раждането на божия син.

Всички деца получиха поощрителни награди за направените с много любов рождественски картички.

С архиерейския благослов архимандрит Йоаким, протосингел на Митрополията, поздрави малчуганите и им подари детски молитвеник с пожеланието за светли празници.

Работилницата продължава своята работа с ученически групи от различни училища във Видин.

Любопитството – двигател на прогреса

В празник на науката и творчеството се превърна конкурсът „Волтове и амperi“, в който участват близо 470 ученици

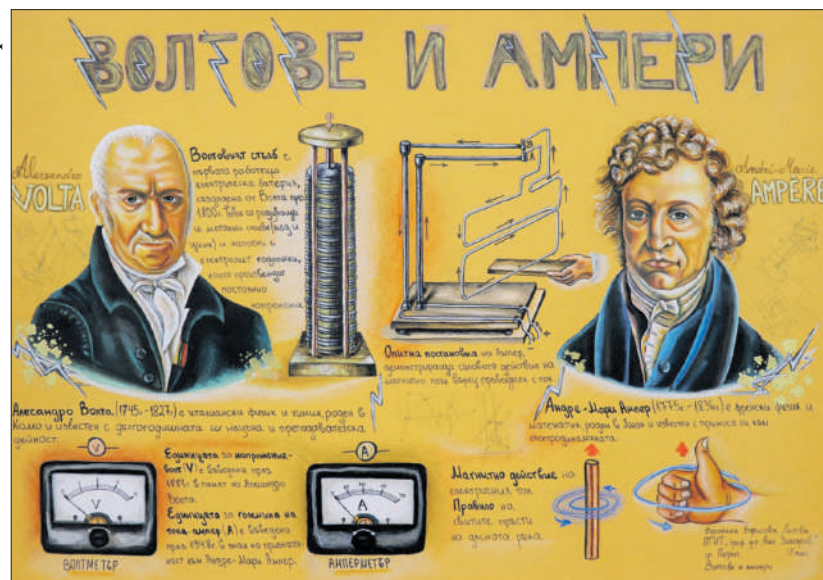
Народната астрономическа обсерватория и планетариум „Николай Коперник“ във Варна отново става център на вдъхновение и творчество с конкурса „Волтове и амperi“, посветен на годишнините от рождението на двамата велики физици и изобретатели – 280 години от рождението на Алесандро Волта и 250 години от рождението на Андре-Мари Ампер. Награждаването на призьорите в Конкурса се проведе на 9 декември в зала „Планетариум“ на Обсерваторията.

Инициативата се превръща в празник на науката и вдъхновява стотици млади таланти, като постига впечатляващ рекорд участници – 468 ученици, ръководени от 78 учители от 64 училища и центрове за подкрепа за личностно развитие от всички краища на България, от големите градове до малките села. Учениците се включват в надпреварата, за да покажат как електричеството и магнетизмът променят света около нас, споделят организаторите от НАОП – Варна.

Електричеството и магнетизмът са основата на съвременния свят. Благодарение на тях имаме електроенергия за домовете и индустрията, транспортни системи като влакове и електромобили, модерни комуникации – от интернет до мобилни телефони, както и медицински технологии като магнитнорезонансната томография. Без тези открития нямаше да съществуват компютри, осветление, електронни устройства и цялата инфраструктура, която движи обществото напред.

Работите на участниците показват впечатляваща креативност и знания, а церемонията преминава в приятелска атмосфера, изпълнена с аплодисменти и любопитни факти за електричеството и магнетизма.

Снимка НАОП – Варна

Конкурсът е посветен на годишнините от рождението на великите физици и изобретатели Алесандро Волта и Андре-Мари Ампер

Организаторите изказват благодарност на всички участници, техните учители и родители за подкрепата и усилията. Варненската обсерватория ще продължи да работи за популяризиране на науката и за създаване на възможности за младите таланти.

„Гордеем се, че конкурсът „Волтове и амperi“ събира толкова много млади таланти. Нашата мисия е да покажем, че науката е не само знания, но и вдъхновение за творчество“, допълват организаторите.

STEM дисциплините – наука, технологии, инженерство и математика, са ключът към бъдещето. Те изграждат основата на иновациите, устойчивото развитие и конкурентоспособността на всяка държава. В свят, в който технологиите се развиват с невероятна скорост, познанията в тези области дават възможност на младите хора да бъдат

лидери, създатели и визионери. Конкурсът „Волтове и амperi“ е част от тази мисия – да вдъхнови учениците да се потопят в света на науката и да открият своя път към големите открития.

„Народната астрономическа обсерватория и планетариум във Варна продължава мисията си да популяризира науката сред младите хора чрез събития, които провокират въображението и стимулират конструктивното мислене. Конкурсът „Волтове и амperi“ е част от инициативите, насочени към изграждане на научна култура, подпомагане на обучението и откриване на млади таланти. Целта на Конкурса бе да покаже на децата, че науката не е само формули и закони – тя е приключение, което може да бъде красиво, забавно и полезно. Този конкурс доказва, че любопитството е най-силният двигател на прогреса“, казват още от НАОП – Варна. **АЗБУКИ**

Висока оценка за образователен процес

Ангел ДОБРИКОВ

Смолянската Езикова гимназия „Иван Вазов“ е класирана на първо място в категория „Образователен процес“ в годишния конкурс „Знак за качество“ за учебната 2024/2025 г., организиран от Националния инспекторат по образованието. В него са номинирани 16 от 130 инспектирани училища. Те са получили най-високи оценки в трите категории „Образователен процес“, „Управление“ и „Институционална среда“.

Победителите в Конкурса са наградени на церемония в Министерския съвет. Приза на ЕГ „Иван Вазов“ – Смолян, директорката Надежда Горанова получава от ръководителя на Инспектората д-р Анелия Андреева. Тя благодари за цялостната организация на процеса по инспектиране, на координатора

на инспектиращия екип Ина Василева за професионалната и обективна оценка, както и на началника РУО – Смолян, Никола Запрянов за подкрепата.

По време на награждаването на призьорите в четвъртия конкурс „Знак за качество“ са отличени и победителите в категория „Управление“ – Природо-математическата гимназия „Акад. Иван Гюзелев“ – Габрово, и в категория „Институционална среда“ – Профилираната природо-математическа гимназия „Никола Обрешков“ – Казанлък.

Грамоти за участие в Конкурса получават още седем образователни институции: НУ „Св. Софроний Врачански“ – Враца, Езикова гимназия „Пейо Яворов“ – Силистра, ОУ „Иван Вазов“ – Силистра, Гимназията за преподаване на чужди езици „Ромен Ролан“ – Стара Загора, Трета природо-математическа

гимназия „Акад. Методий Попов“ – Варна, и столичните 38. ОУ „Васил Априлов“ и 124. ОУ „Васил Левски“.

Д-р Анелия Андреева отбелязва ролята на Конкурса в популяризирането на добри практики, довели до високо качество на образованието. По думите ѝ споделяните модели на работа могат да бъдат мултиплицирани в широк кръг училища, като победителите са представили по най-убедителен начин процесите за осигуряване на устойчивост на постигнатите резултати и повишаване на качеството. Сред факторите за високите постижения на училищата се открояват системна, добре организирана, екипна и визионерска работа, активно сътрудничество в училищните екипи и със заинтересовани страни, както и ангажираност на училищната общност.

Малки предприемачи в действие

Деца от ДГ „Зора“ в Червен бряг са първите в страната, преминали през кинообучение в предучилищна възраст

Диляна КОЧЕВА

Детска градина „Зора“ в Червен бряг е сред първите в област Плевен, която се включва в инициативата на „Джуниър Ачийвмънт България“ за предприемачество още от детската градина. Това се случва преди повече от 15 години, като предприемачеството се реализира на практика и до днес.

„При нас това се е превърнало в утвърдена традиция. Прилага се не само в рамките на Седмичата на предприемачеството, а през цялата учебна година. Имаме допълнителен модул към учебната програма и работим с тематични направления по предприемачество. Часовете се провеждат два пъти седмично и така напълно успешно се справяме със задачите да развием у децата предприемаческа култура още от най-ранна възраст. Показваме им реалния живот, работейки с истински пари и бизнес план“, разказва за „Аз-буки“ директорката на Детска градина „Зора“ в Червен бряг Петя Митрашкова.

По модула „Предприемачество“ работят малчуганите от трета и четвърта група, като същинският процес се осъществява в четвърта група. Децата сами печелят първоначалния си капитал, с който да закупят материали и да осъществяват идеята си. Тази година те създават своя собствена детска форма „Арт Зора“, зад която стоят производствени отдели и магазин за текстил.

Малчуганите от групите „Снежанка“ и „Мики Маус“ сами създават своя бизнес план и сами, с помощта на своите родители, натрупват първоначален капитал, продавайки изделия от пекарна „Зора“ на общинския пазар. Те участват пряко във всеки етап от продукцията – от идеята до реалното производство и продажбата. В магазина им вече се предлагат и продукти от рисуван и шампован текстил, като тениски и шапки, изцяло произведени от тях.

„Всичко, което правим в детската градина, го осъществяваме съвместно с родителите. Без тяхната подкрепа нищо не би било възможно“, обяснява моята събеседничка.

Разказва, че на общинския пазар печивата са продадени за по-малко от 15 минути и така много бързо успяват да съберат сумата от 1200 лв. за първоначален капитал на фирмата.

„Децата сами избираха материалите и сами ги поръчаха. След това заедно със своите учители отиват и до спедиторските фирми, за да получат поръчката. За нас е изключително важно те да участват във всеки етап от процеса на работата“, обяснява директорката.

След като започват да продават продукцията си, успяват да натрупат средства и затова сега са решили да се наградят за усилията през цялата година с екскурзия в страната.

„Всяка година работим по различен проект, който всички заедно избираме. Миналата година усилията ни бяха насочени към клуб „Зора“, който и сега

Снимка ДГ „Зора“ – Червен бряг

Коледната магия оживя в ДГ „Зора“ с много хора, топли усмивки и сърца, отворени за доброто

Петя Митрашкова, директор и носител на наградата на МОН „Константин Величков“ за 2025 г.:

„Тази награда е благодарение на труда, усилията и сърцата на целия екип, с който работя. Това високо отличие от страна на Министерството на образованието и науката е признание за всички колеги, с които работим заедно. Без тях нищо нямаше да се случи. Отличието не е само за мен, аз просто взех наградата“, казва пред „Аз-буки“ директорката на ДГ „Зора“ в Червен бряг Петя Митрашкова.

Признава, че за нея най-голямото отличие е, че има възможност да работи това, което обича, и да го прави заедно с прекрасни хора и съмишленици. Мотото на градината, която ръководи, е „Детска градина за щастливи деца и родители“, но навярно е време да добавят към него и „щастливи възпитатели и помощник възпитатели“, защото там те наистина са такива.

Екипът, който стои до нея, е близо 70 души, като педагозите са 30. „Зора“ е най-голямата детска градина в Червен бряг и в нея се отглеждат и възпитават с много любов 310 деца – в две яслени и 12 градински групи за деца от 1- до 7-годишна възраст.

„Решенията при нас се взимат заедно. За огромно мое щастие всичко се случва лесно. Всяка идея се обсъжда от всички и след това заедно и с въодушевление я изпълняваме“, обяснява тя. Споделя, че постоянно има нови идеи, никога не се задоволява с постигнатата цел и винаги иска да наградява.

„И досега нито веднъж не съм получила отговор от някого от екипа си, че това няма как да стане“, казва Петя Митрашкова.

продължава дейността си“, казва Митрашкова. В него децата изработват интелектуални игри, които след това продават.

Директорката обяснява, че те са създадени като алтернативна на екранното време и възможност за повече споделяно време с близките у дома. И не на последно място – интелектуалните игри развиват и когнитивните умения на най-малките.

„Опитваме се да насочим вниманието на обществеността към тези игри и да отделим децата в максимална степен от екраните. Представяме игрите в училищата, но с нас се свързваха и детски градини от цяла България. На тях изпращаме подаръчни комплекти с правилата на игрите“, допълва тя.

Самите интелектуални игри се провеждат само по строго определени правила. „И на децата им е интересно. Основно се играе с дървени кубчета. Материалите за тях сами закупуваме и след това ги изработваме, а дъските след това се очертават и оцветяват по точно определен начин“, обяснява моята събеседничка.

Не по-малко интересен е и предприемаческият проект на ДГ „Зора“ от 2023 г. – производство на свещи. С всяка бизнес идея се стремят да насочат вниманието към бизнеса, който се развива в града и в общината им, като цяло. „И тъй като имаме човек, който се занимава със свещолеене и с производство на много интересни свещи, решихме да го ползваме

за ментор, за да може да сподели знанията и опита си с децата“, казва директорката.

В учебната програма въвеждат и модул „Добротворци“, с който учат децата да правят добри дела и да бъдат добри хора. Той се преподава в продължение на цяла учебна година, точно така както и модулет „Предприемачество“.

Освен с изключително успешните занимания по предприемачество и добротворчество сред най-малките екипът на ДГ „Зора“ е новатор и в други направления – въвеждане на кинообучение сред своите възпитаници. И няма как да пропуснем да отбележим, че това се случва за първи път в детска градина. До този момент за кинообучение се е говорило само на ниво училище, макар подобно обучение да се развива в много малко от тях. Най-известното е Обединеното училище „Неофит Рилски“ в с. Дерманци, област Ловеч, където уроците по кинообучение води учителят Даниел Симеонов.

Петя Митрашкова споделя, че сама се свързва с екипа на „Арте Урбана колектив“, които помагат за въвеждането на кинообучението в училище. Казва им, че иска да го въведе в детската градина, която управлява. Напълно разбираемо в началото те са скептични и любезно й обясняват, че уроците са предназначени за по-големи ученици, а не за хлапета от детската градина.

„Бях доста настоятелна и успях да ги предизвикам – както тях, така и себе си“, спомня си Митрашкова. Така в рамките на цялата учебна 2023/2024 г. се провежда кинообучение в детската градина. А моята събеседничка подчертава, че уроците са безкрайно интересни както за децата, така и за учителите и за самата нея дори.

„До този момент уроците не бяха адаптирани за толкова малки деца“, казва тя. Учебната година децата изпращат със собствен анимационен филм, за който са нарисували героите, анимирали са ги и са озвучили сами лентата. Наричат я „Чудовището на цветовете“ и тя е изцяло насочена към темата за емоционалната интелигентност.

Петя Митрашкова си припомня, че след като новината за филма се разпространява, на гости в градината идва местна журналистка, която решава да направи блиц интервюта с децата. На въпроса какви искат да станат, след като пораснат, напълно разбираемо повечето деца отговарят кинорежисьор, но едно от тях чистосърдечно отговаря: „Аз искам да правя свещи!“.

„За нас е изключително важно да показваме на децата дейности от различно естество. Ако дадено дете бъде запалено в нещо в тази крехка възраст, това за нас е огромно постижение, защото желанието у малчуганите остава за дълго време“, споделя директорката. Точно затова постоянно инициират различни дейности – канят на гости при децата хора от града с разнообразни професии, родители и обществени личности, които имат какво да им разкажат и на какво да ги научат.

В последните дни на 2025 г. за децата и екипа на ДГ „Зора“ предстои провеждането на коледен базар и концерт. На годишния базар ще участват отново със собствена продукция – от артикулите в магазина „Арт Зора“ през коледна украса и вкусни печива за празника. И като всяка година той ще се проведе в двора на градината. На него ще присъстват и родителите на децата и други хора от Червен бряг.

„За толкова години като директор съм стигнала до извода, че за да се случват нещата по най-добрия начин, трябва да работим всички заедно – деца, учители и родители“, отбелязва Митрашкова. Обикновено по време на базара децата чакат с нетърпение да дойде и Дядо Коледа, който, между другото, при тях идва всеки път по най-необичаен и атрактивен начин – понякога през комина, а друг път се спуска от покрива като алпинист.

„Случвало се е да идва и на мотор или с кон от съседно село, но тази година ще пропусне базара и ще дойде направо на концерта“, казва с усмивка моята събеседничка.

В градината работят в момента по още една много интересна инициатива – „Моят фантастичен приятел“. Децата от всяка група трябва да нарисуват фантастичен приятел и след това всички да се обединят само около един образ. „Това са общо тринадесет детски рисунки, които ще бъдат превърнати в истински играчки“, посочва тя.

Идеята заимства от конкурс за детска рисунка на „Икеа“ и поради тази причина решава да се свърже със Здравка Върбанова – жената, която успява да създаде играчки от рисунки. Подчертава и още нещо – заедно с екипа са на мнение, че въображението не идва само, а се развива, възпитава и насърчава всеки ден.

„Работим целенасочено и се стремим към устойчивост. За нас това е изключително важно, може би най-важното нещо. Всеки постига нещата по различен начин. Нашият е този“, подчертава Петя Митрашкова.

50 години с пулса на времето

ПГ по икономика и туризъм „Алеко Константинов“
във Велинград отбелязва юбилея с множество събития

В този брой „Аз-буки“ разказва за Професионалната гимназия по икономика и туризъм „Алеко Константинов“ във Велинград. В нея се обучават 380 ученици в дневна и 25 в самостоятелна форма. Половината от възпитаниците на училището – 190 деца, пътуват всеки ден от различни населени места в общините Велинград, Ракитово, Пещера, Варвара и други населени места.

В гимназията работят 37 педагогически и 12 непедagogически специалисти. С креативност и екипна работа те разработват различни идеи за интердисциплинарно, игрово, проектно и проблемно базирано обучение.

През 2025 г. гимназията чества своята 50-годишнина. Кулминацията на тържествата е на 9 май, когато тя посреща своите партньори и приятели, бивши, настоящи и бъдещи колеги и ученици и заедно в двора на гимназията откриват паметник на своя патрон – Алеко Константинов. Инициативата статуя на Щастливеца да бъде поставена там, е на Училищното настоятелство, като е подкрепена от цялата училищна общност, партньори и приятели на школото.

Стела МАРИНОВА

С Коледен благотворителен бал под наслов „Към новите 50 с мечти и надежди“ Професионалната гимназия по икономика и туризъм „Алеко Константинов“ във Велинград слага края на празничните събития по повод 50-годишния юбилей на училището.

„Отбелязваме 50 години, изпълнени с амбиция, търсене, упорит труд и радост от постигнатото. 50 години с пулса на времето! Ние, днешните алековци, имаме честта и отговорността да разкажем историята и да представим успехите на нашето любимо училище и всички, свързали живота си с него“, казва директорката на гимназията Любка Байлова.

Важна част от юбилейната програма е срещата на поколения готвачи. Учебните кухни се изпълват с невероятни аромати, динамика и история. Рамо до рамо топ готвачи от Велинград – бивши възпитаници на училището, и младите кулинири от IX до XII клас творят шедеври в демонстрационен урок на тема „Нов прочит на българската национална кухня“. Успоредно с него се провежда и вътрешен кръг от националното състезание за „Най-добър млад готвач“, „Най-добър млад сервитьор“ и „Най-добър млад барман“.

Емоционално юбилейно събитие е и Денят на отворените врати, който се провежда по проекта „Модернизиране на професионалното образование и обучение“. „В този ден в час на класа се срещнаха бивши успели възпитаници на гимназията с настоящите ученици и представиха своите професии и успехи на бъдещите алековци. Заедно разказахме за възможностите, които професионалното образование дава на младите хора за развитието им“, споделя Байлова.

Като част от юбилейния календар по Националната програма на МОН „България – образователни маршрути“ ученици от гимназията пътуват до София и посещават места, свързани с живота на Алеко Константинов. Участват и в учебно-образователна екскурзия до Черепишкия манастир „Успение Богородично“.

От тази година Професионалната гимназия по икономика и туризъм във Велинград започва работа по 4-годишна иновация, с която си поставя за цел всяка година да организира по 5 събития, чиято подготовка е част от различни учебни предмети на всяка от специалностите.

„Целим да включим в реални практически дейности всички ученици и учители в гимназията и да организираме различни срещи на общността. Така априори работата по професията „Организиране на събития“ от новия списък на професи-

Снимка ПГИТ „Алеко Константинов“ – Велинград

Коледният благотворителен бал е под наслов „Към новите 50 с мечти и надежди“

Любка Байлова, директор:

Важно е всеки ученик
и учител да се чувства
щастлив и заедно
да постигаме нови успехи

За следващата годишнина ръководният екип на ПГ по икономика и туризъм „Алеко Константинов“ във Велинград си пожелава да продължат да реализират иновативни практики, да въведат нова професия „Организиране на събития“ и да осъществят план-приема по нея, да мотивират учениците да участват в разнообразните дейности, по които училището работи, и така да се повишат образователните резултати и възможностите за добра реализация. Надяват се да подобрят и материалната база, да изградят оранжерия и кухня на открито в училищния двор, да обновят площта, предназначена за физическа активност

на открито, с площадки за повече видове спорт, както и да облагородят дворните части.

„Новата ни кауза е „Екобъдеще за училището“. Целите ни са да продължим да мотивираме учениците си чрез иновативни методи, които дават възможност за включване на всички, за да чувстват училището си като желана и възхваляваща територия. Важно е всеки ученик и учител да развива своя творчески капацитет, да се чувства щастлив в нашето училище и заедно да постигаме нови успехи, възхвалявани и подкрепяни от „Щастливеца“, казва директорката Любка Байлова.

ите, която МОН утвърди. И изграждаме учениците редица умения, необходими във всяка професия“, споделя директорката. Допълва, че събитията ще популяризират начина на работата в гимназията и професионалното образование.

Предходните четири години успешно реализират друга иновация – провеждат бинарни и интердисциплинарни уроци по чужд език по професията и по предмети от професионалната подготовка. „Иновацията повиши интереса и мотивацията както на учениците, така и на учителите. Обменът на добри практики между колегите мултиплицира идеите и ефектите и по другите предмети. Организирахме и участвахме и в множество междуинституционални срещи за обмен“, посочва Байлова.

В чест на патрона на гимназията всяка година организират Алекови дни, по време на които им гостуват училища, носещи името на Щастливеца. Учители и ученици от Професионалната гимназия по икономика и туризъм представят STEM и интердисциплинарни уроци, които са част от предходната иновация на школото.

Училищната сграда на велинградската гимназия е паметник на културата. В нея са обособени редица места за практикуване на професиите, които се предлагат

Гимназистите усвояват бъдещите си професии в училищен ресторант, спа център, сладкарска работилница, учебен бар и учебен хотел „Щастливеца“. Всички кабинети са оборудвани с компютри и лаптопи, екрани и мултимедии. Класните стаи и кабинетите по теория на специалностите са снабдени със съвременни дидактически материали, а учебните работилници – с най-модерна техника, технологии и специализиран софтуер. Скоро в двора на гимназията ще грейнат два тенис корта. Ще заработи и модерен STEM център.

Специалностите, които гимназията предлага, са съобразени с нуждите на пазара на труда в региона. „Туризмът е динамичен сектор, който всекидневно се променя, а с това и изискванията към кадрите. Затова залагаме на изграждането на меки умения у нашите възпитаници, които да им гарантират успешната реализация при динамичните промени в бизнес средата“, обяснява директорката.

За новата учебна година планират въвеждането на професия „Организиране на събития“ и професия „Електронна търговия, маркетинг и реклама“.

В училището се предлага и дуална форма на обучение по професия „Изпълнител на термални процедури“. Заедно с Община Велинград гимназията разработва концепция за интегрирани териториални

инвестиции, която е одобрена и включва дейности за подпомагане на дуалната система на обучение.

Експерти от бизнеса участват активно – влизат в часовете на класа и по професионална подготовка, за да мотивират и подкрепят учениците. Участват и в държавните изпити за придобиване на професионална квалификация, подпомагат проектите, по които гимназията работи, предоставят базите си и награди за отличилите се ученици. Съвместно организират кръгла маса, посветена на Деня на туризма – 27 септември.

Традиционно ученици от специалност „Изпълнител на термални процедури в балнеологични и други възстановителни центрове“ посещават Медицинския колеж „Йорданка Филаретова“ към Медицинския университет в София. Студенти от Колежа пък гостуват в гимназията и заедно провеждат практически занятия.

Учителите работят по различни проекти и обогатяват професионалния опит помежду си и с педагози от училища и университети от страната. По Националната програма „Иновации в действие“ обменят опит със сродни училища.

Гимназията работи успешно по Програма „Еразъм+“. Осъществени са мобилности за практикуване на професията в най-добрите европейски туристически дестинации и мобилности на учители за обмен на опит с колегите им от европейски училища.

Директорката отбелязва още, че учат учениците на толерантност и ги изграждат като достойни граждани. За целта организират есенни благотворителни празници, Ден на розовата фланелка, Ден на самоуправлението, иновационни лагери в Седмицата на предприемачеството, обучения по финансова грамотност, срещи, дебати и кръгли маси с различни институции, а на други гостуват. В чест на бележити годишнини ученици и учители правят рецитали, драматизации, посрещат театрални постановки, организират пътувания, следвайки завета на патрона на гимназията „Опознай родината, за да я обикнеш“.

Алековци завоюват призови места в различни състезания. Отборът по анимация печели първите места на националните състезания по професии в категория „Най-добър млад аниматор“, а хотелиерите – в категория „Най-добър млад хотелиер“. Достойно се представят и младите хлебар-сладкари, бармани, сервитьори и готвачи.

Всяка година учениците от специалност „Бизнес администрация“ са сред победителите в Националното състезание по икономика и управление, а от специалност „Бизнес администрация“ печелят призови места на Националното състезание по счетоводство и финанси. Ученици от ПГИТ „Алеко Константинов“ грабват и първото място на XVI национален ученически конкурс „Посланици на здравето“.

През 2024 г. училището получава годишната награда за интелигентен туризъм в категория „Училище по хотелиерство и ресторантьорство“, а през 2025 г. – почетното отличие плакет „Св. св. Кирил и Методий“ на президента. „Това са награди за отдадеността на учителите, таланта на учениците и подкрепата на общността от приятели и партньори“, категорична е Байлова.

Освен всичко гимназистите спортуват активно. В юбилейната година училищните отбори по волейбол, футбол, баскетбол, шах и тенис на маса завоюват призови места на общинските и областните спортни игри. А клубовете по интереси радват хората с красиви и вкусни кетъринги.

Симона Ангелова е директор на столичната 9. френска езикова гимназия „Алфонс дьо Ламартин“ от няколко месеца. Тя е приятно изненадана от милоото отношение на колегите и спокойната работа с тях до този момент. Както и от учениците, които са изключително добре възпитани, интелигентни, пълни с идеи. Убедена е, че е хубаво от време на време да се вслушва в тях, защото младите имат свежи идеи и виждат училището по начин, по който възрастните трудно биха го видели.

Наблюденията ѝ за този кратък период, откакто е на новия пост, съвпадат с това, с което по принцип винаги са свързвали Френската гимназия, както обикновено я наричат. В миналото тя е била училище – символ на артистичен дух и свободомислие.

Зина СОКОЛОВА

За времето, откакто съм тук, ми прави впечатление, че децата са доста артистични – казва Симона Ангелова. – Имаме хор на гимназията, имаме литературен клуб. По програмата за занимания по интереси в училището има театър на френски, клуб по фотография, клуб по химия, клуб по народни танци, с който се занимава преподавателят по музика. Децата са с много изяви дари. Наскоро наши ученици завоюваха сребърен медал на 200 м и бронзов медал на 400 м на 16-ия турнир „Лекоатлетически звезди на София“.

Почти всеки месец коридорите в сградата се превръщат в художествени галерии, в които могат да се видят различни изложби. Експозицията, която сега е във фойето, е посветена на Международния ден на учителя по френски език и съдържа картини с теми от различни френскоговорящи страни – Франция, Мароко, Виетнам и др. Възпитаниците на училището участват редовно и в благотворителни каузи. Една от последните им изяви е в предаването „Стани богат – златната лига“. Сумата, която са спечелили, ще бъде използвана за създаване на така наречената „Гора на Френската“. През 2026-а гимназията става на 65 години и този випуск ще засадят 65 дръвчета. Останалите средства остават за следващите випуски, които да засадят своите дръвчета.

Традиционно в гимназията се организира и благотворителен коледен базар. Парите тази година ще бъдат дадени за деца от онкохематологичното отделение на Университетската многопрофилна болница за активно лечение „Царица Йоанна – ИСУЛ“ в София. В списъка на коледните събития в училището е и концертът, изнесен от хора на гимназията. Тази година ръководството организира и Ден на кариерното ориентиране, където ще вземат участие 12 университета. Интерес предизвиква и конкурсът за най-стилно украсена класна стая, както и Денят на коледните пижами. В последния ден преди коледните празници учениците ще участват в коледното състезание на класовете по випуски, което съчетава знания и умения от всички предметни области,

Снимки 9. френска гимназия „Алфонс дьо Ламартин“

По време на традиционните за Френската гимназия Ламартинови четения

Втори дом на три поколения семейства

С благотворителни акции учениците в столичната 9. френска езикова гимназия „Алфонс дьо Ламартин“ събират пари за пострадали при катастрофи и онкоболни деца

Симона Ангелова, директор

които се изучават.

Учениците се включват и в други каузи – гимназията е посланик на фондация „Това е Рождество“, която организира благотворителен концерт за пострадали от войната по пътищата.

Наскоро гимназията отбелязва и патронния си празник. Всяка година осмекласниците имат организирана екскурзия по този повод до къщата в Пловдив, където Ламартин отсяда при идването си в България.

„Тази година позволихме всеки клас с класния ръководител или група класове да изберат как и по какъв начин да отбележат патронния празник, за да може класовете да се проявят със свои оригинални идеи“, подчертава директорката.

Едни избират да направят литературни четения, а други класове остават в училище и си приготвят френски обяд. Част от учениците се включват в традиционните за гимназията четения, където по сценарий на учителите по български език и литература четат свое лично творчество. „Творбите им са много емоционални и наистина докосват хората. Аз за първи път присъствах и беше възнуващо“, казва Симона Ангелова.

Френската гимназия е едно от трите пилотни училища у нас за тестване на образователната платформа „Британика едюкейшън“, в която децата могат да направят търсене по подобие на

Отборът по баскетбол представя отлично гимназията и печели призови места в различни състезания

„Гугъл“, което да отсява само образователната част. Учителите пък имат възможност в платформата през своите акаунти да изработват тестове, уроци или тип енциклопедичен материал и учениците да работят с тях.

Възпитаниците на гимназията участват в Националния конкурс по превод „Иван Иванов“ и се представят отлично. Както и на националното многоезично състезание, където също имат класирани ученици. В многоезичното състезание обикновено се дава текст на първия чужд език, в случая френски, и се превежда на втория чужд език, който се изучава – английски, немски или испански. Или четат на втория чужд език и пишат на първия. Дванадесет от дванадесет са класираните деца, участвали в Плевен.

През ноември учениците от гимназията с профилиращ предмет философия, както и всички други с интерес към философията се включват в отбелязването на Световния ден на философията, чието начало е поставено през 2002 г. Определен е като празник по инициатива на

ЮНЕСКО, за да се подчертае значението на философията за развитието на човешката мисъл.

„Има и още нещо, което е характерно за малка част от гимназиите – всеки ученик, който е завършил Френската, винаги е добре дошъл – казва директорката. – И доста наши възпитаници се връщат и стават учители. Това ни изпълва с гордост.“

Отбелязва, че имат пет-шест млади колеги, които са завършили и вече работят в гимназията. „Като говорим с дванайсетокласниците, двама-трима също имат желание да завършат университета и да се върнат да работят тук. Много им се радваме, хубаво е това усещане за приемственост. Някак си ни се струва, че децата припознават гимназията като свой втори дом и спомагат за нейното развитие, което е чудесно. Имаме по три поколения от семейство – деца, родители и баби или дядовци, учили в гимназията.“

Директорката е амбицирана да популяризира повече френския език, който някак остава на заден план за много български ученици. А е факт, че френският е един

от най-разпространените езици в света и се говори в много повече държави, отколкото например немския. Може би трябва да се наблегне на повече информираност по този въпрос, особено в периода, в който учениците в седми клас търсят и избират училище. Те трябва да знаят, че средно за страната гимназията е на осмо място според бала на приетите в VIII клас, а за София – на седмо място.

На дневен ред е държавният план-прием, който трябва да се обсъди от педагогическия екип. Едно от предизвикателствата, с които трябва да се справят педагозите, са и осмекласниците, на които им е малко по-трудно да влязат в ритъма на гимназията. С тях се провеждат повече разговори за правилата в училище, за да бъдат наясно. Защото настъпва значителна промяна в ежедневието им, необходим е и период на адаптация.

В момента в гимназията учат 1100 ученици. Преди три години с преминаване на едносменен режим и пускане в действие на новата сграда, с която се разширява училището, паралелките са увеличени от седем на осем. И сега до X клас те са по осем, а в XI и XII – по седем. От следващата учебна година се увеличават с още две и максималният брой паралелки след две учебни години ще бъде четиридесет. Дотогава трябва да се намерят още две или три стаи, за да може да се поемат физически паралелките.

„В момента побираме всичките 38 паралелки, за тях имаме капацитет – обяснява директорката. – Но те трябва да станат 40. Идеята ни с колегите е до началото на следващата учебна година да сме подсигурили всичките стаи, а не да търсим помещения всяка година. Ще се обърнем за съдействие към архитектите в Столична община, за да намерим някакво решение. Имаме няколко предложения, но искаме да намерим най-доброто.“

Грейна елха, вдъхновена от кюстендилска шевица

Снимка Община Кюстендил

Впечатляваща украса за предстоящите светли празници грее на площад „Велбъжд“ в Кюстендил. Новата Коледна елха в центъра на града е напълно различна – осем светещи трапецовидни пана, вдъхновени от монументалната шевица на площада, превръщат елхата в сияен празничен фенер. Зад създаването на украсата стои човек, превърнал се в символ на местното изкуство и дух – Евгени Серафимов, познат на всички като Гената.

Серафимов е име, което в Кюстендил не просто се чува – то се усеща. Учител по изобразително изкуство, ръководител на школата „Новите Майстори“, двигател на десетки градски арт проекти, носител на уважението на поколения ученици. Гената има необичайната дарба да вижда традицията не като спомен, а като жива нишка, която може да бъде вплетена в съвременната градска среда. И тази година той отново превръща площад „Велбъжд“ в сцена, където изкуството среща празничната светлина.

Новата Коледна елха в Кюстендил е покрита с естествени иглолистни клонове от санитарна сеч – продължение на екологичната концепция, която градът следва в последните години. „Три неща са трудни в тези проекти – да го измислиш, да ти повярват и да се реализира. Но в Кюстендил чудеса се случват“, споделя Серафимов. И думите му не са случайни. Гената е човекът, който

може да събере на едно място ученици, учители, доброволци, хора от всички възрасти – и да ги накара да творят заедно.

Всички, които участват в изработката на дървото, го правят доброволно и безсребрено. „Това коледно дърво е точно като народното изкуство – прави се от всички, всеки дава най-доброто, на което е способен, и всичко заедната хубост. Елхата прилича на светеща в тъмното нощна лампа, а на светещите „прозорчета“ грее клончето от традиционната кюстендилска шевица. Елхата става естествен център на монументалната шевица от Панагия, която свети с непокътнати цветове – казва той. И допълва: – На площада вече мирише на Коледа, на дом, на семейство, на общност.“

Серафимов работи редом с част от своите ученици – младите „нови майстори“, които черпят умения, но и отношение към изкуството именно от него. Включват се и служителите от отдел „Култура“ – още едно доказателство, че големите идеи се раждат, когато хората вървят в една посока.

Стилизираното „дъфнало клонче“, древният кюстендилски мотив, присъства върху всеки от светещите елементи на елхата. То е символ на живот, плодородие, сила на рода. И точно тази символика оживява в центъра на града, впивайки се естествено в пъстрата композиция на площад „Велбъжд“.

Среда, в която науките се срещат

В Езиковата гимназия „Д-р Петър Берон“ изграждат нов STEM център

Снимка Авторът

Учителите представиха интегриран иновативен урок на тема „Осмозата и животът“

Страницата подготви
Северина ДИМИТРОВА

Езиковата гимназия „Д-р Петър Берон“ в Кюстендил, започва изграждането на модерен STEM център и високотехнологични класни стаи, които ще бъдат разположени в обновената училищна сграда – част от проекта на Община Кюстендил за енергийна ефективност. Директорът на гимназията Даниела Вучкова представи пред училищната общност инициативата, която трябва да бъде напълно завършена до края на май 2026 г.

„Центърът се изгражда паралелно с ремонтните дейности, за да може учениците ни възможно най-скоро да учат в модерна, функционална и технологично обезпечена среда“, съобщи Вучкова пред вестник „Аз-буки“.

В момента строителните дейности включват вътрешна изолация, като предстои работа по фасадата и покрива. Новият STEM център ще обедини три високотехнологични кабинета за обучение по физика, химия, биология, география и информационни технологии. Акцентът

пада върху зелените технологии, устойчивото развитие и практическата изследователска работа.

„STEM центърът ще предостави общо пространство за интегрирано обучение по природни науки и география. Очакваме той да повиши интереса на учениците към опитите и да въведе иновативни методи на преподаване“, подчерта пред наш екип директорът.

В съвместната работа ще се включат всички учители по природни науки, а центърът ще бъде свободно достъпен за всички паралелки.

Инвестицията възлиза на 363 000 лв. и се финансира по Националния план за възстановяване и устойчивост.

Паралелно с развитието на STEM средата гимназията разширява и международните си инициативи. През следващата учебна година училището ще осъществи мобилност по Програма „Еразъм+“, по която 16 ученици ще посетят Испания, за да практикуват езиковите си умения. До февруари предстои кандидатстване за петгодишна акредитация, която ще осигури устойчиво участие в европейския обмен.

По време на представителната

изява учениците показаха урок, който обединява знания от няколко учебни области – подход, активно прилаган от гимназията в различни проекти и сътрудничества.

„Интерактивното и интегрирано обучение е важна част от нашата методика. Новите пространства ще ни позволят да развием този подход още по-успешно“, подчерта директорът Даниела Вучкова.

Кулминация на събитието бе междупредметният урок „Осмозата и животът“, воден от старшите учители Елза Давидкова, Марияна Ябукарска и Донка Стоянова. Учениците от Екоklubа демонстрираха експерименти, свързани с осмоза, обратна осмоза и осмотично налягане, както и техните приложения – от медицински практики като хемодиализа до географски процеси като засоляване на почвите, десертфикация, адаптация на мангровите гори и опресняване на океанска вода.

Демонстрациите показаха същността на бъдещия STEM център – среда, в която науките се срещат, откривателството се насърчава, а учениците се подготвят за реални предизвикателства.

Българче прелетя го световния елит на батута

Снимка СК „Евротрамп“

Младият национален състезател Георги Беловодски от Спортен клуб по скокове на батут „Евротрамп“ в Кюстендил, постигна впечатляващ успех на 31-вото световно първенство за подрастващи, проведено в Памплона, Испания. Участието му показва, че спортът не е само физическа дисциплина, а също така изисква концентрация, самодисциплина и постоянство – качества, които могат да бъдат усвоени и развивани чрез образование, тренировки и постоянна работа върху себе си.

Георги, който е възпитаник на Спортното училище „Васил Левски“, демонстрира уменията си още в квалификациите на индивидуалната надпревара, което му осигури място във финалния етап. Там той завърши седми в света при 11 – 12-годишните в дисциплината батут индивидуално – единствената олимпийска дисциплина в този спорт. Получената висока оценка е отражение на упорития труд, концентрацията и правилната техника, които се изграждат стъпка по стъпка както в училище, така и на тренировъчната площадка. На световното първенство Георги участва и в

синхрон заедно с Борислав Илиев, като двамата завършиха на 12-о място сред силна международна конкуренция. Състезанието е пример как математическите и физическите закони, които учениците изучават в час, се прилагат на практика – в силата на тялото, скоростта, височината и точността на всеки скок.

Успехът е резултат от последователната и професионална работа на тренировъския екип – Ангелина Богословова и Малинка Костова, както и подкрепата на президента на клуба Иво Кръстев. Тяхната отдаденост показва, че зад всяко голямо постижение стои комбинация от знания, упоритост и вдъхновение.

Постижението на Георги Беловодски е значим принос за българските скокове на батут и поредно доказателство за качествената работа в клуб „Евротрамп“. То показва, че Кюстендил продължава да развива млади таланти, които чрез постоянство, целенасочено обучение и дисциплина могат да се конкурират на международната сцена, да прилагат наученото в практиката и да отстояват мястото си сред най-добрите в света.

В този брой „Аз-буки“ отива да своите читатели на гости на 85. ДГ „Родина“ в столичния кв. „Руски паметник“. Тя се помещава в сграда със 100-годишна история. Построена е в периода 1925 – 1930 г. от Женското благотворително дружество „Родина“ като сиропиталище за децата на загиналите българи в битката при Булаир по време на Балканската война. След години сградата е преобразувана на детска градина.

Срещаме се с директорката Десислава Дургова, която ни разказва за многобройните съвместни инициативи, които организират с родителите на децата, и за интересните занимания, които провеждат всеки ден. Делниците им не са обикновени, а изпълнени с много смях и веселие, защото там битова уникална по рода си атмосфера на споделена обич между деца, родители и учители.

В градината всяка година се включват в отбелязването на Седмицата на бащата

Споделена обич между деца, родители и учители

Осигуряваме условия за развитие на физическата активност на възпитаниците си, казва директорът на 85. ДГ в София Десислава Дургова

Дилиана КОЧЕВА

Нашата детска градина не е голяма, но е много различна. Има своя индивидуалност и характер. Сградният фонд се състои от основна сграда и нова сграда – разширение. Основната сграда се характеризира със старинна архитектура отвън и модерна материална база отвътре. Но може би най-ценното е, че през годините се е превърнала в любимо място за малки и големи. Така започва разговорът ми с директорката на 85. ДГ „Родина“ в София Десислава Дургова.

С помощта на Столична община успешно се справят с нелеката задача за поддръжката и запазването на автентичния вид на сградата. Наскоро са подменили цялата ВиК инсталация. Често правят подобрения и обновления.

„Всички заедно се стремим да създадем благоприятна среда за децата, където да се чувстват щастливи и в същото време да са в безопасност“, обяснява моята събеседничка.

И независимо че броят на децата със специални образователни потребности в градината не е голям, помислено е и в тази посока, като е изградена подкрепаща и развиваща среда за нуждите им. Назначен е психолог на половин щат и е обособено психомоторно ателие.

„Вярваме, че движението е здраве, и създаваме условия, при които децата да развиват физическата си активност. В детската градина има два салона – музикален и физкультурен. При всеки удобен момент и ако метеорологичните условия позволяват, децата излизат навън. В двора имаме обособени площадки с възможност за активност за всяка възрастова група“, казва Дургова.

Освен това е изградена и площадка по безопасност на движението по пътищата. „Там децата учат правилата за движение както от страна на пешеходци, така и карайки колело или тротинетка“,

Десислава Дургова, директор

обяснява моята събеседничка. Вътре в сградата има и методичен кабинет по БДП с дидактични материали.

През настоящата учебна година са успели да обновят и спортната площадка пред сградата на градината, която ще се обогатява във времето с различни спортни пособия, за да могат децата да разучават елементи от различни видове спорт.

„Използваме всяка възможност, която имаме от допълнителните средства като приходи, да инвестираме в подобряването на материалната база“, уточнява директорката. Благодарение на това обновяват спортното пространство пред сградата и ремонтират пясъчниците в детската градина.

Всяка година отбелязват Деня на безопасността на движението по пътищата. Организират игри на открито за различните възрастови групи. Изложба на детски рисунки на тема, свързана с пътната безопасност на децата – „Безопасни игри в близкия парк“, забавна викторина за бъдещите първокласници на тема „Аз познавам пътните знаци“, рисунка върху асфалт „Светофарът – мой приятел“.

Организират и спортни празници. Обикновено това се случва в началото или в края на учебната година, както и в Деня на детето – 1 юни.

„На последния спортен празник ни бяха на гости успешни джудисти, които освен че направиха демонстрация, научиха децата и на няколко думи на японски език“,

Снимки 85. ДГ „Родина“ – София

разказва директорката.

През учебната 2025/2026 г. децата са 122 на брой, разпределени в пет възрастови групи. Допълнителните дейности, които се предлагат, са „Етнохореология“ (народни танци), изучаване на английски език с помощта на сюжетно-ролеви игри, „Съвременни танци и логоритмика“ и „Двигателни дейности с кинезитерапевтична насоченост в спортно-туристическата анимация в предучилищна възраст“ в комбинация от различни игри.

„Работим в тясно сътрудничество с родителите и провеждаме заедно различни инициативи.

Учреден е и клуб „Растем заедно“, в който каним външни лектори, за да говорят по актуални теми“, разказва Дургова.

Миналата година канят психолог, който дава насоки към семействата как да осигурят плавен преход за децата си от градината към училището – без стрес и излишни притеснения.

„Наистина беше вълнуващо. Родителите споделиха както тревогите, така и очакванията си. Психологът, когото бяхме поканили, им даде много полезни съвети, които наистина вярвам, че са им били от полза“, обяснява директорката.

На празниците в детската градина винаги присъстват родителите на децата. И те не са само гости, а често се включват и в организацията, помагат за украсата и с всичко, което могат. Понякога дори са действащи лица в програмата, обяснява Дургова.

Всяка година провеждат и тематични работилници за изработка на мартеници, на коледна и великденска украса. Отбелязват и важните дати от календара като Деня на християнското семейство, който всички с нетърпение очакват, както и Седмицата на Земята с тематична изложба съвместно с родителите.

В живота на детската градина активно се включват всички членове на семейството – родители, братя и сестри, баби и дядовци на децата.

В Седмицата на бащата имат възможност да гостуват татковци, чичовци, вуйчовци и дядовци на малчуганите. Те им разказват за своята професия и хобита, играят с тях подвижни игри или просто им четат любима приказка.

За втора поредна година организират съвместна инициатива с фондация „Очи на четири лапи“, по време на която децата имат възможност да наблюдават демонстрации с куче асистент и водач на хора със зрителни увреждания. Децата имат възможността да погледат четириногия приятел.

„Участваме в благотворителната кампания за събиране на средства, които след това даряваме в полза на Фондацията с цел обучения на кучета водачи“, споделя директорката.

Отбелязват и Седмицата на зимните спортове с много занимания на открито и забавни игри. „За децата беше много интересно, научиха и придобиха нови умения“, посочва тя.

Детската градина има и химн – песента „Споделена обич“. Тя е написана от бившия им възпитаник – композитора Крум Георгиев. „Това сме ние – споделена обич между деца, родители и учители“, завършва Дургова.

В Студио „Аз-буки“ в YouTube – най-новото онлайн пространство на Националното издателство за образование и наука „Аз-буки“, ви срещаме с вдъхновяващи, мотивиращи и с ясна позиция по общественно значими въпроси събеседници, за да разговаряме за образование и наука.

Водещ на Студио „Аз-буки“ е зам.-директорът на Национално издателство „Аз-буки“ Венцислав Генков.

А в навечерието на най-светлите празници гости в Студио „Аз-буки“ са учител и ученик, един прекрасен пандем в знанието – учителът по география и икономика от Националната природо-математическа гимназия „Акад. Любомир Чакалов“ Василка Йорданова и нейният ученик, сребърният медалист от тазгодишната Международна олимпиада по география в Тайланд Борис Донков.

Разговора води
Венцислав ГЕНКОВ

– Госпожо Йорданова, Вие работите вече толкова много години с ученици. Кое е най-голямото качество, което трябва да има един олимпиадец, един състезател, за да се явява на състезания?

Василка Йорданова: Едва ли като млад учител съм успяла това нещо да го разпознавам. С натрупания вече през годините стаж си давам сметка, че в нашата гимназия има олимпиадци по всички предмети и учениците са умни, но един олимпиадец се разпознава от останалите по няколко качества. Не мога да ги степенувам, те са еднакво важни и са сякаш взаимно допълващи се. Но искам ми се, на първо място, да кажа, че един олимпиадец е изключително любознателен. Той гори от вътрешна и чете допълнително, търси, интересува се, чете повече от това, което е в учебника, проверява информацията, което е нещо много хубаво. Поощрявам ги към това нещо.

Следващото може би е концентрацията. Много е важна дотолкова, доколкото те да чуват онова, което учителът иска да им каже. Защото нямаме проблем в училище с дисциплината. Но при някои ученици добре се вижда, че погледите им са разсеяни, и разбираме, че това, което говорим, не стига до тях.

Може би друга черта на олимпиадеца е, че има емоционална устойчивост. Казвам го, защото самите състезания са изключително голям стрес. Стрес за самите ученици, стрес и за самите нас. И когато има по-нестабилна психика, когато има паника, когато има страх, това се отразява.

И един такъв ученик, който е с по-голяма устойчивост, се справя с това голямо предизвикателство. И в никакъв случай не на заден план стои и подкрепата от страна на семейството, които пък осигуряват условията, които поощряват и така нататък. И може би нашата роля на учители.

– Знаете ли точен брой на олимпиадците, с които сте работили през годините? Помните ли първия си олимпиадец?

Василка Йорданова: Не съм се замисляла върху това нещо. Аз съм учител още като студентка в трети курс в едно малко градче там, откъдето съм – Кресна. Първият ми олимпиадец беше две години след като започнах работа в Кресна – преместих се в Благоевград в Икономическата гимназия, едно от елитните училища там и тогава, и сега. Мисля, че беше „Митинчески и данъчен контрол“ или подобно. Ученикът ми се казваше Владимир Поповски. И аз тогава не съм забелязала, че е добър по география. Може би не съм знаела какво да гледам. Може би не съм знаела какво да търся. И за мен беше голяма изненада, много приятна. И се радвах сигурно повече и от него, когато той отиде на национално състезание. Към този момент географията беше

Медалистът Борис Донков и неговият треньор Василка Йорданова:

Успешният тандем учител – ученик се гради върху взаимно уважение и доверие

В голямата ни географска общност споделяме опит и знаем как да си помагаме един на друг

още със статут състезание. И така, това беше първият ми ученик.

– Борисе, как започна всичко? Помните ли първия момент, когато усети, че географията е твоята наука?

Борис Донков: Сега ще звучи малко странно, но когато бях в детската градина, въобще не се справях добре. Един ден с приятел се подритвахме под масата, както малките деца правят. В този момент възпитателката видя, че не обръщаме внимание на заниманието, и ни извика двамата на дъската – трябваше да кажем кое е по-голямо и кое по-малко. И аз ги обърках, разочаровах се от себе си, че не знам нещо толкова елементарно.

Вечерта казах на баща ми: „Тате, купи ми книга, каквато и да е книга, да прочета нещичко“. На следващия ден той се върна от работа с атлас, който негова колежка му беше дала. И започнах да разглеждам този атлас, носих го в детската градина. Другите търсеха самолети, аз гледах имената на градовете. И така, като че ли тогава се зароди моята страст към географията.

– Госпожо Йорданова, разкажете за първата Ви среща с Борис?

Василка Йорданова: Борис е от поредния клас на географската ни паралелка, с който работя в гимназията. В VIII и IX клас беше

постижения и може би тогава ми прещракна в мозъка, че за да имаш добър резултат на олимпиадата, трябва да почувстваш дискомфорт. Всяка друга олимпиада, на която съм постигал добър резултат, е била свързана с някакво пътуване, с нова обстановка, нов град, нова държава. И като че ли в подобна ситуация мозъкът ти се настройва на такава честота, че по-лесно се приспособява, по-лесно абсорбира нови неща, ориентира се в новата обстановка, което помага и при олимпиадата.

– А кое е било най-трудното изпитание...

Борис Донков: Несъмнено най-трудното изпитание в подготовка за международната олимпиада беше теренната работа, тъй като на подобна надпревара има теренна работа със задачи, които трябва да изпълниш в тази нова среда. Докато на нашата национална олимпиада това го нямаме, тя се състои само от писмен тест.

– Нека да разкажем какво представлява една международна олимпиада, за да направим разликата с националната.

Борис Донков: Работа на терен, която включва също така картографски умения, които са изключително важни за географа. Тази година нашата теренна работа се проведе на остров в река Чао Прай. Там имаме определено трасе, което трябваше

Трябваше да опишем една задача, след като сме обиколили острова: недостиг на каква инфраструктура има, защо има толкова високо замърсяване, какви са причините, какво решение можем да предложим.

Другото нещо, което е различно между нашата национална олимпиада и световното състезание, е, че българската е фокусирана по-скоро върху енциклопедични знания, докато на международната трябва да имаш тази основа, но понякога тя ти е дадена в самия извор. Защото подобно на историците ние също боравим с извори, с информация, която ни е предварително дадена.

На Международната олимпиада се търси по-скоро решение на проблема. Примерно как да се предотвратят сезонните наводнения на този остров, защото реката се разлива и има наводнения. И трябваше да изберем най-подходящия вид съоръжение, което да бъде построено, така че да се намали негативният ефект от наводненията.

На нашата национална олимпиада това го има само във втората част. Тя е от два теста. Един, който е със затворени и кратки отворени въпроси, и втори, на който само първите осем отиват, който е с развиване на тема, която е най-близко, което имаме до световната надпревара.

– Какъв е пътят на Борис, за да достигне до таква високо ниво?

Василка Йорданова: Пътят е през вътрешната му мотивация и както казах – неговата любознателност. Но не само за географията. Той се интересува от много други сфери. За нашата олимпиада по география наистина е изключително важен комплексът от умения и знания извън тясната наука.

– Какво е да имаш учител като г-жа Йорданова? Или по-скоро треньор, ментор или партньор в това приключение?

Борис Донков: По-скоро бих казал, че е партньор. Но никак тази граница учител – ученик е различна. Има уважение и от моя страна към нея, и от нейна страна към мен, но никак е по-лесно да обсъждаш не само учебния материал, но и други теми. Винаги г-жа Йорданова е на разположение каквито и въпроси да имаме, и се старас да ни отговори по възможно най-добрия начин, да ни даде някаква помощ.

– Борисе, разбрах, че искаш да станеш учител. Госпожо Йорданова ли е вдъхновението да се насочиш към професията?

Борис Донков: Може би да, защото в програмията бях настроен срещу мисълта да стана учител. Но това се промени като че ли, след като видях, че учителът не трябва да е само строг, а че може да е приятел, помощник и ментор. Това може би ме мотивира да стана учител. Защото все пак всичко, което сме научили, и целия опит, който придобиваме сега с олимпиадите, искам по някакъв начин да го предам и на по-малките от мен. Когато си говорим за развитие, твоят път до това ниво не е лесен за достигане. Отнема време и усилия човек да се подготвя.

Стилита Крум Стоев

– Но кой е най-вълнуващият момент за Вас, г-жо Йорданова? Победата, пътят до нея или самото изстраване на олимпиаца?

Василка Йорданова: Вълнувам се във всеки момент, във всеки от така изброените етапи. И при подготовката се вълнувам. Те са ме виждали много разпалена, много ядосана и усмихната.

– Ядосвате се? Защо?

Василка Йорданова: О, да, това е част от процеса. Щом някой се ядосва, значи го интересува, така че – да. Те са ме виждали в такава светлина. При подготовката, след това по пътя на развитието – по същия начин.

Вижте, пред тях, защото това е моят клас и защото това е географската паралелка, съм се отпускала страшно много. Както Борис вече го е усетил, надявам се и другите от класа, няма бариера между нас. Опитвам се максимално да се доближа до всички техни образователни потребности. И накрая е много хубаво, когато след всичките тези хубави и не дотам хубави моменти – и сътресения сме преживели, да имаш удовлетвореност от цялата свършена работа. За мен думата е много, много хубава, много красива дума – удовлетвореност. Слава Богу, изпитвала съм я няколко пъти с Боби в последните години. Огромна удовлетвореност.

– Борисе, какво би казал на учениците, които идват след теб, какво би препоръчал, преди да започнат да се занимават със състезания?

Борис Донков: Подготовката за олимпиадите е целенасочена – обикновено включва решаване на тестове от предишни години. Но за да можеш да решаваш тези тестове, трябва да имаш солидна основа. Моят съвет към бъдещите олимпиадци е да четат не само книги и информация от интернет, но да знаят как да я филтрират. Защото интернет е много полезен ресурс и в моята подготовка има информация там, която няма как да научим от учебниците и от книгите, но трябва да знаеш как да отсяваш информацията.

Трябва да знаят как работят зависимостите между различни процеси, защото това е същината на географията. И когато вече имат тази ясно изградена основа, подготовката за самите тестове няма да е проблемна. Те ще знаят просто какво да напишат инстинктивно. Идеята е да се интересуваш във всеки момент от света около себе си. Защото, да, необходимо е за един географ да знае къде се намира обект А, обект Б, град В и т.н. Но е важно все пак да знае как тяхното географско положение, как това къде се намират, обуславя начина на живот там.

В VIII – IX клас, както каза г-жа Йорданова, бях по-интровертен. Може би средата, която

се създаде, промени това. В географската паралелка има хора със същите интереси като теб. Хора, които ги вълнува предметът, които се стремят да изследват света около себе си, които са запазили донякъде все още детското любопитство у себе си.

Защото изследването на света около теб е първото, което бебето прави, особено след първите си стъпки. То е любопитно за всички. В някаква степен можем да кажем, че географите сме големи деца, които продължават да търсят обяснения за още и още неща от нещата, които се случват около тях. Откриватели. Това е, това е точната дума...

Ние сме голяма географска общност и споделяме опит, знаем как да си помогнем един на друг... Това е хубавото в нашата наука – че тя има елементи на химията и на физиката, има елементи и от биологията с това да познаваме различните видове животни и природните зони. Имаме от всяка наука по малко. Е, имаме и от математиката, която, признавам, не харесвам, но заради това медалът е сребърен, не златен...

– И защо медалът не е златен?

Борис Донков: Не е златен, първо, защото може би наистина пренебрегнах математиката. А има много математика в олимпиадата по география, поне в международната. Трябва да се направят изчисления.

Пример е една от задачите, която беше за пагода или будистки храм, наклонили се е известни, мисля, че беше 15 градуса в рамките на 150 години. Трябваше да изчислим коефициента на съгнание с формула по тригонометрия, която е много над нашето учебно ниво. И реално от всички олимпиадци само един беше решил тази задача. Беше от САЩ и с профил математика. И нормално е такива ученици да имат предимство.

– Може ли да кажем, че формулата на успеха на един олимпиадец всъщност наистина е тази комплексност от знания?

Василка Йорданова: Определено. Обаче ще кажа, че много ученици избират и друга форма – да речем отборните състезания. Там отново има адреналин, отново има солидна подготовка, но се чувстват по-уверени, когато са екип. Наблюдавам, че има и такива ученици. Имала съм и такъв ученик. Той се казва Боян Петров.

Работила съм страшно много и с него, но той споделяше откровенно с мен, че олимпиадите не са неговата стихия. Ходеше и печелеше с отборите на географията. След това продължи и в Геолого-географския факултет като студент. Мисля, че по време на следващото си беше най-добрият в целия факултет и сега е водещ на географския куиз, който се организира в Софийския университет. Той

избра екипните състезания.

Олимпиадите са другото, конкурсите не може да ги пренебрегнем също.

– Борисе, говорехме за това, че може би пътят ти е да станеш учител. Но мислиш си къде искаш да учиш и къде искаш да се развиваш – в България или в чужбина?

Борис Донков: Определено в България.

– Защо?

Борис Донков: Някак корените ме държат тук, така да го кажем. Не мога да си представя да се развивам някъде другаде извън България и да не помагам по някакъв начин на страната да се развива. Ще продължа вероятно в Софийския университет. Все още се колебаю донякъде в коя специалност.

– Казваш в България. Какви са темите, които интересуват теб и твоето поколение?

Борис Донков: Сега донякъде има разлика в темите, които интересуват хора, които са с изъвен интерес към географията, и тези, които са с по-специализиран интерес към някоя наука. Виждам го и в нашето училище.

Като цяло, това, което дискутираме в нашия клас, с моите приятели в него, определено са по-социално насочени теми. Понякога дори и по-политически насочени, защото това да познаваш географията добре, предразполага и да имаш силна гражданска позиция, да си активна част от гражданското общество. Така че разнообразни са темите и вариат: от исторически събития – много си говорим за Втората световна война и за Студената война, до настоящи социални проблеми, за политическата обстановка по света. Като цяло, географът има широк светоглед. Географът се интересува от всичко, независимо дали се случва тук, или в Папуа Нова Гвинея.

– Имам няколко близи въпроса към вас. За или против социалните мрежи и защо?

Борис Донков: Много доскоро бях против. Сега съм по-скоро „за“, защото виждах, че има и полезна страна. Дотогава виждах само негативната, която е, че са изключително пристрастяващи. И това го виждам у хората, у моите съученици. Ползватна е, че дават шанс повече от традиционните медии – от телевизията, от печатните медии, за това да се чуват различни позиции. И всеки, който има нещо важно да каже, може да бъде чул.

– Госпожо Йорданова, за или против?

Василка Йорданова: Не мога да кажа категорично за или против, защото и аз отчитам и предимства, и недостатъци. Социалната мрежа прави така, че нещата да бъдат достъпни всеобщо. Но от друга страна, там има изключително много информация,

която винаги трябва да бъде проверена. Да, тя се проверява от някои, но не се проверява от всички.

– Помага или пречи на обучението изкуственият интелект?

Борис Донков: О, определено пречи изкуственият интелект на обучението, поне изкуствен интелект, до който всички имат достъп – говорим за тези чат ботове, които са най-популярните. Според мен те даже задълбочават донякъде, така да го кажем, самостоятелното мислене на учениците. Виждал съм съученици, които вместо да напишат интерпретативно съчинение, просто питат чат бота какво да напишат за дадено произведение. Въобще, донякъде лимитира критическото мислене на учениците.

Василка Йорданова: В обучението зависи от кого и как се ползва, мисля аз. Много пъти съм прибегвала до изкуствения интелект – все още не в работата, но по други въпроси, определено да.

– Кое е най-важното в отношенията между ученик и учител?

Борис Донков: Да има взаимно уважение. Ученикът винаги трябва да уважава учителя. Той все пак е по-възрастен, през повече неща е преминал. Но трябва да има и обратното – учителът да е склонен да научава нови неща от учениците, защото все пак времната се променят и преподавателите също трябва да са адаптивни. За щастие, това го виждаме у г-жа Йорданова. Тя наистина се вслушва в нас, така че аз съм доволен, че е с мен.

Василка Йорданова: Абсолютно съм съгласна. Партньорството е от двете страни – ученици и учители.

– Какво послание искате да отправите двамата към следващите, които биха решили да поемат по вашия път?

Борис Донков: Според мен географията е най-обхватната от всички науки, тя обхваща абсолютно всичко. Не е точно наука като математиката и химията. Обхващаме всичко. Дали може да се построи сграда на това място? Това е география. Колко да е висока? Това също е география. Няма как – винаги трябва да има по един географ в планирането на всичко.

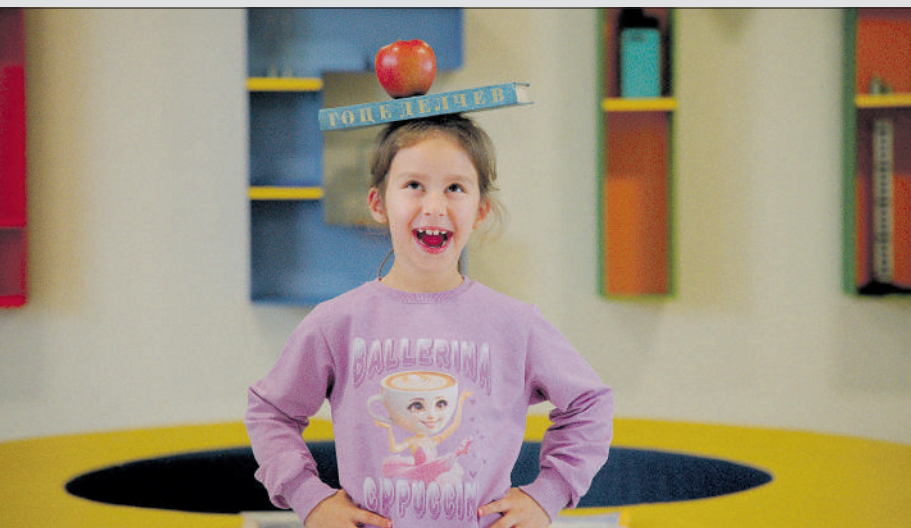
Василка Йорданова: Харесвам географията заради закономерностите, защото всичко друго, като данни, като факти, като каквото и да било, то може да бъде проверено и веднага ти се дава най-точната информация. По-скоро закономерностите трябва да бъдат осъзнати и много акцентирам върху това нещо. И от това им става интересно и на самите ученици. Ние сме уникална наука, която смесва хуманитарното и точното.

Снимка: Анастасия Олександривна Клименко, III клас, СУ „Св. Климент Охридски“, Пловдив – победител в първа възрастова група (I – VII клас)

Снимка: Денис Василев Епипропов, X клас, СУ „Христо Ботев“, Айтос – победител в категория „Улови мига в училище“ във втора възрастова група (VIII – XII клас)

Снимка: Марияна Цанкова Спасова, IX клас, СУ „Никола Й. Вапцаров“, Айтос – победител в категория „Героите на моето училище“ във втора възрастова група (VIII – XII клас)

Снимка: Станислав Павлинов Минева, X клас, ПГ по механотехника, електроника, телекомуникации и транспорт „Христо Ботев“, Шумен – победител в категория „Снимка с история“ във втора възрастова група (VIII – XII клас)

В моето

НАЦИОНАЛЕН

ФОТО КОНКУРС АЗ-БУКИ

www.azbuki.bg

Училище

е най-хубаво

Снимка: Михаела Иванова Гагова, VI клас, 119. СУ „Акад. Михаил Арнаудов“, София – II място в първа възрастова група (I – VII клас)

Снимка: Ралица Йосифова Росенова, X клас, СУ „Владимир Комаров“, Велико Търново – II място в категория „Улови мига в училище“ във втора група (VIII – XII клас)

Снимка: Магдалена Григорова Андреева, VIII клас, Национална професионална гимназия по полиграфия и фотография, София – II място в категория „Героите на моето училище“ във втора група (VIII – XII клас)

Общо 1059 фотографии бяха допуснати до участие в десетото издание на Националния фотоконкурс „В моето училище е най-хубаво“, организиран от Национално издателство за образование и наука „Аз-буки“.

Конкурсът се провежда под патронажа на министъра на образованието и науката.

Тази година за първи път участниците бяха разделени в две възрастови групи: I – VII и VIII – XII клас.

В надпреварата в първа възрастова група се включиха общо 599 снимки. Експертно жури в състав Олег Попов, Николай Дойчинов, Дилян Марков и инж. Цветанка Апостолова избраха за победител Анастасия Олександривна Клименко – ученичка в III клас в СУ „Св. Климент Охридски“ в Пловдив. Според условията на фотоконкурса тя печели предметна награда смартфон.

Снимката на шестокласничката Михаела Иванова Гагова от столичното 119. СУ „Акад. Михаил Арнаудов“ се класира на второ място. А наградата, която ще получи, е екшън камера.

На трето място в първа възрастова група се класира четвъртокласничката от ОУ „Любен Каравелов“ в Бургас Карина Стоянова Стоянова. Наградата, която получава, е фотоапарат.

Във втора възрастова група (VIII – XII клас) се състезаваха общо 460 фотографии. Те бяха разпределени в три категории – „Улови мига в училище“ (репортажна снимка, която показва емоция, действие или важен момент от училищния живот), „Героите на моето училище“ (портретна фотография – снимки на ученици, учители или възхваляващи личности в училище), и „Снимка с история“, в която участникът трябва да разкаже историята, която стои зад заснетия кадър.

Журито излъчи първо, второ и трето място във всяка категория. Участниците, класирали се на първо място във всяка от трите категории, ще получат годишна стипендия в размер на 135 лв. месечно за период от една календарна година от януари 2026 г.

За участие в първата категория – „Улови мига в училище“, бяха изпратени най-много снимки – общо 249. На първо място журито класира Денис Василев Епипропов (X клас) от СУ „Христо Ботев“ в Айтос, на второ – Ралица Йосифова Росенова (X клас) от СУ „Владимир Комаров“ във Велико Търново, и на трето – Зорница Евгениева Тотева (IX клас) от СУ „Емилиан Станев“ във Велико Търново.

В категорията за портретна фотография – „Героите на моето училище“, бяха изпратени 94 снимки. Първото място спечели деветокласничката Марияна Цанкова Спасова от СУ „Никола Йонков Вапцаров“ в Айтос. След нея журито класира Магдалена Григорова Андреева (VIII клас) от Националната професионална гимназия по полиграфия и фотография в София. А третото място зае Симон Евгени Христов (IX клас) от Професионалната гимназия по механоелектротехника в Севлиево.

В третата категория – „Снимка с история“, бяха оценени 117 снимки. Първото място заслужи десетокласникът Станислав Павлинов Минева от Професионалната гимназия по механотехника, електроника, телекомуникации и транспорт „Христо Ботев“ в Шумен. Той е заснел кадър, на който съучениците му пресъздават едно към едно снимка от учебния процес през 1985 г.

На второ място в същата категория се класира Вероника Светлинова Коцева (XI клас) от 140. СУ „Иван Богоров“ в София с фотография на дете от първия учебен ден.

На трето място е снимката на Михаил Неделчев Ченчев (X клас) от Професионалната гимназия „Христо Ботев“ в Попово. Фотосът, наречен от него „Корени и криле“, пресъздава дърво на живота, в което корените на абитуриентите остават завинаги в двора на училището, а крилете им ги повдигат към нови върхове.

По случай десетото издание на Фотоконкурса Национално издателство за образование и наука „Аз-буки“, като организатор, реши да отличи един от участниците със специална награда. Призът отива при второкласника Владислав Евелнов Кочеманов от ОУ „Св. св. Кирил и Методий“ в с. Смилан, община Смолян. Той ще получи ваучер за книги.

Грамотите и наградите си отличените ученици ще получат през януари 2026 г. на церемония в Министерството на образованието и науката.

13-те фотографии от двете възрастови групи по традиция ще бъдат включени в специален годишен календар за 2026 г.

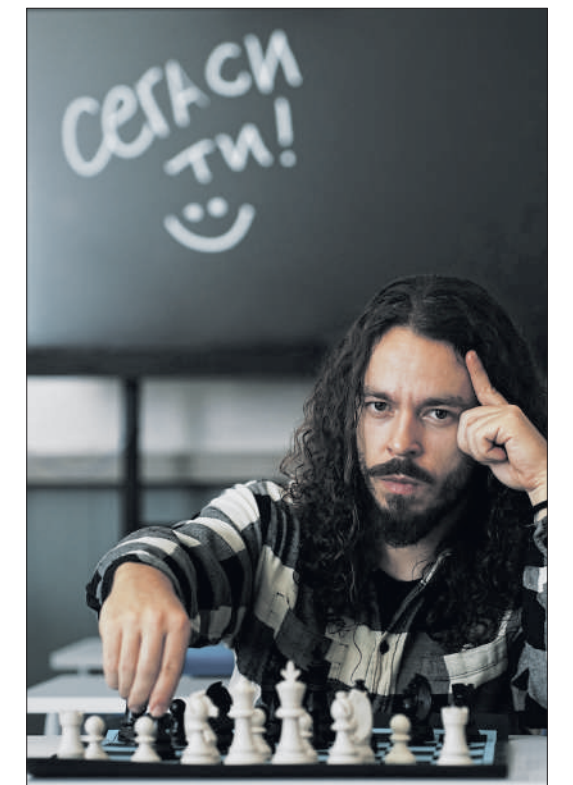
Снимка: Вероника Светлинова Коцева, XI клас, 140. СУ „Иван Богоров“, София – II място в категория „Снимка с история“

Снимка: Карина Стоянова Стоянова, IV клас, ОУ „Любен Каравелов“, Бургас – III място в първа група

Снимка: Зорница Евгениева Тотева, IX клас, СУ „Емилиан Станев“, Велико Търново – III място в категория „Улови мига в училище“

Снимка: Симон Евгени Христов, IX клас, ПГ по механоелектротехника, Севлиево – III място в категория „Героите на моето училище“

Снимка: Михаил Неделчев Ченчев, X клас, Професионална гимназия „Христо Ботев“, Попово – III място в категория „Снимка с история“

През последните дни и седмици социалните мрежи са залети със снимки на красиво изрисувани коледни бисквитки и сякаш можем да усетим през екрана любимия аромат на токущо изпечени сладки. Как обаче да направим захарната глазура за тях и кое да добавим първо – яйцата или захарта, за да изненадаме близките си с най-вкусните и красиви сладки изкушения? За съвети за рецепти и тънкостите в приготвянето им „Аз-буки“ се обърна към сладкарката от Разград Мария Александрова.

Маслени бисквитки, украсени с кралска глазура (royal icing), са едни от най-добре познатите ни коледни сладки. За направата им са необходими 480 грама брашно; половин ч.л. сол; 40 г царевично нишесте; 226 г меко масло; 200 г захар; 2 яйца размер L (на стайна температура) и 10 мл течна ванилия / 10 г от пакетче. В купа смесваме сухите съставки – брашното, солта, царевичното нишесте. В друга купа маслото се разбива със захарта и към тях се добавят яйцата и ванилията. След

Вкусът на празниците

това към мокрите съставки се добавят сухите. „Важното е сместа да престои 20 минути в хладилника, преди да сложим бисквитките да се пекат“, отбелязва Мария.

Фурмата се наглася да загрее на 180 градуса без вентилатор. А през това време разстиламе тестото и правим бисквитки с желаните от нас фигурки. Печем ги между 8 и 10 минути (завис от фурната).

След като бисквитките са изстинали и е време да ги украсим, трябва да приготвим и кралската глазура. За нея ще ни трябват 3 белтъка; 450 г пудра захар; малко ванилов екстракт и няколко капки вода. „Белтъците се разбиват леко, а пудрата захар трябва да се пресее. На части към белтъците, докато се бърка постоянно, се добавя пудрата захар. Ванилията се добавя, когато сме разбили почти до готовност“, дава ценни насоки сладкарката.

Напуканите брауни бисквитки също са сред най-желаните сладки изкушения. За тях ще са необходими 125 г какао на прах; 360 г захар; 120 г олио; 4 яйца размер L (на стайна температура); 2 ч.л. течна ванилия; 250 г брашно; 10 г или 2 ч.л. бакпулвер; щипка сол и 100 г пудра захар (за овалване).

Първо захарта се разбива с олиото, докато се смесят добре. След това се добавя какаото и се разбърква отново с миксер. „Яйцата се добавят едно по едно и след всяко сместа се разбива“, обръща внимание Мария. Отделно се смесват брашното, солта и бакпулверът и на части сухата смес се добавя към яйчената. Получената смес се оставя да престои в хладилник за през нощта. След това се оформят топчета от около 40 грама и се овалват в пудра захар. Пекат се в предварително загрята фурна на 180 градуса без вентилатор за около 12 минути. **Аз-буки**

Снимка Мария Александрова

При голям интерес премина Първият национален конкурс по приложно изкуство „Коледни фантазии“. За участие в него са изпратени 6980 творби, а техни автори са възпитаници на 350 детски градини, училища, школи и центрове за подкрепа за личностното развитие от 169 населени места от всички 28 области на страната, съобщават организаторите на Конкурса от ЦПЛР – Център за ученическо техническо и научно творчество в Разград, с директор Цветанка Русева. Конкурсът се провежда с подкрепата на РУО – Разград, МОН и Националния дворец на децата. Проявата се провежда за 17-а година, като това е първото издание в национален мащаб. От тази учебна година тя е част и от Националния календар на МОН за изяви по интереси на децата и учениците.

Класирането е дело на комисия в състав Тания Стоянова – художник, Петко Антонов – художник, и Росица Друмева – художник и преподавател в ЦПЛР – ЦУТНТ, Разград.

В категория „Коледна рисунка“ във възрастова група „Предучилищна“ победители са Александра Кузманова (ЦПЛР – ОДК, Пещера) и Анастасия Светославова (Школа по изобразително изкуство, ЦПЛР – ЦРД, Разград). Второто място е за Йоан Спасов (5. ДГ „Незабравка“, Разград) и Ердем Фейзи (група „Калинка“, 7. ДГ „Васил Левски“, Разград). Трета е Вира Славчева (група „Слънце“, ДГ „Зора“, Червен бряг).

В групата I – IV клас печелят Аниета Тодорова (ЦПЛР – ОЦИИД „Тунджа“, с. Кабиле) и Ясмин Мюсреф (1. СУ „Св. Седмочисленици“, Търговище). Втори се нареждат Виктория Паунова (НУ „Хр. Ботев“, Елин Пелин) и Сиана Танева (ЦПЛР – ОЦИИД „Тунджа“, с. Кабиле). Трети са Цветослав Иванов (ОУ „Васил Левски“, с. Торос) и Гюлюмсер Расимова (СУ „Христо Ботев“, Разград).

В групата V – VIII клас трима поделят първото място – Сиана Пенева (ОУ „Св. св. Кирил и Методий“, Елхово), Дара Матева (ОУ „Васил Левски“, Разград) и Василка Ангелова (ПТГ „Симеон Велики“, Преслав). Второто място печелят Лора Генчева (104. ОУ, София), Белослава Генева (ОУ „Васил Левски“, Разград) и Ивон Земарска (ОУ „Христо Ботев“, Раковски). Трети са Ивайла Стефанова (ЦПЛР – ОЦИИД „Тунджа“, с. Кабиле), Ема Иванова (ОУ „Георги Кирков“, Казанлък) и Нехир Севдат (СУ „Св. св. Кирил и Методий“, с. Самуил).

И в групата IX – XII клас начело са Симона Кабадалиева (ЕГ „Проф. д-р Асен Златаров“, Хасково), Ми-

лена Николова (ПГИТ „Д-р Иван Богоров“, Варна) и Сейди Ибрямов (СУ „П.Р. Славейков“, Кричим). След тях се нареждат Несил Фикрет (ЕГ „Проф. д-р Асен Златаров“, Хасково), Данислав Пъдарев (СУ „Емилиан Станев“, Велико Търново) и Магдалена Стефанова (СУ „Св. св. Кирил и Методий“, Видин). Третото място е за Елиф Мехмед (СУ „Н.И. Вапцаров“, Момчилград) и Никол Гюрова (ПГИТ „Д-р Иван Богоров“, с. Константиново).

В категория „Коледна картичка“ победители в група „Предучилищна“ са Йоана Йовчева (18. ДГ „Пчелица“, Казанлък) и Алекс Далола (клуб „Светлини сред сенките“, ОДК, Казанлък). Второ място заемат Чънар Хайрула (ДГ „Слънце“, Ардино) и Благвест Кенаров (ДГ „Априлче“, Априлци). Трети са Бояна Георгиева (група „Калинка“, 7. ДГ „Васил Левски“, Разград) и Михаил Папазов (школа „Сръчни ръчички“, ЦПЛР, Раковски).

В групата I – IV клас на първо място са класирани Мартина Рангелова (1. ОУ „Христо Ботев“, Търговище), Ерай Гюнайджьмов (ОУ „И.С. Тургенев“, Разград) и Денис Александров (СУ „Димитър Маринов“, Лом). Втори се нареждат Юлия Павлова (ОУ „Бачо Киро“, Велико Търново), Кристиан Стоянов (ОУ „Иван Вазов“, Горна Оряховица) и Йоан Борисов (НУ „П.Р. Славейков“, Бяла). Третото място поделят Дилек Мехмед (ОУ „И.С. Тургенев“, Разград), Биляна Симеонова (ОУ „Иван Вазов“, Смолян) и Виктория Тончева (СУ „Св.

св. Кирил и Методий“, Смядово).

В групата V – VIII клас печелят Радост Стоянова (СУ „Св. Климент Охридски“, с. Зверино) и Ема Колева (СУ „Климент Охридски“, Добрич), следвани от Карина Тодорова (88. СУ, София) и Павел Пламенов (СУ „Св. св. Кирил и Методий“, Видин). Трети се нареждат Иван Стоянов (СУ „Св. „Климент Охридски“, с. Зверино), Елчин Оудаймов (ОУ „Васил Априлов“, Исперих) и Дамна Мехмедова (СУ „Васил Левски“, Долни чифлик).

В групата IX – XII клас победители са Стефани Петрова (НУПИД „Акад. Дечко Узунов“, Казанлък), Мая Пенчева (ПГСС „Никола Пушкиров“, Попово) и Карина Вълчанова (ЧПГТП „Райко Цончев“, Добрич). След тях се класират Петър Арнаудов (ПГ по дизайн „Елисавета Вазова“, София), Янита Кирилова (ПГИТ „Иван Богоров“, Варна) и Зорница Петрова (Професионална техническа гимназия, Варна). Третото място е за Галия Николова (ПГ „Атанас Дамянов“, Николаево) и Марияна Митева (СУ „Крум Попов“, Левски).

В категория „Коледна играчка“ в предучилищната група първи е Димитър Момчилов (ДГ „Славейче“, Видин), следван от Асен Георгиев (група „Слънце“, ДГ „Пролет“, Ямбол) и Аднан Ангелов (ДГ „Снежанка“, Ловеч). Трети са Иван Шойлеков (група „Слънце“, ДГ „Гергана“, Плевен) и Деа Матева (група „Калинка“, ДГ „Васил Левски“, Разград).

В групата I – IV клас първи е

Ивайло Найденов (ОУ „П. Р. Славейков“, Стара Загора) пред Йоана Анева (НУ „Станислав Доспевски“, Самоков). Третото място печелят Лора Иванова (ОУ „Бачо Киро“, Велико Търново) и Ния Николова (ЦПЛР – ОДК, Людмила Живкова, Оряхово).

В групата V – VIII клас първите трима са Симона Трифонова (ПГИ Кирилова (ПГИТ „Иван Богоров“, Варна) и Зорница Петрова (Професионална техническа гимназия, Варна). Третото място е за Галия Николова (ПГ „Атанас Дамянов“, Николаево) и Марияна Митева (СУ „Крум Попов“, Левски).

В групата IX – XII клас печели Николай Илиев (ПГ по дизайн, София). Втори се нареждат Мария Михайлова (ОБУ „Христо Ботев“, с. Цонево) и Николай Григоров (НПТГ „Шандор Петьофи“, Разград), а трета е Бахар Османова (НУПИД „Акад. Дечко Узунов“, Казанлък).

В категория „Сурвачка“ при най-малките победител е Иван Атанасов (ДГ „Здравец“, Чирпан). Втори е Мартин Чукуре (ДГ „Ян Бибиан“, Варна), а третото място поделят Денис Колев (ДГ „Валентина“, Ямбол) и Божидара Бисерова (ДГ „Червена шапчица“, с. Габаре).

В групата I – IV клас първото място е за Илдъз Исмаил (ОУ „Христо Ботев“, с. Лудогорци) и Алис Делчева (ОУ „Пенчо Славейков“, Димитровград). Втори са Елеонора Марчева (ОУ „Никола Икономов“, Разград) и Вероника Ранчева (ОУ „Васил Левски“, Плевен). Третото място заемат Дейзи-Валенс Димитрова (НУ „Иван Вазов“, Враца) и Преслав Керанов (СУ „Св. св.

Коледни фантазии

Отличиха призворите в първото издание на едноименния конкурс, организиран от ЦПЛР – ЦУТНТ в Разград

Снимка ЦПЛР – ЦУТНТ, Разград

За участие в конкурса по приложно изкуство „Коледни фантазии“ са изпратени 6980 творби

Кирил и Методий“, Завет).

В групата V – VIII клас трима са класирани на първо място – Никол Динева (ПМГ „Иван Вазов“, Димитровград), Белослава Димитрова (ОУ „Цар Симеон“, Варна) и Мелани и Давид Мехмедови (ОУ „Христо Ботев“, Разград). Второто място е за Аделия Танева (ОУ „Св. Паисий Хилендарски“, Елхово) и Еда Хюсеин (ОУ „Христо Ботев“, с. Лудогорци), а третото печелят Рафие Шукриева (ОБУ „Христо Ботев“, с. Мечка) и Кристиана Колева (ОУ „Отец Паисий“, Разград).

В групата IX – XII клас няма класирани участници.

Присъдени са и поощрителни награди във всички категории и възрастови групи.

Колективна награда за отлично представяне е присъдена на НУ „Васил Левски“ – Варна, ОБУ „Н. И. Вапцаров“ – с. Вълчитрън, ДГ „Слънце“ – Ардино, ОУ „Христо Ботев“ – с. Ягода, ЦСОП „Леда Милева“ – Долни Дъбник, ДГ „Шестте ястребинчета“ – Разград, ОУ „Св. св. Кирил и Методий“ – Стралджа, 23. ДГ „Кипарис“ – Стара Загора, ОУ „Иван Вазов“ – Смолян, ДГ „Детелина“ – Разград, ОУ „Христо Ботев“ – Търговище, 2. ОУ „П. Р. Славейков“ – Стара Загора, СУ „Св. св. Кирил и Методий“ – Бургас, ДГ „Цветни мечти“ – с. Върбовка, ОУ „Васил Левски“ – Димитровград, ОУ „Иван Вазов“ – с. Любен Каравелово, 199. ОУ „Св. Апостол Йоан Богослов“ – София, ДГ „Пчеличка“ – с. Вълчитрън, ОУ „Васил Левски“ – с. Долни Луковит, и ПТГ – Варна.

Отличията на призворите са връчени на 12 декември, като в церемонията по награждаването се включва и кметът на община Разград Добрин Добрев. Той поздравява младите творци и им пожелава да продължават да мечтаят и да творят, съобщават от Общината.

Част от наградите връчва и директорът на ЦУТНТ – Разград, Цветанка Русева, която отбелязва, че конкурсът дава сцена на децата, които превръщат идеите си в малки коледни чудеса.

Някои от творбите ще бъдат дарени на възрастни хора в социални услуги като жест на внимание и топлина по празниците, а други ще участват в благотворителни кампании, отбелязват организаторите на надпреварата. **Аз-буки**

Чл.-кор. Иван Д. Русев, главен редактор на сп. „История“ на НИОН „Аз-буки“:

Издирването и представянето на нови исторически извори носи удовлетворение

Българите постигат значимо място в редица сектори от икономиката на Османската империя

Интервюто взе
Дарена МИХАЙЛОВА

Проф. Русев, в двутомното издание „Стопанска история на българите в Османската империя“ предлагате нови идеи за приоритизация на стопанската история на българите. Кои критерии смятате за най-важни и защо икономическият растеж е водещ?

– Прилагам икономическата теория, тъй като самата стопанска история възниква преди повече от 150 години именно като интердисциплинарна наука. Да, наука, защото е базирана върху историческата наука, от една страна, и върху икономическата теория – от друга.

Периодизацията, която сме използвали в тази структура на стопанската история в книгата, е съобразена именно с основните принципи, залегнали в икономическата теория – в това число в теорията за икономическия растеж. И по този начин разглеждаме цялото развитие на българската стопанска история в течение на над пет века – периода от XV век до началото на XX век.

Можем да обособим два големи раздела в този продължителен исторически период, когато се случват някои много важни и съществени промени в стопанското развитие на българите, като един от народите в Османската империя. Границата между тях в края на XVIII и началото на XIX в. е обоснована както от вътрешните тенденции в развитието на империята – и в частност на българите, така и от промени, които настъпват в глобален мащаб. Глобализацията, на която днес сме свидетели, тогава е била в своя начален етап. В европейски мащаб това е времето, когато индустриалната революция вече е факт в Западна Европа и по-конкретно в Англия. И това е моментът, в който Европа все по-осезаемо се разделя на Източна и Западна.

Балканските провинции на Османската империя, в частност българските земи, попадат в източната част и са обект на тази европейска стопанска политика. Затова времето от XV до XVIII век може да се разглежда в цялост като подпериод, в който се налагат нови тенденции в аграрните отношения, в търговията, в градското стопанство, свързани с включването на българите в Османската империя, на контакта с имперското.

В първата част на колективната монография се прави сравнение между тенденциите в аграрното развитие на българските земи и други провинции в Османската империя, защото има големи прилики, но има и разлики. Аграрните отношения претърпяват нова промяна през първата половина на XIX век, която е окончателно регламентирана със Закона за земите от 1858 г. През XIX век промяна настъпва и в търговските отношения. Появява се модерната търговия много осезаемо сред българите, разгръща се протоиנדустриализацията – т.е. с началото на века започва нов, втори етап в стопанското развитие на българските земи под властта на падишаха.

Всъщност отнасяме крайната граница на изследването именно с разпадането на Османската империя, включвайки периода от

Снимка Крум Стоев

края на XIX до началото на XX век, тъй като българите продължават да живеят в империята и след 1878 г. Разбира се, без претенции да обхващам абсолютно всичко, защото много от проблемните теми все още не са изследвани в нашата наука.

– Каква е реалната роля на българите в стопанския живот на Османската империя – като земевладелци, занаятчии, търговци и финансови посредници? И доколко тя е подценявана досега?

– Задавате ми много ангажиращ и огромен въпрос, на който е трудно да се отговори. Ако трябва да бъда съвсем кратък обаче, българите имат своето безспорно място. Но никой не трябва да очаква, че това е книга, която представя единствено българите и че можем да ги обособим напълно. Те са един от над осемдесетте народа, които в различните периоди от съществуването на Османската империя присъстват в нея и съжителстват помежду си.

Що се отнася до тяхното значение, то безспорно става все по-осезаемо с процеса на териториално намаляване на Османската империя на Балканите през XIX век. С появата на новите национални държави османските балкански провинции се свиват, а населението на столицата Цариград нараства. Това е най-големият град тогава, чиито жители трябва да се изхранват, да се обличат. И това повишава изключително много ролята и значението на българските земи като непосредствен хинтерланд на столицата и стимулира тяхното стопанско развитие.

Без съмнение, можем конкретно да говорим за животновъдството, за земеделието и други отрасли. Особено голям стимул в своето развитие преживява зърнопроизводството. Този втори подпериод е белязан с големия интерес на Западна Европа към зърното именно от българските земи. Всичко това изиграва благотворно въздействие върху българите и в крайна сметка – за възстановяването на държавността ни. Тенденцията в онези времена е към все по-осезаемо участие на българите в стопанския живот на Османската империя.

– Може ли познанието за стопанското

развитие на българите в Османската империя да ни помогне да разберем по-добре икономическите модели и менталитети в България и днес?

– Със сигурност. Модерните стопански явления в историческото ни развитие се зараждат именно в онова време – много по-осезаемо към края на XVIII век и през XIX век.

Ще дам конкретен пример. Имаме отделна глава, посветена на появата на модерното счетоводство. Говорим за двойно счетоводство. Най-напред го забелязваме в практиката на първите по-модерно мислещи българи от онова време. Те започват да търсят информация как да организират своята счетоводна практика по модерен начин. Помага им до голяма степен това, че заимстват от гръцкия опит. Ние използваме гръцките учебници и опит в този ранен период, за да се появят впоследствие български учебници, които да включват знания за модерното двойно счетоводство.

След Освобождението българският стопански, пък и политически елит ще стъпи на тази основа. Българите преди Освобождението ще се възползват и от така нареченото ноу-хау, заложено в османския Търговски закон от 1850 г. А той ще продължи да действа и след Освобождението у нас до появата на първия български Търговски закон от 1897 г.

– Изследванията показват сложни институции като вакъфа, чифлика и монетната циркуляция. Как те влияят върху всекидневния икономически живот в българските земи?

– Да, наистина това е част от тяхното всекидневие. Защото, ако говорим за монетната циркуляция например, тя е изключително разнообразна в Османската империя. Не можем да си представим колко богат на различни валути е бил османският пазар. Освен османските на него присъстват и монети от много други държави и империи. През XIX в. френският франк е основна разплащателна валута – нещо, което днес е доларът или еврото. Поради това българите са били принудени да познават много добре различните валути, да знаят как да ги обменят от една в друга и как да ги ползват.

Проф. д. и. н. Иван Д. Русев е член-кореспондент на БАН от 2021 г. Преподавател е в Икономическия университет – Варна. Специализирал и участвал в научни проекти във Франция (2002 – 2005, 2019, 2022, 2025), Румъния (2005), Полша (2007), Йонийския университет Гърция (2014), Анкарския университет, Турция (2024).

Член е на Българския национален комитет по балканистика и член на Управителния съвет на Центъра за стопанско-исторически изследвания (от 2015 до днес). Главен редактор на сп. „История“ на Националното издателство за образование и наука „Аз-буки“, на „Известия на Центъра за стопанско-исторически изследвания“, на „Журнал за исторически и археологически изследвания“. Член е на редколегиата на „Известия на Регионален исторически музей – Варна“ и на други 8 научни издания от България, Турция и Румъния.

Автор е на над 186 научни публикации, издадени в България и чужбина.

Ако говорим за вакъфа и чифлика, те всъщност идват от османските турци при българите. Но те също имат своето развитие през вековете. Стремешът в монографията е да се представи тяхното развитие и да се запознаят читателите с това докъде е достигнала българската историография по различните теми.

– Във всяка глава стъпвате върху огромен масив от първични извори и научна литература. Смятате ли, че с този труд се развива една удобна, но исторически невярна парадигма за мястото на българите в стопанския живот на Османската империя?

– Историческата наука борави с исторически извори. Без тяхното използване или без въвеждането на нови такива няма как тя да се развива.

Другата опорна точка на историческата наука, в частност на стопанската история, са постиженията на нашите предшественици.

Всяка от частите на тази колективна монография е структурирана така, че да представя и да прави анализ на основните исторически извори по конкретната тема, както и да въвежда в употреба всички онези, посочени в историографията до този момент.

Очаквам отгук нататък всяка от темите да бъде надграждана. Но нашата цел беше да представим съвременното състояние на историографията по темата и по този начин да очертаем възможностите за нейното развитие в бъдеще.

Читателите могат да открият нови исторически извори в книгата, включени от авторите, като някои от главите са и със съпътстващи приложения. Там ще видят нововъведени извори от Османския архив в Истанбул. Това е голяма възможност за развитието на съвременната наука, тъй като преди 20 – 30 години това беше почти невъзможно.

Разбира се, говорим и за други големи архиви, включително такива от Западна Европа, които съдържат изключително интересни и ценни непознати източници, също използвани в книгата.

На стр. 24

Д-р Блага Благоева е главен асистент в Института по оптични материали и технологии към Българската академия на науките. Тя е една от тазгодишните лауреати в конкурса „За жените в науката“. Отличена е за своя проект „Фотоиндуцирана анизотропия в тънки слоеве от азобагрило в полимерна матрица за приложение като изцяло оптични превключватели“ на Петнадесетата юбилейна церемония по връчване на наградите, която се проведе в зала „Проф. Марин Дринов“ на Българската академия на науките.

Зина СОКОЛОВА

Д-р Блага Благоева започва да се интересува от работата на изследователите още като дете. Увлечението ѝ се изразява в огромно любопитство към това как работят нещата. Обича да разглобява видеото вкъщи, за да види цялата електроника, която е вътре. Също така ѝ е много интересно защо не трябва да бърка в контакта, и какво е това електричество. Куп въпроси, все свързани с физиката.

Когато е на осем, получава като коледен подарък енциклопедия по астрономия и компас. И това я запалва по астрономията, която е първата ѝ голяма любов. Директно пита родителите си какво трябва да учи, за да стане астроном? Те ѝ казват – физика. Но я предупреждават, че това е трудно начинание. Да си го знае.

„А аз обичам, като има някаква трудност, да се захвана именно с нея“, смее се Блага.

В дванадесети клас тя твърдо смята, че ще стане астроном.

В училище ѝ върви по всички предмети. Това понякога може да е проблем, защото човек не знае на какво да се спре. Но Блага е наясно какво иска. Тя си знае, че ще се занимава с физика, въпреки всичко. И в дванадесети клас баща ѝ и учителката ѝ по физика, която е и нейна класна, я насочват към медицинската физика, която включва в себе си и науки като биология и химия.

Блага записва първо медицинска физика, но няма усещането, че иска да работи в тази сфера. И вече гледа напред към магистратура по специалността „Квантова електроника и лазерна техника“, свързана с другото любимо нещо, с което иска да се занимава – лазери.

„Всъщност, когато постъпих на работа в Института по оптични материали и технологии, бях още бакалавър. Мой познат ме насочи към научната група, от която съм част и в момента – спомня си Блага. – Привличаха ме лазерите, обичах органична химия. Казах си – това е чудесна комбинация от неща, които ме вълнуват.“

Така, още преди да завърши, започва да прави научни изследвания. Споделя, че ѝ е било интересно да работи в лабораторията. „Така си намерих мястото, екипът е страхотен. В същото време и магистърската програма, която избрах, е свързана с работата тук“, казва младата изследователка. С научните ѝ ръководители обсъждат и докторантурата, която впоследствие завършва през януари 2025 г. Темата е свързана с изследвания на фотоанизотропни среди за оптичен запис, чувствителни във видимата и ултравиолетовата спектрална област.

Като продължение на темата в дисертацията е и отличеният проект в конкурса „За жените в науката“. Пълното му наименование е „Фотоиндуцирана анизотропия в тънки слоеве от азобагрило в полимерна матрица за

приложение като изцяло оптични превключватели“. Материалите, които ще се изследват, съдържат в химичната си структура светлочувствителни молекули, обяснява Блага. А поляризираната лазерна светлина подрежда тези молекули по специфичен начин. Ако трябва с нещо да се сравни този процес, може да се даде следната аналогия. Представете си военен парад, на който войниците са въпросните молекули, които се подреждат в редици от своя командир – светлината.

„Специално за оптичните превключватели светлината ги нарежда във формата на спирала – подчертава Блага. – Именно тази спирала може да пренасочва светлинните сигнали в оптичните комуникации. Няма значение дали предаваме информация между хора, между устройства, или става въпрос за приложение, стрийминг платформа или облачни услуги – тази информация трябва да стигне до адресата. Тя пътува по оптич-

ното влакно, но то не може да я насочи. Насочва я специално устройство и това именно е ролята на оптичния превключвател.“

Предимството на оптичните превключватели пред аналоговите им електрически устройства е по-ефективното, бързо и надеждно предаване на сигналите. Това е така, защото в днешните комуникационни мрежи се използва оптика, в която информацията се носи от светлината. Ако тя стигне до превключвател, който работи с електричество, това означава светлинният сигнал да се преобразува в електричен, после обратно в оптичен. А това губи и време, и енергия. Оптимизирането на комуникационните мрежи е важно, защото така те могат да работят достатъчно ефективно при нарастващия информационен трафик. Тази оптимизация е особено важна, когато става въпрос за изкуствен интелект и центрове за данни.

Отделно, разработката на изцяло оптичен

превключвател може да допринесе за постигането на по-голяма технологична цел – конструирането на оптичен суперкомпютър. Това би било революция в изчислителната техника, предоставяща много по-големи възможности за моделиране на сложни процеси и явления в различни области, например във фармацевтиката и метеорологията.

Всички тези приложения показват, че оптичните превключватели, макар и малки по размер (под няколко сантиметра), са ключови устройства за днешния технологичен свят. Разработката им е важна за прогреса в областта на информационните и комуникационните технологии.

Оптичният превключвател ще допринесе за по-евтини, по-бързи, по-надеждни оптични мрежи с по-висока енергийна ефективност и по-голям капацитет за обработка на големи обеми от информация. Това е и крайната цел на проекта на д-р Блага Благоева, свързан с разработката на тези оптични устройства. Спечелената стипендия осигурява финансиране на проекта, като ще помогне за закупуване на материали за изследванията и разпространение на експерименталните резултати.

„Ако успеем да разработим такова оптично устройство, със сигурност бихме го патентовали – казва тя. – Нашата научна група има вече одобрен патент – полезен модел за кръговополяризиращ светоделител. Това е оптичен елемент с приложение в оптиката и медицината. Нашите изследвания са фундаментални, но могат бързо да намерят реални приложения.“

Снимка: Личен архив

От оптичния превключвател до оптичния суперкомпютър

Д-р Блага Благоева работи по проект, който ще осигури по-ефективни и надеждни мрежи за пренос на информация

Първите думи на децата: „Мама бачка“

Това са едни от първите думи, които научават близнаците – момче и момиче, заради които Блага Благоева е две години по майчинство. Чуват изрече от баща си, който редовно ги води на разходка, за да може мама... да бачка. Така се получава, когато едновременно с отпуската по майчинство мама е заета да прави наука и да пише дисертация. Сега близнаците са на 3,5 години.

„Слагам едното на единия крак, другото – на другия, и заедно работим на компютъра“, с усмивка разказва Блага.

Друга дума, която научават, е азобензен. И вече разпознават неговата химична структура.

Издирването и представянето на нови исторически извори носи...

От стр. 23

– Каква е Вашата препоръка към младите историци и какви съвети бихте им дали за бъдещите им разработки?

– По принцип избягвам да давам съвети, защото всеки изследовател – поне аз така съм подходил в миналото, трябва да

върви по своя път. Но все пак мога да дам няколко препоръки.

Една от тях е винаги да се следва историческият извор. За мен винаги голямо удовлетворение е носило издирването на нови исторически извори и това да ги въведеш първи в научна употреба.

Освен това е много важно да се спазва научната етика. Историата е една от първите науки с много голяма традиция. И не бива човек да си помисли, пък и да демонстрира поведение, като че ли нещата тръгват от него. Преди нас са работили великолепни изследователи, трябва да

се отдава дължимото на това, което са създали, то да се използва рационално и аналитично и да се надгражда с новите открития.

Ако тези две неща се вършат добросъвестно и добронамерено, сигурен съм, че всеки изследовател, включително и от по-младите, би изпитвал удовлетворение от

това, което прави.

Разбира се, ученият трябва да се стреми да представя на широката аудитория онова приносно, което е направил. Това е именно смисълът от публикуването на научните изследвания – какъвто опит, надявам се успешен, направихме и с този монографичен труд.

Стефан Иванов, поет и драматург:

Поетът е камъче в обувката на нормалността

Вярвам в рутината, във всекидневната дребна дисциплина, в това да седнеш и да останеш да работиш дори думите да не идват

Интервюто взе
Павла КОТОВА

Кога за първи път почувствахте, че пишете нещо „свое“ – текст, в който разпознавате собствения си глас?

– Мисля, че за пръв път усетих моето писане не когато създадох нещо блестящо, а когато нещо у мен се спъна. Когато осъзнах, че пиша не за да впечатля някого, а защото нещо вътре настоява да бъде казано. Дори да е криво, неуверено, леко абсурдно.

Тогава за първи път дочух гласа си – раздразнителен, ироничен, леко сантиментален и абсолютно неподготвен за света, но все пак мой. Текстът започна да ме поправя, да ми противоречи, да настоява на неща, които не съм мислил. С това дойде и усещането, че вече не преписвам ничия диктовка или силно влияние.

– Кои автори или книги бяха формиращи за ранното ви писане?

– Тези, които ме спираха по средата на изречението и казваха, че ето така мога и аз, но по моя начин. Димитър Воев, Константин Павлов, Пол Остър, Гинсбург, Буковски обичах и обичам. Йовков ме научи на поглед към малкото. Вонегът – да се смея, без да се отказвам. Пратчет – да не вярвам сляпо в авторитети. Рупчев – да не се страхувам от мълчанието между фразите. Джоун Дидиън – на честност без излишна украса. Четях странно и хаотично, но именно в тази хаотичност се оформи първият ми истински литературен вкус.

– Кои бяха Вашите учители – не само преподаватели, но и хора, които са ви подтиквали да мислите, да четете, да пишете?

– Моите учители често бяха хора, които едва ли са се мислили за учители. Приятели, които ми оставяха книги, съученици, които спореха с мен за смисъла на едно стихотворение, редактори, които отхвърляха текстове, но го правеха така, че ми вдъхваха още повече увереност и инат.

Тези хора ми показаха, че мисленето е екипна работа, макар писането да е самотно занимание. Дълга изключително много на срещите си с учителите Росица Нанкова и Николай Колев във Френската гимназия, на приятелите ми от училище, с които и досега сме близки.

– Кои мотиви се връщат упорито в текстовете ви – по Ваше желание или въпреки Вас?

– Въртят се упорито. Като автобус, който все забравя да спре на своята спирка. Градът, детството,

Снимка Яна Лозева

В свят на толкова кратко внимание писането е акт на тихо упорство.

любовта, съпротивата, винаги някаква крехка грижа, която не знае как да се прояви. И едно постоянно търсене на морална нормалност в свят, който се държи неприлично грубо. Понякога мотивацията е съзнателна, понякога просто не успявам да избягам от собствената си тревожност.

– Какво Ви движи към минимализма и към „събирането“ на текста в малки, концентрирани форми?

– Защото във времето на излишъка забелязах, че малкото не е оскъдност, а свобода. Кратката форма не те лъже, в нея или има сърцевина, или няма нищо.

Минимализмът е и противодействие срещу политическия шум, срещу агресията на коментарите, срещу постоянната нужда всички да са всезнаещи.

Концентрираният текст е тихо място, мост над хаоса. Там си спомням кой съм.

– Как изглежда едно литературно начало – образ, звук, фраза или чувство?

– Понякога с образ, който ме следва като улично куче. Понякога със звук, скърцане на врата, сирена, сподавен смях. Често започва с гняв или абсурд. Виждам нещо нелогично, несправедливо или трогателно нелено и то просто отказва да ме

остави на мира. Понякога началото е само усещане. Тъга, която търси място, или радост, която трябва да бъде укротена.

– Какво правите, когато текстът се „съпротивлява“? Вярвате ли във вдъхновението или в придържането към определена рутина?

– Оставям го да си тропва. Слагам го в чекмедже да се нацупи сам. Не вярвам в романтичната версия за вдъхновението, защото, ако го чакаш, ставаш зависим от настроението си. Вярвам в рутината, във всекидневната дребна дисциплина, в това да седнеш и да останеш да работиш дори думите да не идват. Понякога и те имат нужда от време да се престрашат.

– Пишете в много форми – поезия, драматургия, публицистика. Как решавате в каква форма да облечете идеята?

– Идеята сама си избира дрехата. Ако се държи като дете, става поезия. Ако креши, става драматургия. Ако има нужда да се спори, става публицистика. Аз само слушам тона и се опитвам да не го облека в нещо, което не ѝ подхожда.

Формата не е избор на разума, а на темперамента.

– Как попаднахте в списание „Егоист“ и какво научихте от работата си там? По какъв начин тази среда повлия на езика, стила

Стефан Иванов е сред най-откляващите се съвременни български литературни гласове – поет, драматург, редактор и издател, който последователно отстоява своята минималистична, честна и социално ангажирана поетика. Автор е на поетичните книги „4 секунди лилаво“, „Гинсбург срещу Буковски в публиката“, „Списъци“ (номинирана за наградата „Иван Николов“), „Навътре“ и „Без мен“ (2024) – първата книга на издателство „Кота 0“, което той създава като пространство за стойностни и безкомпромисни автори. Работи и като драматург в Театрална работилница „Сфумато“ – трупа с ярко авторско присъствие, част от Съюза на театрите в Европа. Драматургичните му текстове се поставят на сцени в България и в чужбина, а пиесата „Медия – майка ми“ в съавторство с Иван Дробчев печели ИКАР за най-добро представление.

и смелостта ви като автор?

– Попадането в „Егоист“ беше и късмет, и навлизане в по-широки води и среди. С тогавашния главен редактор се запознах на концерт на Ladytron във Военния клуб. Бях на 15 години. Там се учех на език, който не се извинява за смелостта си. Учех се да не бягам от собствената си странност, да не се страхувам от ръчния багаж на собствените си теми.

Тази среда ме научи да мисля по-ритмично, да не се преструвам на премежен. „Егоист“ беше първата ми училищна стая без чинове.

– Как се формира „Бърза литература“ и каква беше философията ѝ?

– Беше експеримент, бунт срещу тежките литературни маниери. Искахме да пишем за живота такъв, какъвто е, с нервност, случайност, грешки, смях през зъби.

Философията беше проста. Думите могат да бъдат едновременно бързи и дълбоки, ако изхождат от честност, а не от поза. Беше начин да хванем пулса на момента.

– Как се появи идеята за издателство „Кота 0“ – беше ли естествено продължение на писането, или по-скоро желание да създавате среда за други автори?

– Родих се от усещането, че писането има нужда от дом, а не само от публика. От необходимостта да съществува пространство, в което авторите могат да дишат без излишна йерархия.

„Кота 0“ беше и остана опит да се даде видимост на онези по-тихи, но стойностни гласове, които иначе се губят в шумната културна среда.

– Какво според Вас е мястото на поета в днешното общество – медиатор, наблюдател, будител или нещо съвсем друго?

– Поезията е нещо като доброволен санитар на колективното съзнание.

Понякога е преводач на общата болка, понякога е наблюдател, който вижда онова, което всички подминават. Но най-вече е човек, който не се съгласява да спи, когато обществото е на автопилот. Поезията е камъче в обувката на нормалността.

– Какво очаква съвременният читател от поета – и трябва ли поетът да се съобразява с това?

– Съвременният читател очаква честност, яснота и някакво малко разместване. Като да преместиш стол, който пречи на светлината. Добре е поетът да има слух за това, което читателят търси, но не и да се огъва.

Изкуството не е онлайн магазин за поръчки, а разговор, в който и двете страни трябва да се движат една към друга.

– Виждате ли разлика между това как се говори за литература в класната стая и как литературата „диша“ извън нея?

– В класната стая литературата често стои като пациент в интензивно отделение. Сякаш нещо ѝ има. Навън е жив организъм, жива и здрава си е, диша, мърмори, кара се, че даже и обича.

– Променя ли социалната среда начина, по който мислим за текста?

– Не просто влияе, тя го моделира. Пишем в свят, който ни притиска, и това оставя отпечатък върху всяко изречение. Социалната среда може да е и тежест, но и стимул. Едновременно ни пречи да дишаме, и ни дава повод да крещим.

– Има ли риск – или пък възможност – в това поезия да циркулира в пространства, създадени за бърза консумация (интернет)?

– Интернет е едновременно сергия за бързи впечатления и голям площад за думи, които искат да бъдат чути. Рискът е очевиден. Всичко може да стане повърхностно и еднократно. Но възможността е огромна.

Поезията достига до хора, които не биха минали през книжарница. Важно е да не бъркаме видимост със смисъл.

– Какво бихте казали на младите автори, които се отчайват бързо – как да разпознаят, че това, което правят, има смисъл? Как се изгражда вътрешна устойчивост в свят, в който вниманието е кратко, а признанието – понякога още по-кратко?

– Отчаянието е част от занаята, не знак за неспособност. Текстът има собствено време, понякога е по-бавно от нетърпението на автора. Устойчивостта се гради, както се гради приятелство – с повторения, с внимание и топлина.

В свят на толкова кратко внимание писането е акт на тихо упорство. Ако го носят у себе си, то има смисъл. Независимо кога ще го видят другите.

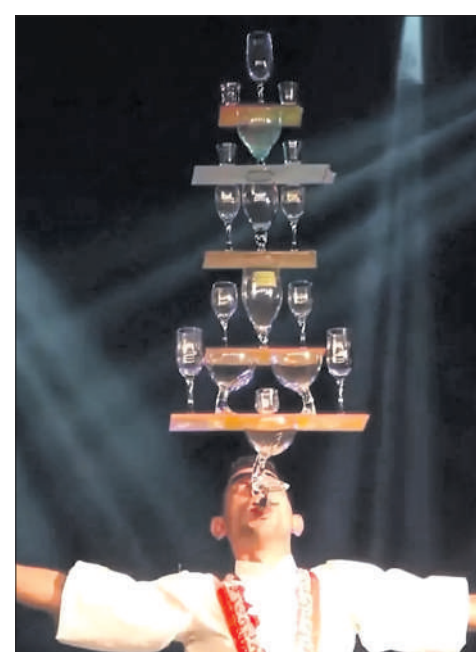

Баланс с крака в парка

Снимка Авторът

Менторът Ивана Николова демонстрира хула-хоп на репетиция

Кристал баланс на сцената

Петя НИКОЛОВА

Хула-хоп е онова хипнотизиращо въртене на няколко обръча около различни части на тялото, което възниква преди хиляди години, но има запазено място под купола и на съвременния цирк. Там, на манежа, майсторите правят и кристал баланс – номер, при който върху нож, захванат с челюст, задържа чаша, бутилка или острие. Истинска хармония между риск и изящество!

Деца от Националната школа по атракционни изкуства могат да представят и хула-хоп, и кристал баланс. Умеят да жонглират с крака, да въртят чинии, поставени на дълги пръчки, да се задържат върху кула от столове, да бъдат вълшебни фокусници или акробати. Странните наименования в цирковото изкуство просто описват изживите, пред които притаяваме дъх, стискаме палци и дори затваряме очи.

Като основател и ръководител на първата в България циркова школа, Бойчо Костадинов със сигурност чува аплодисментите на публиката. В продължение на 31 години е видял много детски усмивки, създадени приятелства и благодарности от родители. Това не се обезценява с времето. Щастлив човек е и защото успява да постигне на практика онова, към което се стреми всеки учител – да изгради атмосфера, в която се усвояват специфични умения, здрави взаимоотношения и независимо дали си малък, или голям, да се чувстваш добре.

„Строго забранени са нецензурните изрази и агресията!“, заявява категорично Костадинов.

Дължни сме да отбележим още един детайл – децата спазват правила и изпитват респект към своя ръководител, без да губят правото си на приятелска прегръдка. Вероятно защото за Бойчо, тръгнал да работи най-напред със закрития вече Дом за сираци в Бургас „Александър Георгиев-Коджакафалията“, най-важното е детето да стане добър човек: „При нас няма значение от каква социална група си или от какъв произход. По-важно е детето не да се научи да балансира добре или да си изиграе номера по най-правилния начин, а да стане добър човек. И да сме всички заедно“.

Създадена в Бургас, Школата продължава да съществува години по-късно в София, отново в дом за сираци – „Петко Р. Славейков“. Днес деца на възраст от 5 – 6 до 19 – 20 години танцуват, репетира, забавляват се и се учат на дисциплина в читалище „Св. св. Кирил и Методий“ в софийския квартал

Хула-хоп, баланс и магията на цирка

Националната школа по атракционни изкуства с ръководител Бойчо Костадинов създава уникални умения и истински приятелства

Снимки Национална школа по атракционни изкуства

Групата обединява деца на различна възраст и с разнообразни интереси

Бойчо Костадинов, ръководител на Националната школа по атракционни изкуства

„Красна поляна“.

Репетициите са предимно в събота и неделя. Ако отидете, първо ще чуете музиката, после ще я последват и когато отворите вратата на залата, ще разберете. Всички са там и отработват изпълненията си. Жонглират, карат колело с една гума, ходят върху кокили, въртят обръчи, правят фокуси или просто танцуват в светлини. Помагат си един на друг и често се подкрепят дори само с поглед. Такова е цирковото изкуство. За да го видиш на сцената, трябва да знаеш, че преди това група от малки до големи

създават едно семейство. Спазват дисциплина, повтарят многократно едно и също движение и накрая се изправят изморени, но доволни, за да се поклонят с усмивка на публиката.

Националната школа за атракционни изкуства всяка година участва в различни събития – коледни програми, великденски тържества, телевизионни предавания. Съвсем наскоро и студенти от НАТФИЗ проявяват интерес и заснемат филм за момчетата и момичетата на Костадинов. Може би сте ги наблюдавали на живо, на площада или в парка, облечени в огромни, почти реалистични костюми на животни. Ръководителят им твърди, че ги въвеждат в програмата си по времето, когато у нас се слага край на представенията с диви животни в цирковете. „Искаме да запазим и тяхното присъствие по този начин“, обяснява той.

Бихме могли да представим Школата и чрез наградите, които възпитаниците ѝ печелят през годините: „Златната корона на Орфей“ – най-голямата международна награда за атракционни изкуства

във Венеция, националната „Икар“, първа награда от националния фестивал „Млади таланти“, Гранпри на международния фестивал в Созопол... Но ако трябва да сме напълно справедливи, ще отбележим, че ценното на тази общност от подрастващи – освен в изградените взаимоотношения, е в усвояването на изключително полезни умения и в придобиване на качества като ловкост, бързина, координация, сила. Децата развиват гъвкавост, търпение и чувство за ритъм, изграждат сценично поведение.

„Питали са ме какво означава „атракционни“, какво представляват тези дейности, родителите особено. Те са любопитни да видят какво правим и какво ще научат техните деца. Затова ги каня при нас, в залата. И след първите няколко посещения вече са спокойни и ни се доверяват. Аз съм приятел с децата, скъсявам дистанцията, но също така изисквам, уча ги на дисциплина и на респект. Бил съм танцьор в държавен ансамбъл, играл съм и различни танци на народите, бил съм част от цирка с изпълнения на кристал баланс. Завършил съм и

педагогика. Тук идват и от домове за деца без родители, деца с един родител, деца с различен социален произход. Но всички сме заедно – от най-малките до най-големите“, разказва Костадинов.

Вероятно вече е по-спокоен, защото работата и идеите му се споделят и ще се продължат от Даниел Личев – председател на Сдружението, което развива дейността на школата, и Ивана Николова – старши ментор.

Истинско удоволствие е да гледаш професионалните изпълнения на Ивана, а Даниел лично се похвали с новата им интернет страница. <https://atrakcionite.com/>

Цирковата школа си сътрудничи и с Министерството на образованието и науката. Години наред децата посещават почивните бази на „Ученически отдих и спорт“ и лагерите са едно от най-приятните им изживявания.

„Имаме автобус, който ползваме и за преобличане, когато ходим на изпълнения. През лятната ваканция от 10-ина години посещаваме базата на „Ученически отдих и спорт“ в Атия, община Созопол. Издържаме се сами, макар че таксите ни са символични. Нямаме дарения, родителите също не могат много да помогнат. Правим сами каквото можем. Тъй като съм добре запознат със сферата, бил съм в тази област, това ми помага. Знаем какви реквизити, костюми и декори са необходими, затворили сме процеса и сами се справяме с озвучаване, осветление, градим сцени, поддържаме реквизитите си. Тази зала в читалището в „Красна поляна“ се оказа и най-добрата от всички, които сме ползвали през тези 31 години“, споделя създателят на Школата за атракционни изкуства.

И докато той разказва за цирковото изкуство и привързаността на децата към школата, те – неговите възпитаници, успяват за минути да подредят, почистят и подготвят залата за следващите занимания. Един спектакъл е завършил, но следващият ще ги събере отново.

Андон Атанасов – студентът на 50 +

Баща на две деца стана бакалавър с пълно отличие, влезе в Съюза на учените и продължи с две магистратури

Росица НИКОЛОВА

Кога пристига дядо Коледа? За децата в СУ „Константин Константинов“ в Сливен това се случва на благотворителен базар. Организатори на събитието са студенти от Инженерно-педагогическия факултет към Техническия университет – София. Бялата брада и червената мантия обикновено носи Андон Атанасов, разказва преподавателката във Факултета доц. Моника Ингилизова.

Главната роля му е отредена не по старшинство, а по негово желание. Той наистина е най-възрастният студент по педагогика, но е пръв между равни. Записал се да учи, когато е на 50 години. Става бакалавър с пълно отличие и златен медал. Автор е на 18 научни публикации в специализирани издания, приет е в местното дружество на Съюза на учените.

Сега продължава с две магистратури – преподаване на математика, физика и информатика, както и предучилищна и начална педагогика. „Андон е истинско вдъхновение!“, отбелязва доц. Ингилизова. Тези, които го познават, са удивени как намира време за всичко. Ролята на Дядо

Коледа е приятен, но малък ангажимент сред многото големи: подготовката в университета, проучванията му, уроците по математика, които дава на ученици. И семейството.

Студентът вдъхновение и съпругата му Десислава Христатиева са родители на две деца. Синът им Павел, сега на 24 години, е с рядко ензимно заболяване и изисква денонощна грижа без почивен ден. Дъщеря им Деница е абитуриентка в ППМГ „Добри Чинтулов“.

„След казармата бях приет в тогавашния Висш химико-технологичен институт в Бургас. Учих 4 години и половина, но настъпи голямата криза и по финансови причини заминах за Гърция да работя“, разказва Андон. Десислава е ученическата му любов. Десет години по-късно се срещат отново и стават семейство.

Ражда се Павел. Бил съвсем малък, когато го диагностицират с мукополизахаридоза. Сложната дума не е само название на заболяването. Тя означава и голяма битка за живот. У нас тогава ензимозаместващата терапия струва близо 1 млн. лева, спомня си Андон. Ами сега накъде? Семейството се установява за пет години в Гърция, където имат право на безплатно лечение за сина си. Десислава не се отказва и продължава да се бори за такава грижа и в България.

Невероятният успех идва през 2012 г. след срещи с премиер и здравен министър. Държавата поема животоподдържащата терапия за децата с тази диагноза. Какви тревоги е преживяла, докато болката ѝ бъде забелязана, само една майка знае. Десислава участва в Националния алианс на хората с редки заболявания и е създател на Националната асоциация по мукополизахаридоза.

Решава да учи за медицинска сестра по съвет на близка, а и за да е по-полезна на сина си. „Тогавашно Андон все още работеше в Гърция, налагаше се. Бях с двете деца и с баща с деменция. На семестър съм имала и по 13 изпита“, разказва тя. Завършва с отличие и магистърска степен. „Спешните отделения са моята стихия. В тези

Андон Атанасов с двата златни медала от конкурса в Казахстан

Семейството – Андон, Деница, Павел, Десислава, празнува рождения ден на Павел (от ляво надясно)

отделения можеш да научиш всичко!“, подчертава жената.

През 2018 г. Андон се завръща окончателно в Сливен. Павел е пораснал, вече тежи над 50 кг, майка му не може да се справя сама. „Дори и най-трудната работа не може да се сравни с това да се грижиш за болно дете“, категоричен е той. Стаята на сина им е с болнично оборудване. Порасналото момче се храни със сонда, изгубило е двигателна активност, не може да говори. Но пък „очите му казват толкова много“.

Деси е личен асистент на детето си. В събота и неделя дава дежурства в неотложната помощ. И двамата със съпруга ѝ обичат страстно природата. Но не могат да споделят заедно хобито си, защото един от тях трябва да е при детето. Андон е участвал в близо 50 планински маратона, на старта обикновено го изпраща дъщеря им Деница. Тя го посреща и на финала.

„Реших да се запиша педагогика почти на шега“, разказва Андон.

На майтап, защото едно е да учиш на 20–30 години, друго – на 50. Да не говорим за отговорностите в семейството. Във всеки случай той е единственият пълен отличник – бакалавър по педагогика, откакто е разкрита специалността.

Студентът вдъхновение признава, че първата си курсова работа трябвало да представи в PowerPoint. „А аз нищо не знам“, усмихва се той. Деси, като вече дипломира се, обаче му помогнала с работата с програмата. Но това е в началото. Днес е голям фен на дигиталните технологии, на изкуствения интелект. Автор е на близо 40 теста за национално външно оценяване за IV клас. Ползва конкретна умна платформа. Тя отхвърля ученика от теста, ако се е забавил в отговорите на две от задачите, докато търси вярното решение от ChatGPT например.

„Изкуственият интелект няма да победи учителя, той е негов помощник и му пести

време. На конференция в София университетски преподаватели изразиха мнение, че изготвянето на презентации и курсови работи от ученици трябва да отстъпи. Че трябва да се върнем към изпитването на дъската, за да се научат децата да съставят изречения, да пишат, да говорят и да се изразяват“, продължава той. Личният му аргумент е, че днешните деца са умни, но „зависимостта от интернет и социалните мрежи ги прави мързеливи“.

Негово проучване сред ученици от прогимназиалния и гимназиалния етап показва, че те прекарват по 2–3 или над 3 часа в социалните мрежи. Най-често за забавление, по-малко за помощ в подготовката. Има и деца, за които социалните мрежи са „скривалище“ от проблеми въкъщи. С мобилни телефони в час? Не, казва Десислава. Работа на компютър в училище? Разбира се, отбелязва Андон. Имат и препоръка към учителите: да дават възможност не само на най-добрите, а и на останалите ученици да участват в олимпиади.

„Аз не бих казала, че мрежите правят учениците мързеливи, по-скоро – лениви“, уточнява Десислава. Тя се тревожи, че друго неприятно следствие от това са дефицитите в живото общуване.

И тя, и съпругът ѝ считат, че семейството често абдикира от отговорностите за възпитанието. „Не пускат децата си в детски градини. После ги записват в предучилищните групи и недоволстват, че госпожата не ги била научила на нищо, че само за заплати плачели тези учители... Когато родителите говорят лошо пред детето си – било за учители, било за възрастни, за техни връстници, за нуждаещи се, и то започва да прави така. Правило ми е впечатление, че има родители, които, като вземат децата си от градина, редовно ги питат: „Яде ли?“, „Спа ли?“. Никой не пита: „Какво научи днес?“, казва още тя.

За двамата няма спор кой е трябва да е отговорен за възпитанието – семейството или училището? „Семейството, разбира се! Как мога да мотивирам едно дете да

учи, когато то получава от родителите си телефон за 1500 лева ей така, за нищо. Какво да му обещае един учител, каква вещ да му подари, ако получи добра оценка на контролното? Да не говорим, че аз повече треперя от самите деца, когато им предстои контролно“, заявява Андон. По думите му липсва помощта от родителите, която да върви в синхрон с работата на учителите. Тяхната дъщеря, ако получи слаба оценка, се притеснява не че я е получила, защото ще я поправи, а че ще разочарова нас“, заявява майката.

Дъщеря им Деница, както и Павел, докато е можел, са включвани със задачи в къшната работа. В този дом телевизия се гледа само за около час, когато има новинарски предавания.

В семейството обичат да разговарят и да имат общи занимания.

Понякога това не може да се случи и с двамата родители едновременно, защото един от тях трябва да е при Павел. Заедно ходят да пазаруват, защото отнема само 15–20 минути. „Много родители в нашето положение се разделят. Но ние се държим и се подкрепяме“, подчертава майката.

Допълва, че дъщеря ѝ е различна, емоционална и чувствителна. Неотдавна например баща ѝ постига пореден голям успех. Удостоен е с два златни медала в Международния конкурс за най-добър студент на Международния изследователски център Endless Light in Science (ELS) в Казахстан. Техническият университет отразява постижението в сайта си. А Деница разпространява новината в една от големите сливенски групи във „Фейсбук“. Думите ѝ са: „Баща ми, преливам от щастие! Гордея се с теб!“. Историята звучи сантиментално? Може и така да е. Дано повече родители да са чували тези думи...

Децата – мост между два свята

Снимка БНУ „Букваран“ – Честър, Великобритания

Коледният месец в Българското неделно училище „Букваран“ – Честър, Великобритания, преминава под знака на традициите, споделеността и усещането, че децата са истински мост между два свята.

Празничните инициативи започват с подготовката на сценария за коледния концерт „Между два свята“ и благотворителния базар „Нашите деца – мост между два свята“. Като всяка година, чрез базара събират дарения, с които правят празниците в училището още по-весели и цветни, както и за закупуване на традиционни български народни носии.

На 7 декември във всички класове отбелязват Деня на коледния пуловер, който внася празнично настроение и много усмивки. През целия месец работят и празнични работилнички, в които учениците изработват красиви коледни картички, рисунки и украси. Заедно с домашно приготвените лакомства от децата и техните родители те са предложени на благотворителния базар.

Най-малките ученици от подготовителна група, I и II клас пишат своите лични писма до Дядо Коледа. Учениците от III и IV клас се превръщат в негови помощници, като решават коледни загадки и кръстословици, а най-големите с отговорност и ентузиазъм се включват в организацията на базара.

Кулминацията на празничния месец е коледният концерт, който се провежда на 14 декември. Той започва с песента „Тиха нощ, свята нощ“ на български и английски език.

„Концепцията на тържеството беше да покажем как се празнува Коледа в България и в Англия и че въпреки различните традиции ни обединяват обичта към семейството, надеждата и вярата в новото начало. Десет деца в народни носии разказаха за българските обичаи, последвани от коледа, фолклорни танци и представяне на английските традиции. Най-малките ученици доукариха елхата с песни и танци, а Дядо Коледа зарадва всички деца с подаръци“, споделя екипът на Българското неделно училище.

Коледното тържество става още по-вълшебно благодарение на най-малките и най-големите ученици от фолклорната формация „Елия“ с художествен ръководител Евгения Младенова. С изпълненията си на българските народни танци ръченица и копаница те внасят празничен дух и неподправено българско настроение.

Празничният ден завършва с успешно реализиран благотворителен базар благодарение на активната подкрепа на родителите. „Така поставихме вдъхновяващ финал на година, в която Българското неделно училище „Букваран“ – Честър, Великобритания, отбеляза и своя 10-годишен юбилей с поглед към една още по-успешна нова година“, казват още от училището. **АЗ-БУК**

Най-хубавият подарък

За учащите в БУ „Райна Княгиня“ в Дъблин това са доброта, приятелството, здравето и щастието

През декември Българското училище „Райна Княгиня“ в Дъблин се изпълва с приказното вълшебство на Коледа. И във всеки учебен ден присъства празничният дух.

В класните стаи царят оживление, очакване, усмивки. Децата усилено са се трудили в коледните работилници, където изработват календари с наричания за 2026 година и много коледни украшения, предмети и картички.

В последната учебна събота е организиран традиционният коледен базар. Родители, помощници джуджета и част от големите ученици се включват в подготовката и провеждането му. Масите са изпъстрени с лакомства, вкусоти и коледни декорации от сръчни и талантили деца, родители и учители. Средствата, събрани от базара, ще се използват за нуждите на училището в предстоящи дейности и инициативи през учебната година.

В подготовителните групи малките ученици с кратки стихчета на български език посрещат Дядо Коледа и искрено се радват на подаръците, които той им носи.

Учениците от начален етап също посрещат белообрания старец с радост в клас и пеят песнички и рецитират стихотворения. Най-големите късметлии печелят награди от организираната коледна томбола.

Учениците от V и IX клас се забав-

Снимка БУ „Райна Княгиня“ – Дъблин

ляват с игра на думи за обогатяване на речника и сами правят традиционните за коледния празник вкусни меденки, които всяко дете след това отнася у дома.

VI, VII и VIII клас посрещат Дядо Коледа с много настроение. Едно от децата го поздравява с изпълнение на коледна песен, а друго развълнува всички с авторско стихотворение, написано специално за Дядо Коледа. В празнична и топла атмосфера следва разговор за щастието – какво означава то за всеки, какво ни кара да се усмихваме, и как празниците ни напомнят за малките, но важни и безценни моменти.

Учениците от гимназиалните кла-

сове пишат за най-хубавия подарък, който за тях се оказват ценности като доброта, приятелството, здравето и щастието. Те правят коледно музикално пътешествие и завършват учебния ден с традиционно българско хоро заедно с Дядо Коледа.

„Вълшебството на Коледа завладя всички – ученици, учители, родители и гости! Пожелаваме си да съхраним тази магия! Нека всеки от нас да пренесе топлината и радостта на тези празнични мигове в дома си и да отвори сърцето си за обич и доброта! Всичко хубаво предстои!“, споделят от Българското училище „Райна Княгиня“ в Дъблин. **АЗ-БУК**

Моменти за споделеност и рогна реч

Празничният декември в БНУ „Букваран – Манчестър“, Великобритания, е изпълнен с усмивки, външение и незабравими моменти за нашите ученици, учители и родители. През целия месец са реализирани разнообразни инициативи, които създават коледно настроение и сплотяват училищната общност.

„Декември ни напомни, че Коледа е време за споделеност, традиции, добри дела и българска обич“, споделят от неделното училище.

Началото е поставено с традиционното писане на писма до Дядо Коледа. Учениците от I до V клас с голямо желание и въображение споделят своите мечти, добри дела и пожелания. „Инициативата насърчи детската креативност и вярата в чудесата“, посочват от училището.

В коледната работилница ученето е превърнато в забавление и магия. Учениците от V и VI клас подобряват познанията си за ключови понятия, факти, карти, символи и изображения, които представят наученото по география на България, и ги слагат в специално изработен коледен чорап. Проектите включват рисунки, надписи, снимки, цветни елементи и коледна украса. „Това превърна всеки чорап в уникално креативно и смислено изделие. По този начин ученето излезе извън рамките на учебника и се превърна в преживяване“, посочват от „Букваран – Манчестър“.

Коледният дух продължи с Деня на коледния пуловер, в който училището се изпълва с цветове, празнични мотиви и добро настроение. Ученици и учители с усмивка показват своите най-оригинални коледни пуловери.

За 10-а поредна година с подкрепата на родителите училището организира коледен обяд, който събира учениците в уютна и празнична атмосфера. Те се наслаждават на вкусни домашни ястия, коледни лакомства. „Времето, прекарано заедно, прави тези моменти толкова специални, особено когато сме далече от родината“, споделят с външение от БНУ.

Вълнуващо е и пресъздаването на обичая коледуване. Учениците се докосват до българските традиции, облечени в празнични носии, и с коледарски песни и наричания носят радост и благословия.

В духа на доброта се провежда и благотворителен коледен базар. С много старание и желание са изработени и предложени различни изделия, а събраните средства са предназначени за децата на „Букваран“. Инициативата е „От нас за нас“.

Кулминацията на празничния месец е концертът „Коледна магия“, изпълнен с песни, танци и празнични емоции. Специален гост на събитието е самият Дядо Коледа, който зарадва децата и прави празника още по-незабравим. **АЗ-БУК**

Пътешествие във времето с коледа и подаръци с дрон

Българското училище „Райна Княгиня“ – филиал Корк, Ирландия, провежда по-нестандартно коледно тържество от досегашните. Ученици от I, II, III, IV, V и X клас представят програма, наречена „Коледно пътешествие във времето“.

Празникът е разделен на три части: „Коледа преди“, „Коледа сега“ и „Коледа в бъдещето“, като всяка разкрива своята магия и послание. В „Коледа преди“ учениците се връщат назад във времето и представят традиционния празник. В топлината на българския дом домакинята посреща коледарите край огнището и софрата. Това е Коледата, в която сърцата се стоплят от песни, благословии и семейна близост.

Във втора част от тържеството – „Коледа днес“, е представен модернизирания начин за празнуване. Децата опаковат подаръци около елхата, поръчват ги онлайн, използват телефони, слушат съвременна коледна музика. Героите се оплакват от липсата на интернет, а танците за TikTok показват как технологиите са ста-

нали част от ежедневието и празниците ни.

Третата част на тържеството представя Коледа с футуристични роботи и музика. Оказва се, че подаръците са само чрез дрон доставка и че емоции не се предлагат, има само дигитални усмивки. Появяват се Дядо Коледа 5.0 и AI „Сурвакар“ – символи на технологичния напредък.

„Целта на трите части е една: независимо какво е времето преди, днес или в бъдеще, Коледа е, за да сме заедно, а не за подаръци и за лайкове. Частта с бъдещата Коледа доказва, че дори след 100 години Коледата пак ще я има, стига да я запазим в сърцата си“, смятат от Българското училище „Райна Княгиня“ – филиал Корк, Ирландия.

Те споделят, че за подготовката се включват голяма част от родителите, които помагат с декорите, организацията и с цялостната подготовка в деня на тържеството. То завършва с пристигането на дългоочакван гост от Лапландия, който носи подаръци за всички. **АЗ-БУК**

Снимка БУ „Райна Княгиня“ – Корк

Традициите оживяват в Испания

Български коледни традиции оживяват в Българското училище „Св. Иван Рилски“ в Мостолес, Испания. Разнообразните дейности не само внасят коледен дух сред учениците, но и ги насърчават да проявят творчество, съпричастност и екипност.

Една от любимите традиции на децата е украсяването на сурвачки. Те използват естествени материали: цветни вълнени конци, сушени плодове, пуканки, за да създадат свои уникални сурвачки, носещи символите на здравето и благополучието. Чрез тази дейност учениците не само опознават българските традиции, но и развиват усет към детайла и научават нови думички.

Организирана е и работилница за рисуване на коледни картички. Учениците изразяват своите пожелания и празнични послания чрез рисунки. Всички картички изпращат в местен дом за възрастни хора. „Надяваме се по този начин да внесем топлина и любов към хората, които имат най-голяма нужда от жест на грижа и внимание по време на празниците“, споделят от Българското училище в Мостолес.

Освен творческите инициативи, както всяка година, е организирана и благотворителна кампания за събиране на хранителни продукти за семейства в нужда. „Вярваме, че именно в навечерието на

Коледа споделената добрина е най-ценният подарък, който можем да направим“, казват още от училището.

Кулминацията на подготовката е коледното тържество, в което активно се включват всички деца, родители и учители. То ще се проведе на 20 декември. Подготвена е кратка програма с представяне на Бъдни вечер, Коледа, Нова година, а песни, стихове и танци създават настроение. „Това е моментът, в който усещаме силата на нашата свързаност – български семейства, обединени в чужбина и с желание да запазят езика, традициите и духа си“, казват от БУ „Св. Иван Рилски“.

Най-вълнуващ момент за децата е идването на Дядо Коледа, който вече 17 години традиционно посещава тържеството и носи много вълнение за учениците и малки изненади за всички.

„Всички тези инициативи имат за цел не само да отбележим празника, но и да създадем усещане за принадлежност, взаимност и доброта. Коледните празници в нашето училище в Мостолес са време за творчество, сплотеност и светлина – време, в което всеки от нас отново усеща топлината на дома, независимо колко далеч се намираме от него“, споделят от школото в испанския град. **АЗ-БУ^{кп}**

Моята българска коледна картичка

Снимка АБУЧ

Дванадесетгодишната София Георгиева от Българското средно училище „Д-р Петър Берон“, в Прага, Чехия, печели голямата награда от конкурса за рисунка на Асоциацията на българските училища в чужбина (АБУЧ) на тема „Моята българска коледна картичка“, споделят от АБУЧ.

За участие са изпратени общо 112 картички от 13 държави. Те са изработени от деца, които с много обич към България пресъздават своята представа за Коледа зад граница.

Рисунката на София впечатлява журито с художествена зрялост, богат символизъм и силно усещане за българския празничен дух. Специални поздравления заслужава и нейният преподавател по изобразително изкуство Луиза Станева, която с подкрепа и насоки е помогнала за създаването на тази прекрасна творба, отбелязват от АБУЧ.

Рисунката на София Георгиева ще бъде използвана от АБУЧ в официалните коледни поздравления до институции, партньори и български училища по света. Това е признание не само за таланта ѝ, но и за усилията на всички български ученици зад граница, които чрез своето творчество пазят връзката с родината.

В знак на уважение към труда и таланта на участниците всяко дете ще получи грамота от АБУЧ – признание за вдъхновението, старанието и силата на детското въображение. В най-скоро време АБУЧ ще издаде и електронна книга (албум) с подобрени творби от Конкурса.

„Конкурсът отново ни напомни, че независимо къде живеят, българските деца носят България в сърцето си – особено по Коледа, когато светлината, доброта и надеждата ни свързват най-силно“, казват от Асоциацията. **АЗ-БУ^{кп}**

Месец на светлината

В БУ „Св. св. Кирил и Методий“ във Виена декември е изпълнен с празнични инициативи и добро настроение

В Българското училище „Св. св. Кирил и Методий“ – Виена, декември е изпълнен с вълшебство, творчество и доброта – истинско празнично пътешествие, в което деца, родители и учители създават незабравими спомени.

„Този празничен месец показва, че нашето училище е не просто място за обучение, а жива общност, в която децата растат с ценности, доброта, традиции и уважение към българския дух. Благодарим на всички – деца, родители, учители и партньори, за незабравимия декември“, споделя заместник-директорът Симона Захаријева.

Най-очаквано е посещението на Дядо Коледа в групите „Дребосъче“, „Мечо Пух“ и „Моливко“. Общо 88 деца се срещат лично с добрия старец, който пристига по покана на техните учители. „Най-впечатляващият подарък, който децата поднесоха на Дядо Коледа, беше най-дългата коледна картичка, която сме създавали – около 15 метра творческа любов, събрана в рисунки, пожелания и цветове“, отбелязва Захаријева.

Екипът на училището изказва благодарност на Посолството на България в Австрия, което предоставя помещения за празника.

В първата седмица на декември децата превръщат класните стаи в коледни пекарни. Замесват, украсяват и дегустират ароматни домашни сладки и шоколад.

„Процесът не беше просто кулинарно изживяване – той беше допир до традицията, радост от създаването и възможност за работа в екип“, казва с усмивка Захаријева.

През целия месец учениците изработват коледни украси, свещници, картички, гир-

лянди и подаръци, които са представени на коледния базар.

Учениците пишат писма до Дядо Коледа, споделяйки своите мечти, благодарности и добри намерения. Те са изпратени по „училищна поща“ директно до Северния полюс – традиция, която всяка година поражда вълнение и усмивки.

Коледният благотворителен базар събира деца, родители, учители и приятели на училището. На него има творчески работилници, красиви щандове, много домашни лакомства, коледни песни и срещи в общността. Средствата от базара ще бъдат разпределени между две значими каузи. Първата е „Българската Коледа“, а втората е „Всяко дете с книжка в ръка“ – инициатива на училището за обогатяване на библиотеката, срещи с български детски автори и

насърчаване на четенето.

„Благодарим от сърце на всички родители, които се включиха с доброволен труд, вкусни печива, ръчни изделия и огромна подкрепа“, казва заместник-директорът.

Декември е и месец на добрите дела. Учениците участват в инициативата „Маратон за доброта“, организирана от сайта „Детски приказки“. Децата събират дребни подаръци, играчки, книжки и картички, които ще изпратят на малчугани в България, за да им донесат радост и надежда.

В продължение на седмица всяко дете записва добрите дела, които е направило, и ги поставя в кутия на доброта. „Така учим най-важния урок – че доброта се множи, когато я споделяш“, посочва Захаријева.

Учениците участват и в конкурса на АБУЧ за българска коледна картичка. **АЗ-БУ^{кп}**

Снимка БУ „Св. св. Кирил и Методий“ – Виена

БУ „Дора Габе“ в Мюнхен с благотворителна инициатива

В сърцето на Мюнхен Българското училище „Дора Габе“ повече от 13 години пази живи българския език, култура и традиции. Далеч от родината, училището е място, където децата изричат българското слово с гордост, пеят, танцуват, творят и изграждат силна връзка помежду си.

„За нас е важно не само да обучаваме децата на български език и да ги докосваме до традициите, но и да ги възпитаваме в доброта, съпричастност и готовност да помагат. Именно затова празничният месец декември премина под знака на благотворителността. Декември в Българското училище „Дора Габе“ е време на споделеност и добрина – така, както вярваме, че трябва да изглеждат празниците“, споделят от БУ „Дора Габе“.

С огромна радост училището се включва във възобновената през 2025 г. благотворителна инициатива „Лична коледна кутия“, наследник на кампанията „Коледа в кутия“, създадена от Светлана Кампс. Организатори са Българската общност за култура и благотворителност – Аугсбург, екипът на ресторант „Бай Милен“ – Аугсбург, съвместно със сдружение „Подари надежда от сърце“, с подкрепата на г-жа Кампс и Българската православна църква в Мюнхен. Учениците и техните семейства пълнят коледни кутии с внимание и надежда за деца в неравностойно положение в България.

Същите организатори реализират и благотворителен концерт „С България в сърцето“ в град Аугсбург на 6 декември.

Ден по-късно се провежда и благотворителен концерт в Мюнхен, организиран от танцов състав „Мюнхенско хорце“, в подкрепа на Кина Якимова. В рамките на концерта има и премиерно излъчване за Германия на филма „Магията на българското хоро“ на Милена

Снимка БУ „Дора Габе“ – Мюнхен

Милотинова – емоционален разказ за българските корени, традиции и силата на народните танци зад граница.

И в двата концерта БУ „Дора Габе“ участва редом с изявени представители на българските общности в Мюнхен и Аугсбург – фолклорни ансамбли и състави, народни хорове, други български училища, както и народни и естрадни певци.

Българското училище не пропуска и традиционната коледна работилница, в която децата с много ентузиазъм изработват коледни шапчици от прежда и сътворяват празнична атмосфера, изпълнена с усмивки и творчество.

Кулминацията на празничния месец е традиционното коледно тържество на 14 декември, на което от най-малките до най-големите ученици застават заедно на сцената – пеят, танцуват, рецитират и правят театър. Родителите също са активна част от празника, а Родителският съвет има грижата за вкусен бюфет, коледен базар и прекрасни подаръци, които радват деца, учители и ръководство. **АЗ-БУ^{кп}**

Министерство
на образованието и науката
Национално издателство за
образование и наука „Аз-буки“

Директор:
ЕМИЛ СПАХИЙСКИ
Заместник-директори:
СТОЯН СТОЯНОВ
ВЕНЦИСЛАВ ГЕНКОВ
1113 София
„Цариградско шосе“ 125, бл. 5
За цялата страна:
0700 18466
izdatelstvo.mon@azbuki.bg
azbuki@mon.bg
<https://www.azbuki.bg>

 Аз-буки

Банкова сметка:
„Обединена българска банка“ АД
IBAN: BG38UBBS81553139075716
BIC: UBBSBGSF

Национален седмичник
за образование и наука
АЗ-БУКИ
ISSN 0861-3990

РЕДАКТОРИ:
д-р Зина Соколова
z.sokolova@azbuki.bg
д-р Диляна Кочева
d.kочева@azbuki.bg
Стефа Маринова
s.marinova@azbuki.bg
Боряна Трайчева
b.traycheva@azbuki.bg
Павла Котова
p.kotova@azbuki.bg
Дарена Михайлова
d.mihailova@azbuki.bg

ГРАФИЧЕН ДИЗАЙН:
Иво Христов
i.hristov@azbuki.bg
Петър Владов
p.vladov@azbuki.bg

СТИЛИСТ-КОРЕКТОР:
Анелия Врачева
a.vracheva@azbuki.bg

ФОТОРЕПОРТЕР:
Олег Попов

**РЕКЛАМА И
РАЗПРОСТРАНЕНИЕ:**
izdatelstvo.mon@azbuki.bg

КОРЕСПОНДЕНТИ В СТРАНАТА:
Белене – Ралица Господинова
088 7418349
Варна – Розалина Димитрова
088 339920
Велико Търново – Здравка Маслянкова
088 6653255
Видин – Борислава Борисова
vidinsterg@gmail.com
Ловеч – Жанина Илиева
087 7209597
Пловдив – Деляна Лукова
088 7271712
Смолян – Ангел Добриков
088 9703271
Кюстендил – Северина Димитрова
089 5789515
Шумен – Светлана Крумова
srkrumova@gmail.com

ДЕЖУРЕН РЕДАКТОР:
Стефа Маринова

Предпечатна подготовка:
НИОН „Аз-буки“

Печатница: „Алианс Принт“ ЕООД
ж.к. „Дружба“ 1, ул. „Илия Бешков“ 3А

Неподписаните снимки в броя са от архива на в. „Аз-буки“ и глобалната мрежа

Материали не се връщат
Авторските права на публикуваните
текстове и илюстрации са
собственост на вестника

**НИОН „Аз-буки“ издава
научните списания:**

„Български език и литература“
„Чуждозиково обучение“
„Математика и информатика“
„Педагогика“
„Професионално образование“
„Философия“
„Стратегии на образователната
и научната политика“
„История“
„Обучение по природни науки
и върхови технологии“

Шест детски книги, които може да подарите за Коледа

Катерина КОВАЧЕВА

Балада за самозвания рицар Желязко и огнедишашия дракон Димчо“ на Сотир Гелев. В тази забавна и героична история младият мечтател се превръща в рицар, изправя се срещу дракон и тръгва на приключение. Класиците на фентъзи и приключението оживяват с харизма и топъл хумор – идеална книга за деца, които обичат да мечтаят и да се впускат в магични светове.

„Вълшебните обувки на Кая“ – Диляна Кочева, изд. „Аз-буки“

Това е първата детска книга на български език, посветена на деца с еквиноварус – вродено или придобито изкривяване на стъпалата (заболяването се среща при едно на всеки 1000 новородени деца и често остава тема, за която не се говори. В България все още дори няма официална статистика за точния брой деца с това заболяване). Историята в книгата е вдъхновена от реалния живот на дъщерята на Диляна – малката Кая, която се е родила с еквиноварус и всяка вечер трябва да спи със специални обувки. В приказката обаче те се превръщат във вълшебни и я отвеждат в магични земи. Книгата е не просто история – тя е кауза, зад която вестник „Аз-буки“ застава, за да научим децата на емпатия, приемане на различията и на смелост да обичаш себе си такъв, какъвто си.

„Раче Юначо“ на Цвета Брестнишка е нежна и достъпна книжка за най-малките, с прост и приятелски текст и илюстрации. Перфектен избор за първи срещи с книгите – вечерно четене, подарък, начало на любов към литературата и фантазията. Това е една вълнуваща история в рими за порастването и за силата на обичта. Може да я намерите в издателство „Фюг“.

Заглавие на същото издателство е и поредицата „Ани и Дани“. Авторките й – Криси и Цвети – са собственички на частни детски ясли и майки на общо пет деца. През 2024 г. те решават да превърнат своя ежедневен опит с малчуганите в книжки, които говорят на децата

Снимка Крум Споев

Кагри от премиерата на книгата „Вълшебните обувки на Кая“ в София

на техния език. Първата книжка от поредицата проследява деня на Ани и Дани в детската градина – от сутрешното събуждане до следобедната игра. Чрез познати ситуации и забавни илюстрации децата лесно разбират какво ги очаква, когато и те направят своята първа крачка към новата среда. Втората книжка е посветена на сезоните – тя запознава децата с промените в природата, различните дрехи, които обличаме, и игрите, характерни за всяко време от годината. С формата „потърси и намери“ децата научават нови думи и обогатяват речта си, развиват паметта и наблюдателността си, изграждат уменията да следват указания. И чрез едната от тях можете да запознаете детето с рутината в градината. Криси и Цвети планират да продължат да развиват поредицата. „Вярваме, че децата трябва да се запознаят с книгите от най-ранна възраст и да обикнат четенето“, обещава те.

„Чудните приказки на баба“ на издателство „Егмонт“ съдържа осем изпълнени с нежност и доброта приказки, които можете да прочетете у дома с цялото семейство, преди сън. Идеален подарък за деца от предучилищна възраст, които обичат слушането на истории и развиването на въображението, докато са удобно сгъшени край родителите.

„Голямото приключение на малкото таласъмче“ е приказка приключение, която насърчава любопитството и въображението на децата. В тази единствена по рода си детска книга играта и приказката си подават лапички и отиват заедно на едно голямо приключение. Препоръчва се за деца около 6 – 10 години: с динамичен сюжет, топла атмосфера и усещане за приятелство и смелост, съобразена е за деца с дислексия.

ПРАВНА КОНСУЛТАЦИЯ

Тодор КАПИТАНОВ

Законът в България изрично урежда, че ако след съкращение по определени разпоредби в Кодекса на труда работникът или служител е постъпил на нова работа с по-ниско трудово възнаграждение от полагащото му се обезщетение, той има право на разликата в заплатата за срока на това обезщетение (уреден от закона едномесечен срок или определен/договорен друг срок). В следващите редове разглеждаме подробно кога възниква това право, какви са начините и в кои случаи имаме право на подобно допълнително заплащане. Целта е ясно и спокойно да се види как работникът може да премине към ново работно място, без да губи подкрепата, която законът му дава в най-несигурния момент след уволнението.

Обезщетение при постъпване на работа с по-ниско заплащане

Изплащането на обезщетение на работник или служител от работодателя при уволнение поради съкращаване в щата е уредено от Кодекса на труда в България. Предвидено е това обезщетение да се изплаща още при прекратяване трудовото правоотношение поради закриване на предприятието или част от него, намаляване на обема на работата, спиране на работата в предприятието за повече от 15 дни, при отказ на работника да последва предприятието или поделението, в което работи, когато то се премества на друго място, или ако е необходимо длъжността да бъде освободена за възстановяване на незаконно уволнен работник или служител.

Тези случаи касаят прекратяване на трудово правоотношение, за което работникът или служителят няма вина. Ето защо се счита, че това обезщетение има социална природа и носи закрилен характер, или с други думи, неговата цел е да компенсира работника или служител за това, че е останал без работа.

Размерът на обезщетението е определен в закона – обезщетението е в размер на brutното трудово възнаграждение за времето, през което е останал без работа, но за не повече от 1 месец. С акт на Министерския съвет, с колективен трудов договор или с трудовия договор може да се предвижда обезщетение за по-дълъг срок.

В закона обаче има и следното изречение: „Ако в този срок работникът или служителят

е постъпил на работа с по-ниско трудово възнаграждение, той има право на разликата за същия срок“.

От това следва, че работодателят трябва да доплати на работника/служителя разликата в получаваното трудово възнаграждение за новата му месторабота, съответно за един месец или друг предварително уговорен срок между страните.

За доплащане на разликата в обезщетението е необходимо работникът/служителят да представи документ от новата месторабота, от който да е видно, че е постъпил на работа с по-ниско трудово възнаграждение. Проблем ще има, ако договореният срок на обезщетението е по-дълъг, а в новата месторабота след първоначалната по-ниска работна заплата в резултат на доброто си трудово представяне работникът/служителят междувременно получи увеличение на получаваната заплата. Затова при определен по-продължителен срок на получаване на обезщетението работодателят следва да изиска от работника регулярно (например ежемесечно) представяне на документ за размера на получаваното трудово възнаграждение. По този начин ще може да се определи точно размерът на съществуващата разлика за доплащане.

Справка:
чл. 222, ал. 1 от Кодекса на труда.

АБОНАМЕНТ 2026

Днес в броя
Фонд „Научни изследвания“ отплати 22 успешни проекта в 11 области

АЗ-БУКИ
НАЦИОНАЛЕН СТАНДАРТ ЗА ОБРАЗОВАНИЕ И НАУКА

Наг 3100 зрелостници на зрелостна матура

2780 лв. за асистент във висше училище

Министерският съвет донесе решенията за издръжка на един студент в общи 48 професионални магистратури

2780 лв. за асистент във висше училище

Министерският съвет донесе решенията за издръжка на един студент в общи 48 професионални магистратури

Изданията на „Аз-буки“	Цена за година
Български език и литература	55,65 лв. / 28,45 €
История	55,65 лв. / 28,45 €
Математика и информатика	55,65 лв. / 28,45 €
Педагогика	107,4 лв. / 54,9 €
Професионално образование	65,71 лв. / 33,6 €
Стратегии на образователната и научната политика	69,24 лв. / 35,4 €
Философия	40,68 лв. / 20,8 €
Обучение по природни науки и върхови технологии	69,33 лв. / 35,45 €
Чуждоезиково обучение	55,65 лв. / 28,45 €
Вестник „Аз-буки“	112 лв. / 57,25 €
Цена за година онлайн	
Вестник „Аз-буки“	95 лв. / 48,57 €

Абонирайте се В РЕДАКЦИЯТА с отстъпка

5% от цената – при **ТРИ** и повече издания

10% от цената – при **ПЕТ** и повече издания

15% от цената – за **ПЪЛЕН** комплект от изданията

Контакти: София 1113,
бул. „Цариградско шосе“ № 125, бл. 5,
тел.: 0700 18466;
azbuki@mon.bg

www.azbuki.bg

Нова година по света

Снимка visitsweden.com

В Швеция избират кралица на светлината Лучия – с бяла рокля и корона

Настъпва един от най-дългоочакваните празници – Нова година. Всяка страна има свои традиции, сред които се срещат и доста необичайни, екзотични и дори екстравагантни.

ГЕРМАНИЯ

Санта Клаус пристига на магаре

От тази страна по целия свят се е разпространила традицията да се украсява новогодишна елха. Тя води началото си от Средновековието, Немците вярват, че Санта Клаус язди магаре, затова слагат в ботушките на децата сено, с което да го нагостят.

ИТАЛИЯ

От прозорците летят ютии и стари столове

Местните вярват, че трябва да влязат в Новата година, като се отърват от всичко старо. Затова в нощта на празника изхвърлят през прозорците стари вещи. Според поверието така се освобождава място за новите. На трапезата на италианците задължително присъстват ядки, леща и грозде – символи на дълголетието, здраве и благополучие.

ШВЕЦИЯ

Празник на светлината

Швеция е подарила на света първите стъклени елхови играчки (през XIX в.). На Нова година улиците и къщите са ярко осветени. Избират кралица на светлината Лучия – с бяла рокля и корона от запалени свещи. Тя носи подаръци на децата и лакомства за домашните животни: за котката – сметана, за кучето – захарна кост, за магаренцето – морков.

АНГЛИЯ

Целувките на влюбените

На Нова година в Англия се правят представления за деца върху сюжети от старинни английски приказки. Лорд Безпорядък води весело карнавално шествие с участието на приказни персонажи: Хоби Хорс, Мартенския заек, Хъмпти-Дъмпти и др. Именно в Англия възниква обичаят да се разменят поздравителни картички за Нова година. Първата е отпечатана в Лондон през 1843 г.

За настъпването на Новата година възвестява камбанен звън. В тези минути влюбените трябва да се целунат под клонче имел, смятан за магично дърво, за да не се разделят.

На Острова е разпространен и обичаят „пускане на Новата година“ – символична граница на преминаване от миналото към новия живот. Когато часовникът удари 12, отварят задната врата на дома, за да изпратят старата година, и след това – парадния вход, за да пуснат новата.

САЩ

Нова година – нов късмет

За американците новата година настъпва, когато огромният светец часовник на „Таймс скуейр“ покаже 00:00. Хиляди се целуват и свиркат с класони. Традиционно е блюдото от грах, за който се смята, че носи късмет. През 1895 г. край Белия дом е окачена първата в света светеца електрическа гирлянда. От там се разпространява по света и традицията да се пишат новогодишни обещания и планове за следващата година.

ШОТЛАНДИЯ

Запалено буре с катран

Празникът в Шотландия се нарича Хогмани. Посрещат го с песен по стихове на Робърт Бърнс. В новогодишната нощ палат бурета с катран и ги търкалят по улиците, като по този начин изгарят старата година и канят новата. Шотландците вярват, че от това кой ще влезе пръв в дома на Нова година, зависи успехът на семейството през следващата. Голям късмет носи тъмнокож мъж с подаръци. Традицията се нарича „фърст футинг“. Приготвят се овесени питки, пудинг, специален сорт сирене – кебен, варена гъска и бифтек, пай или ябълки, запечени в тесто.

КОЛУМБИЯ

Старата година ходи с кокили

Главният герой в новогодишния карнавал в тази страна е Старата година. Тя се разхожда на високи кокили и разказва смешни истории на децата. Папа Паскуале е колумбийският Дядо Коледа. Никой не може да прави по-хубави фойерверки. Парад на кукли, прикрепени към покривите на автомобилите, преминава по улиците на Канделария – най-стария район на колумбийската столица Богота.

АВСТРАЛИЯ

Нова година по бански

Нова година в Австралия започва на 1 януари. Но тогава е толкова горещо, че Дядо Коледа и Снежанка разнасят подаръци по бански. Небето над Сидни се озарява от фойерверки, които се виждат на разстояние 16 – 20 км.

ФРАНЦИЯ

Наздраве с бъчва вино

Френският Дядо Коледа – Пер Ноел, оставя подаръци в новогодишната нощ в ботушките на децата. Този, на когото се падне бобът, запечен в новогодишната баница, получава титлата „бобеният крал“ и в празничната нощ всичко се подчинява на неговите заповеди. Сантони са дървени или глинени фигурки, които се поставят до елхата. По традиция добрият стопанин винар трябва да се чукне с бъчва с вино, да я поздрави с празника и да пие за бъдещата реколта.

ФИНЛАНДИЯ

Роднина на Дядо Коледа

Във Финландия основен празник е Коледа, на 25 декември. Тогава, изминавайки дълъг път от Лапландия, идва белобрадият старец с подаръците. Нова година е своего рода повторение на Рождество. Семейството се събира около отрупаната трапеза. В новогодишната нощ финландците се опитват да узнаят бъдещето и гадаят с разтопен восък, който изливат в студена вода.

ПАНАМА

Най-шумната Нова година

В полунощ в Панама биат всички камбани, вят сирени и автомобилни класони. И деца, и възрастни крещат и удрят с всичко, което им попадне. Целта е да „омилостивят“ годината, която настъпва.

УНГАРИЯ

Свирни на Нова година

В Унгария в „съдбоносната“ първа секунда на Новата година трябва да свирнете, но не с пръсти, а с детска свирка. Смята се, че това прогонва от жилищата злите духове и призовава радостта и благополучието. За празника се приготвят фасул и грах, които запазват силата на духа и тялото; ябълки – за красотата и любов; ядки – за защита от бедности; чесън – срещу болести; и мед – за подслаждане на живота.

ЯПОНИЯ

Най-добрият подарък – гребло

Японските деца посрещат Нова година в нови дрехи – за здраве и късмет. В навечерието на празника крият под възглавницата картинка с изображение на платноход, на който плуват седем приказни вълшебници – седмината покровители на щастието. Ледени дворци и огромни снежни скулптури на приказни герои украсяват северните японски градове. 108 камбанни удара възвестяват настъпването на Нова година в Страната на изгряващото слънце. Според поверието всеки от тях „убива“ по един от човешките пороци. Според японците те са само шест: алчност, злоба, глупост, лекомислие, нерешителност, завист. Но всеки има и по още 18 различни оттенъка. Най-популярният новогодишен аксесоар е греблото. Японците смятат, че то им трябва, за да загребват щастие през Новата година.

ИЗРАЕЛ

Хапвай сладко

и се въздържай от горчиво

Нова година (Рош ха-Шана) се празнува в страната в първите два дни на месеца Тишрей (септември) – годишнина от сътворението на света. Храната се състои от ябълки с мед, нар, риба. Прието е да се яде сладко, въздържат се от горчивите ястия. В първия ден на Новата година се отива до вода и се произнася молитвата Ташлих. **АЗ-БУКИ**

Проекти

за концепции за промяна
на учебните програми
за прогимназиален
и гимназиален етап

часть III

АЗ·БУКИ

www.azbuki.bg

50-51

18 декември 2025 г.

Концепция
за промяна
на учебните
програми по
МАТЕМАТИКА

стр. **II**

Концепция
за промяна
на учебните
програми по
**ТЕХНОЛОГИИ И
ПРЕДПРИЕМАЧЕСТВО**

стр. **V**

Концепция
за промяна
на учебните
програми по
ЧУЖД ЕЗИК

стр. **VIII**

Концепция
за промяна на
учебните програми
по
МУЗИКА

стр. **XIII**

КОНЦЕПЦИЯ ЗА РАЗРАБОТВАНЕ НА НОВИ УЧЕБНИ ПРОГРАМИ ПО МАТЕМАТИКА

1. Необходимост от промяна

Обучението по *математика* в българското училище продължава да носи белезите на традиционния модел от XX век – съсредоточено основно върху **натрупването и възпроизвеждането** на знания. Една от причините за влошаващите се резултати на учениците по математика е когнитивното претоварване – **твърде много нови концепции** наведнъж, **ненужна сложност** в начина на представяне, изискване за паралелно извършване на много действия, **липса на достатъчно време за упражнение**. Това води до затруднено разбиране, бързо изтощение, стрес, повърхностно учене и често – до отказ от предмета. Учебниците и методите на преподаване продължават да акцентират предимно върху **алгоритмичното мислене, запаметяването на формули и механичното решаване** на задачи – подход, който ограничава способността на учениците да прилагат знанията си в реални ситуации, и **възпрепятства развитието на функционална грамотност**, която е основна цел на съвременното образование.

За постигане на обрат в резултатите на учениците по математика се налага дълбоко преосмисляне на философията на учебните програми, на структурата и сложността на учебното съдържание в тях, а наред с това – **целенасочена квалификация** на учителите за прилагане на иновативни методи, включване в майсторски класове, предоставяне на **съвременни диагностични и адаптивни инструменти, качествени ресурси** и сформиране на **професионални общности** за обмен на опит.

2. Цели, посока и същност на промяната

Основната цел на промяната е **математическото знание** да се превърне в **инструмент за мислене, разбиране, анализ и оценка** на света. Това предопределя фокусиране на очакваните резултати от обучението в учебните програми към **уменията и нагласите**.

Обучението по математика развива **комплексен набор от компетентности**.

– *Математическа и логическа компетентност* – способност за анализ, моделиране, аргументация и доказателствено мислене.

– *Дигитална компетентност* – използване на софтуер, симулации, аналитични инструменти и изкуствен интелект за решаване на задачи и визуализиране на процеси.

– *Езикова и комуникативна компетентност* – разбиране и използване на математическия език с яснота и точност, тълкуване на текстови задачи, графики и данни.

– *Социално-емоционални умения* – работа в екип, споделена отговорност, устойчивост при неуспех и позитивна нагласа към ученето.

– *Гражданска и ценностна компетентност* – формиране на добродетели като честност, справедливост, трудолюбие и отговорност.

Но първостепенната задача на обучението по предмета е да насърчава **функционалната грамотност**, а не **механичното възпроизвеждане** на знания. Това предполага учебните програми да са **погъвкави, с по-рамкови очаквани резултати**, да създават условия за **плавен преход** от конкретно към абстрактно мислене между различните образователни етапи, да осигуряват **логическа последователност**, да спомогнат за **преодоляване на когнитивното претоварване** и на усещането за липса на връзка между теория и практика, което води до загуба на интерес, демотивация, бързо натрупване на пропуски, изоставане и в крайна сметка – до отказ да се полагат усилия.

И ако в прогимназиалния етап не се налагат съществени промени в учебните програми, тъй като темите са устойчиви, ефективно изграждат основни умения и не изискват структурно пренаареждане, а единствено **методическо обновяване**, то в средната образователна степен са нужни сериозни **количествени и съдържателни промени**.

Количествено оптимизиране може да се постигне по пътя на:

– **отпадане** на отделни специализирани или повтарящи се теми, очаквани резултати или понятия, напр. решаване на ирационални неравенства от вида $Vax^2 + bx + c > m$;

– **обединяване на теми** за осигуряване на по-добра логическа последователност, напр. интегриране на тригонометричните функции в интервала $[0^\circ, 180^\circ]$ и обобщения ъгъл в общ тематичен блок;

– **ограничаване на дълбочината** на отделни теми, напр. биномно и нормално разпределение, с цел свеждането им до приложение;

– **преципиране на нивото на очакваните резултати** чрез промяна на познавателните глаголи с цел работа за изграждане на умения;

– **реорганизация** на учебното съдържание между отделните класове;

– **преместване на теми, очаквани резултати или понятия** от общообразователна в профилирана и разширена подготовка.

Качествената промяна изисква акцент върху решаването на **практически задачи с житейски контекст** – от планиране на бюджет до моделиране на обществени процеси, които свързват математиката с ежедневието, природните науки, икономиката и гражданското образование, а същевременно изграждат отговорност и социални умения, възможност за надграждане чрез проектна и изследователска дейност.

В сърцевината на новата визия стои **възпитателната функция** на математиката. Математиката формира **логическо и критическо мислене**. Тя учи да се търсят аргументи и доказателства, да се различава **мнение от факт**, да се оценява достоверността на информацията. Математиката развива **дисциплина, постоянство и търпение**. Тя **възпитава устойчивост** на характера и **вътрешна мотивация**, култивира **отговорност** към собствената работа. Чрез екипна работа и проекти учениците развиват култура на **диалог, уважение** към мисълта на другия и емпатия, а училището се превръща в общност на взаимно уважение и подкрепа. Грешките се осъзнават като естествена част от ученето. Това изгражда **емоционална устойчивост и самоувереност**.

От ключово значение е чрез учебните програми да се постигне по-балансирано разпределение между знания, умения и нагласи с отчетлив **акцент върху уменията и нагласите** и осигуряване на **повече време за упражнения**. Това ще даде на учителя възможност да **адаптира** методите, темпото и ресурсите спрямо нуждите и интересите на учениците.

Наред с това новите програми трябва да насърчават **интердисциплинарен и проектно базиран подход**, които показват връзката на математиката с другите области на знанието. Така учениците ще осъзнаят нейното практическо и ценностно измерение – например чрез връзки с природните науки, предприемачеството и гражданското образование. Особен фокус се поставя върху използването на **дигиталните технологии и изкуствения интелект**, които да са в помощ на индивидуализираното обучение чрез визуализации, адаптивни упражнения и анализ на грешки.

Не по-малко важна е **подкрепата за учителите**, които са основните носители на промяната. Включването на методически насоки ще позволи прилагането на активно учене, диалог и проектна дейност и ще ги подкрепи в ролята им на ментори и фасилитатори, в използването на повече визуални и игрови подходи, акцент върху работата в екип и социално-емоционални умения, в интегрирането на изкуствения интелект за анализ на грешки и адаптивни задачи и на дигитални ресурси и симулации за подготовка за реални приложения.

Крайната цел е създаване на устойчива и включваща среда, в която математиката се преживява като достъпна, логична и полезна дисциплина. В основата е идеята, че математиката не е сбор от изолирани теми, а **цялостна система** от взаимно свързани понятия, които изграждат **логическо и аналитично мислене**. Учениците ще придобият не само знания, но и увереност в способността си да мислят самостоятелно, да намират решения и да прилагат **математическите принципи в реалния живот**.

3. Съдържателни акценти

Глобални области	Прогимназиален етап	Първи гимназиален етап	Втори гимназиален етап
Числа и алгебра	делимост; обикновени и десетични дроби; рационални числа, приложения – проценти, пропорции, време, разходи, бюджет и др.; степенуване; цели изрази – едночлен и многочлен, линейни уравнения и неравенства, моделиране с линейни уравнения и неравенства	коренуване; рационални и ирационални изрази; квадратни уравнения; рационални уравнения и неравенства; ирационални уравнения; системи линейни уравнения с две неизвестни; моделиране на процеси с уравнения, свеждащи се до квадратни или дробни уравнения; прогресии	степен и логаритъм; систематизация на уравнения, неравенства и функции, използвани за моделиране на реални процеси

Геометрични фигури и тела	изследване на равнинни фигури, еднакви триъгълници, конструктивни задачи и работа с 3D визуализации/ добавена реалност, обем и лице на повърхнина на тела	подобни триъгълници; решаване на триъгълник; окръжност и равнинни фигури, допирателни и ъгли; вектори, тригонометрия с приложения в измерване и проектиране	решаване на равнинни фигури; тригонометрия и елементи от стереометрията; моделиране на геометрична ситуация с помощта на алгебричен или тригонометричен израз
Функции и измерване	координатна система; понятие за повърхнина и обем, практически ситуации и графични представяния, работа с мерни единици и реални задачи	линейни, квадратни и тригонометрични функции на остър ъгъл, дигитални инструменти за анализ на зависимости	функции; решаване на екстремални задачи; систематизация и приложение на тригонометрични, показателни и логаритмични функции за моделиране на реални процеси
Вероятности и статистика	основи на теорията на множествата, събиране и представяне на данни чрез диаграми и таблици; средноаритметично	статистика и обработка на данни, комбинаторика	класическа вероятност

4. Специфични методи на оценяване

Оценяването придобива преобладаващо формиращ и подкрепящ характер – измерва процеса на мислене, а не само крайния резултат. Използват се портфолио, самооценка и задачи с дигитална диагностика. Централно място заема „кривата на развитие на ученика“, която проследява индивидуалния напредък във времето и насочва учителя към адаптиране на методите и темпото на работа. Тя насърча мотивацията и увереността, като фокусира вниманието върху личния растеж, а не върху сравняването с другите.

Предвижда се допълване на всяка учебна програма с дескриптори, ориентирани към различните нива на постигане на най-значимите очаквани резултати, които да подпомогнат вътрешното оценяване и да гарантират обективност и съпоставимост.

5. Очаквани резултати от промените

Реализирането на новата концепция за обучение по математика ще доведе до положителни промени в три взаимно свързани измерения – учебно, личностно и системно.

На първо място, очаква се значително повишаване на мотивацията и намаляване на тревожността към математиката благодарение на смислените практически задачи, в които учениците активно участват. Това ще укрепи функционалната грамотност – способността да се използва математиката за анализ, аргументация и вземане на решения в реалния живот.

На второ място, преминаването от механично запаметяване към разбиране и критично мислене ще се отрази положително върху резултатите от националните и международните оценявания. Учениците ще демонстрират истинско разбиране, а не просто възпроизвеждане на знания.

На трето място, логическата последователност и плавност на новата структура ще намалят пропуските при преходите между етапите на обучение.

КОНЦЕПЦИЯ ЗА ПРОМЯНА НА УЧЕБНИТЕ ПРОГРАМИ ПО ТЕХНОЛОГИИ И ПРЕДПРИЕМАЧЕСТВО

1. Необходимост от промяна

Предметът *технологии и предприемачество* е пример за интегративен предмет, в който съжителстват **технологична и финансова грамотност, предприемачество, кариерно ориентиране, екологично и етично възпитание, устойчив и здравословен начин на живот**. Това го натоварва с големи очаквания и макар действащите към момента учебни програми да се оценяват като добре структурирани, те все още се нуждаят от усъвършенстване, за да отговорят пълноценно на потребностите на съвременното образование.

Съвременната икономика и динамичното развитие на технологиите изискват преосмисляне на начина, по който се организира обучението по *технологии и предприемачество*. Настоящите образователни практики **невинаги успяват** да подготвят учениците за **реалните предизвикателства** на дигиталната, иновативната и устойчивата среда.

Налице е нужда от **по-силна практическа насоченост**, интегриране на дигитални инструменти и изкуствен интелект и създаване на учебни ситуации, в които учениците да развиват умения за **мислене, анализ и действие**.

Промяната е наложителна и поради необходимостта от **по-тясна връзка между училищното обучение и реалния свят** – пазар на труда, предприемачески инициативи, социални предизвикателства и устойчиви решения.

Основен проблем в българското училище, като цяло, е **доминирането на фактологични знания**, което ограничава развитието на практически умения, критическо мислене и способност за вземане на решения в реални житейски ситуации. Това се дължи на комплекс от фактори – **детайлизирани учебни програми с конкретни характеристики, учебници с неприложими понятия и преобладаващо фактологично преподаване**.

Обучението следва да създава увереност, че всеки ученик може да бъде активен участник в технологичните и социалните промени чрез личен принос и отговорност.

2. Цел и посока на промяната

Настоящият документ очертава посоката на промяната на учебните програми по *технологии и предприемачество* – **оптимизация – количествена и качествена, наред с осъвременяване – на учебното съдържание и на методите на преподаване и оценяване с цел промяна на мотивацията за учене и изграждане на компетентни, инициативни и отговорни млади хора, подготвени за съвременния живот и труд**.

Ключовото понятие за тази промяна е **интеграцията**. Интеграция между технологии, предприемачество, устойчивост и дигитална култура, което може да се сведе до следните основни акценти.

– По-изразена **рамкова структура** на учебните програми с **актуализирани глобални области** – еднакви за всичките етапи на обучение по предмета, и по-обобщени **очаквани резултати**, отпадане на остарели теми и понятия, условия за преодоляване на когнитивното претоварване и преход от теоретично преподаване към активно учене.

– Фокусиране **върху личния опит и ученето чрез практика** – акцентът се поставя върху процеса на учене и практическото приложение на знанията чрез активно участие на учениците в реални проекти, експерименти и задачи, като се насърчават личният принос и отговорността при създаване на изделия, решения и социална ангажираност.

– Силен акцент върху **дигитализацията и иновациите** – използване на съвременни дигитални инструменти и технологии (3D моделиране, изкуствен интелект, софтуер за проектиране, онлайн платформи за сътрудничество, дигитално портфолио и др.) с цел подготовка на учениците за реалностите на бързо развиващата се технологична среда.

– Условия за прилагане на **интегриран STEM подход** – засилване на междупредметните връзки с природни науки, математика, информатика, изкуства и гражданско образование чрез проектно базирано и проблемно базирано обучение.

– Фокус върху **предприемачеството, финансовата грамотност и устойчивото развитие** – системно надграждане от началния етап до гимназиалния, преминавайки от базови понятия към разработване и реализация на бизнес модели и предприемачески инициативи в учебна среда, а наред с това интегриране на теми за здравословно хранене, екологична отговорност и устойчиви технологии.

Включване на **методическите насоки** към учителите като **обособена част** от учебните програми, които да позволяват свободен избор на методи, средства, ресурси и адаптиране на учебното съдържание спрямо интересите на учениците.

В основата на визията за промяна стои стремежът учебните програми да стимулират **възпитаване на добродетели** като честност, трудолюбие, съпричастност, решителност, самокритичност и развитието на **социално-емоционална интелигентност**.

Оптимизацията изисква преход от теоретично преподаване към активно учене чрез преживяване, като основните подходи при обучението по предмета са **проектно базирано обучение** (project-based learning), **проблемно базирано обучение** (problem-based learning), **учене чрез опит (преживяване)** (experiential learning), **учене чрез действие в практиката** (learning by doing), чрез симулации и ролеви игри, използване на дигитални инструменти, решаване на казуси, предприемачески проекти, експериментирание с технологии и материали, практически работилници, използване на гост-лектори и преки наблюдения, документиране на процеса по изработване на изделие чрез портфолио, рефлексия и самооценка, дизайн мислене, участие в събития (състезания, базари, изложби, на които учениците представят резултатите от своята работа).

3. Съдържателни акценти

Глобална област	Характеристика	Начален етап	Прогимназиален етап	Първи гимназиален етап
Техника и технологии	Фокусира се върху съвременни технически и технологични решения с приложение в ежедневието, селското стопанство, промишлеността.	Развитие на начална техническа и технологична грамотност чрез използването на материали, инструменти и технологии за обработка и създаване на продукти, приложими в ежедневието, селското стопанство и промишлеността.	Усъвършенстване на техническата и технологичната грамотност чрез използване на материали, инструменти и технологии за създаване на функционални продукти, като се прилагат знания и умения за анализ на тяхната ефективност, устойчивост и приложимост.	Овластяване на техническа и технологична компетентност чрез решения с реална приложимост, като използват цифрови инструменти, техническа документация и устойчиви подходи за решаване на практически проблеми в различни сфери на живота.
Инженерство и дизайн	Обхваща конструиране, моделиране, техническа документация, инженерни решения и практически умения за създаване на изделия и продукти.	Изграждане на начален опит за конструиране и моделиране на изделия с ясна функция и научно обосновани идеи в реална или симулирана среда.	Усъвършенстване на уменията за конструиране, моделиране и подобряване на изделия и прототипи с практическо приложение чрез прилагане на инженерни решения за решаване на проблеми в симулирана или реална среда, с използване на подходящи материали, инструменти и технологии.	Овластяване на начална инженерна компетентност при реализиране на изделия и прототипи с прилагане на инженерни принципи, използване на цифрови инструменти и оценяване на тяхната функционалност, устойчивост и приложимост в реална или симулирана среда.

Устойчив дом и среда за живот	Разглежда технологии, битови уреди и дейности в дома, енергийна ефективност, екология, безопасна и ергономична среда.	Запознаване с основни битови уреди и дейности в домакинството и придобиване на начален опит за безопасното им използване с грижа към опазване на околната среда.	Надграждане на началния опит за самостоятелно използване на битови уреди и извършване на дейности в дома с отговорно отношение към енергийната ефективност и околната среда за постигане на устойчив, здравословен и безопасен начин на живот.	Усъвършенстване на опита за прилагане на устойчиви и иновативни решения в домакинството и средата на живот и планиране на подобрения за енергийна ефективност, безопасност и ергономичност в реална или симулирана среда.
Предприемачество и финансова грамотност	Включва предприемаческо мислене и основни аспекти на предприемаческата дейност, икономическата и финансовата грамотност.	Изграждане на начални знания за предприемаческата дейност, икономиката и финансовата грамотност и овладяване на умения за планиране, сътрудничество с отговорно отношение към ресурсите.	Развитие на предприемаческо мислене и надграждане на икономическата и финансовата грамотност чрез участие в симулирани бизнес дейности и решаване на реални казуси от ежедневието.	Развитие на предприемаческа компетентност и обогатяване на икономическата и финансовата грамотност чрез реализиране на идеи с добавена стойност и представяне на решения, приложими в реална или симулирана среда.
Професии и кариера	Фокусира се върху професиите и света на труда, самопознанието и възможностите за образование и кариерен път.	Изграждане на начална представа за различни професии и света на труда, разпознаване на лични интереси и силни страни като основа за бъдещо образование и личностно развитие.	Овладяване на умения за избор на бъдещо образование чрез опознаване на света на труда и различни професионални пътеки въз основа на самооценка на личните интереси и способности.	Развитие на осъзнато отношение към професиите и света на труда чрез самопознание, самооценка и вземане на информирани решения за бъдещото образование и кариерно развитие през целия живот.
Технологии и иновации	Обхваща разработването на иновативни решения чрез дизайн мислене и STEM подходи с акцент върху създаване на стойност и пазарна реализация.	Насърчаване на творческо и предприемаческо мислене чрез използване на материали, инструменти, технологии и дигитални средства за създаване на продукти с практическа стойност, отговарящи на реални потребности и приложими в училищната среда.	Развитие на творческо и предприемаческо мислене чрез работа по проекти със съвременни технологии и STEM подходи за създаване на полезни решения с практическа стойност, приложими в реална или училищна среда.	Усъвършенстване на уменията за иновативно и предприемаческо мислене чрез създаване на устойчиви решения с добавена стойност при реализация на учебни проекти със съвременни технологии, дизайн мислене и STEM подходи.

4. Специфични методи на оценяване

Преобладаващо при обучението чрез преживяване (опит), което е основно по *технологии и предприемачество*, става формиращото оценяване. То намира израз в:

– *наблюдение на процеса* – **оценяват се участието, инициативността, сътрудничеството и**

отговорността по време на работа.

– *разработване на портфолио/дневник на напредъка* – чрез рефлексия учениците описват конкретната дейност, като осмислят срещнатите трудности, начините, по които са ги преодолели, и научените уроци;

– *осъществяване на самооценка и оценка от връстници* – развива се умение за рефлексия, оценка на собствените постижения и уважение към чуждия труд;

– *използване на качествени описания* – оценяване чрез рубрики, в които се описват критериите и нивата на изпълнение, което позволява на учителя и учениците да разберат ясно какво се очаква и по какви показатели ще се оценява работата (напр. „начално ниво“, „развиващо се“, „усвоено“) вместо само цифрови оценки;

– възможност за индивидуализирана обратна връзка, насочена към развитие, а не само към резултат.

Място има и сумиращото оценяване (*в края на учебен срок/година/етап*), насочено към крайния резултат от дейността на ученика (завършен проект, продукт или услуга); представяне на проект или на портфолио на ученика с документиран проект, рефлексия и самооценки.

5. Очаквани резултати от промяната

Очакваните резултати включват: ученици с развита технологична, предприемаческа и финансова грамотност, способни да прилагат знанията си в реални ситуации; повишена мотивация и ангажираност чрез обучение, свързано с реални дейности; изграждане на култура на сътрудничество, етика и отговорност; повишена гъвкавост на учителите чрез използване на иновативни подходи; училищна среда, ориентирана към иновации и предприемачество.

КОНЦЕПЦИЯ ЗА ПРОМЯНА НА УЧЕБНИТЕ ПРОГРАМИ ПО ЧУЖД ЕЗИК

1. Необходимост от промяна

Обучението по *чужд език* в училищното образование се осъществява в съответствие с Общата европейска езикова рамка (ОЕЕР), в основата на която са залегнали комуникативната компетентност и пренасянето на фокуса от усвояване на чисто езикови знания и умения към прилагане на по-цялостен компетентностно ориентиран подход. Това в голяма степен дава увереност, че действащите учебни програми създават условия за ефективно развитие на езикова, комуникативна и межкултурна компетентност. В хода на прилагането им обаче се проявяват и някои несъвършенства – известен дисбаланс между основните умения и подценяване на говоренето, раздробяване на нивата по ОЕЕР, липса на плавни преходи между етапите, недостатъчен акцент върху изграждането на умения за езиково посредничество.

На чуждоезиковото обучение традиционно се гледа като на силен инструмент за личностно развитие и социална интеграция. Предвид на динамиката на общественото и на технологичното развитие и навлизането в ерата на изкуствения интелект, това вече не е достатъчно. Налага се осъвременяване на учебното съдържание по посока на **разширяване на критическото и творческото мислене**, дигиталната компетентност, връзката с други учебни предмети и уменията за учене през целия живот. Новите учебни програми следва да са отворени към интегрирането на разнообразни умения и компетентности, необходими на съвременното поколение ученици – **емоционална интелигентност и социални умения**, гражданска компетентност и **възпитание в добродетели**, функционална грамотност за четене, разбиране и интерпретация на текст и пр.

2. Цели, посока и същност на промяната

Посоката на промяна е **от традиционно езиково обучение** към повишаване степента на **интегрираното обучение**, развиващо комуникативна, социална и дигитална грамотност. Това изисква **оптимизиране на учебните програми**, което да осигури:

– Преход от знанията за езика към успешно **поведение и общуване**, демонстриращо езикова грамотност и **комплексна комуникативна компетентност** – чуждоезиковото обучение да е ориентирано към изграждане на **практически комуникативни умения** – слушане, говорене, четене и писане, с цел ефективна употреба на езика в различни житейски контексти.

– Фокус върху **интегрирано междупредметно** взаимодействие и използване на **интердисциплинарния потенциал** на предмета – търсене на интеграция с други учебни предмети/области, прилагане на иновативни подходи и практики в процеса на преподаване и учене. В тази връзка,

от особено значение е създаването на **межкултурен аспект** на обучението чрез включване на културни, социални и поведенчески модели на страните, в които езикът се говори.

– Използване на **технологии** (вкл. и AI) и **автентични езикови материали** – съвременното езиково обучение да изисква интеграция на дигитални платформи, видеа, игри, подкасти, езикови приложения и изкуствен интелект за повишаване на ангажираността и ефективността на учебния процес.

– Мотивация за **автономност и учене** през целия живот – засилване на присъствието на езикови дейности, ориентирани към подхранване на **мотивацията** на ученика за учене и изграждане на умения за автономност, по-голям акцент върху **личния избор и критичното мислене, рефлексията и самооценката**, активно участие, насоченост към резултати, умения за контрол върху собственото учене, базирани на съзнателното и целенасочено осмисляне на езиковия опит.

И това в условията на прилагане на **диференциран подход** и съобразяване с **индивидуалните темпове** на учене, което е задължително при усвояването на чужд език, обучението, ориентация към резултатите.

– Използване на обучението по чужд език като **средство за възпитание** в межкултурна толерантност, гражданска отговорност и добродетели, медиативни умения и способност за творческа изява.

Чуждоезиковото обучение е естествен контекст за **формиране на ценности и добродетели**. Концепцията за възпитанието в добродетелите в чуждоезиковото обучение се разглежда в национален контекст, в контекста на световната култура и на културата на страните на изучавания език. Осъществява се чрез ситуационни игри, проектна дейност, съставяне на диалози по темите, съобразени с възрастта на ученика и етапа на обучение, чрез темите в учебното съдържание, чрез четене и слушане и обсъждане на подходящи текстове, отразяващи прояви на добродетели в ежедневието или в извънредни ситуации.

Обучението по чужд език се основава на **активен дейностно ориентиран подход**, който надгражда традиционния комуникативен подход. Целта е учениците да участват активно в разнообразни учебни ситуации, изграждайки умения за практическа и творческа употреба на езика.

3. Съдържателни акценти

Глобални области	Начален етап	Прогимназиален етап	Гимназиален етап Нива от A1 до B2 в зависимост от вида обучение, отразен в училищния учебен план на съответното училище	
			Ниво B1	Ниво B2
Четене	Разбиране на познати думи и изрази, срещани в обичайни ситуации от ежедневието по изучени теми, на кратки и елементарни текстове, на кратки електронни съобщения, картички, писма, указания.	Разбиране на основната информация в ограничени по обем текстове на стандартен език, по познати теми, с позната лексика и изучавани граматични структури. Откриване на необходимата информация в обяви, проспекти, реклами и др.	Разбиране на общото съдържание на текстове и извличане на основна информация от художествени и научнопопулярни текстове по теми от ежедневието и по актуални събития. Разбиране на обяснения, описания, инструкции.	Разбиране на общото съдържание и важни подробности от автентични текстове на познати теми. Осъзнаване на логиката и структурата на текста, разбиране на сложни конструкции и на често употребявани идиоматични и разговорни изрази.

Говорене – монологична реч	Самопредставяне с прости изречения. Описание по елементарен начин на хора и предмети, условията на живот и заобикалящата среда, всекидневни дейности и събития и предпочитания.	Описание, кратък разказ и представяне на настоящи занимания, бъдещи планове и намерения; кратка лична преценка и мнение по позната тема. Разбираемост на изказването.	Представяне на информация при използване на изучени думи и изрази; преразказ на кратки текстове; кратка презентация на позната тема при относително гладко говорене, с произношение и интонация, близки до стандартните.	Представяне на самостоятелно подготвени изложения по различни теми, логически и езиково съобразени с целите, аудиторията, ситуацията, включително в дигитална среда.
Писане – писмено изложение	Попълване на лични данни във формуляр (анкета) въпросник; описание на лица с елементарни изрази и фрази; създаване на елементарен текст с ограничен обем думи,	Формулиране на кратки съобщения и попълване на формуляри. Писане на електронно писмо с цел покана или молба, извинение, отказ, изразяване на благодарност и др., използвайки несложни изрази и връзки. Кратко описание на събитие от личен опит.	Създаване на описателни и повествователни текстове по теми от ежедневието, по познати и актуални теми, на кратки информативни текстове, при спазване на поставената задача и изискванията на съответния жанр. Разказване/ преразказване на история.	Създаване на текст по даден проблем, с ясно формулирана теза и убедителна аргументация. Съобразяване с граматичните и правописните норми на езика, с изискванията на съответния стил и жанр.
Говорене – диалогична реч	Водене на елементарен разговор по познати теми с уместна употреба на лексиката, при бавно темпо на говорене, с произношение и интонация, ненарушаващи разбирането. Изразяване на лични желания и потребности.	Водене на разговор във всекидневни ситуации, с пряк обмен на информация по познати теми, с уместна употреба и разнообразие на лексиката и граматична коректност. Участие в разговор с кратки реплики, дори и без разбиране на цялостното съдържание.	Водене на разговор по познати теми, изразяване на чувства и лично мнение в речеви ситуации от ежедневието при относително гладко говорене, с произношение и интонация, близки до стандартните. Уместна употреба и разнообразие на лексиката и съобразяване с граматичните норми на езика.	Участие с лекота в различни форми на спонтанна и подготвена диалогична реч в присъствена и виртуална среда, включително в онлайн дискусии. Разбиране на събеседника/ събеседниците и адекватно реагиране с подходящи езикови средства и аргументация.

Писмено общуване	Задаване и отговаряне писмено на въпроси по познати теми – например в SMS, чат, кратка лична кореспонденция.	Писане на кратки съобщения за дейности, планове или при изказване на мнение по позната тема; водене на лична кореспонденция. Писмено описание, разказване, задаване на въпроси и отговаряне на въпроси с прости изречения по познати теми, свързани с ежедневието.	Водене на лична кореспонденция и умения за съставяне на прости/ стандартни официални писма (напр. за изискване или предоставяне на информация, резервация, покана и др.). Участие в онлайн комуникация в реално време по познати теми	Водене на лична и официална кореспонденция. Участие в обмен и обсъждане на информация и мнения в социалните мрежи и в професионални или учебни виртуални пространства.
Медиация				
	Превеждане и обясняване на дума, фраза, изречение, много кратък текст от изучавания чужд език на български език; предаване най-общо на елементарно ниво за какво се говори в текст.	Използване на елементарна лексика, при желание за разяснение на идея. Предаване на проста информация от кратки, несложни текстове (бележки, обяви, инструкции, менюта).	Превеждане и/ или предаване по смисъл на текстове от различни сфери (професионална, учебна, лична), написани на стандартен език, в разбираеми и близки до оригинала писмен текст или устно изказване.	Участие като езиков посредник в двуезичен разговор на ежедневни теми. Превод или предаване на смисъла на текстове, свързани с лични, професионални или учебни интереси.
Езикова грамотност				
Лексика	Много елементарен набор от прости думи и изрази за описание на хора, предмети и събития.	Ограничен репертоар от основни езикови средства и кратки заучени фрази, които позволяват справяне с ежедневни ситуации.	Добър набор от лексикални средства в активния речников запас за успешно общуване по познати теми и в ежедневни ситуации.	Много добър набор от лексикални средства в активния речников запас за успешно общуване по познати теми и в ежедневни ситуации.
Граматика	Използване на някои основни граматични структури и синтактични модели в прости изречения.	Коректно и уместно използване на основни граматични структури и модели на изречения и общуване със заучени фрази по познати теми/ ситуации.	Сравнително добро владение на основните граматични форми и простите синтактични структури, макар и с известна неточност при употребата им в спонтанно общуване.	Много добро владение на граматични форми и синтактични структури и правилно използване в процеса на спонтанно общуване.
Произношение	Коректно възпроизвеждане на звукове и правилно ударение в ограничен диапазон от заучени думи и фрази.	Като цяло, достатъчно ясно и разбираемо произношение.	Като цяло, разбираемо произношение; интонацията и ударението на ниво изречение и на ниво дума не пречат на разбирането.	Ясни, коректни и близки в голяма степен до тези на изучавания чужд език произношение, интонация и ударение както на ниво изречение, така и на ниво дума.

Правопис	Правилно изписване на познати думи и кратки фрази и правилно използване на основни пунктуационни знаци (напр. точки и въпросителни знаци).	Сравнително правилен правопис на познати думи и фрази и сравнително точно използване на пунктуационните знаци.	Достатъчно точен правопис и пунктуация, които не пречат на разбирането на текста.	Точен правопис и пунктуация.
Социалингвистична компетентност				
	Умение за установяване на основни социални контакти, като се използват най-простите ежедневни учтиви форми за поздрав и сбогуване, представяне, молба и т.н. и спазване на етикета на общуване.	Просто, но ефективно общуване в познати ежедневни ситуации, при използване на прости и заучени изрази и фрази и спазване на етикета на общуване.	Изпълняване на широк спектър от словесни действия за успешно общуване в ежедневни житейски ситуации. Умение за разграничаване между официален и неофициален регистър на общуване.	Успешно общуване при спазване на всички норми на поведение. Ясно разграничаване на официален и неофициален регистър на общуване.
Межкултурна компетентност				
	Проява на отвореност, любознателност, респект и уважение към различното и културното разнообразие.	Познаване на особеностите на ежедневието и бита, на образователната система и основните научни достижения, на някои от най-изтъкнатите творци и техните най-бележити произведения от областта на литературата, музиката, изобразителното изкуство, киното на страната/страните на носителите на езика.	Познаване на типичните поведенчески модели, вкл. и на тези, свързани с езика на тялото и невербалната комуникация (напр. при поздрав, отправяне на покана, поднасяне на подарък и т.н.).	Адекватна реакция, съответстваща на възприетите норми на поведение на носителите на език, дори и в сложни ситуации. Умение за спонтанно и свободно общуване, за разпознаване и разрешаване на недоразумения; проявяване на отвореност и гъвкавост при справянето с културните различия.

4. Специфични методи на оценяване

Формиращото оценяване (устно и писмено) е в центъра на обучението по чужд език и предпоставя системна и навременна обратна връзка, която подпомага ученето, коригира затрудненията и насочва към нови стратегии за напредък. Учителят и ученикът участват активно в процеса, оценяването се превръща в средство за насърчаване, а не само за санкциониране. Използва се портфолио за самооценяване и документиране на езиковата биография и напредъка в усвояването на езика. Засилва се обратната връзка между ученици, учители и родители.

5. Очаквани резултати от промяната

Като цяло, новите цели в обучението по чужд език предполагат изграждането на уверени, активни и отговорни граждани, способни да се ориентират в глобалната информационна среда и да участват пълноценно в межкултурен диалог.

КОНЦЕПЦИЯ ЗА ПРОМЯНА НА УЧЕБНИТЕ ПРОГРАМИ ПО МУЗИКА

1. Необходимост от промяна

Музиката е неразделна част от културната идентичност и духовното развитие на човека. Едно от най-древните изкуства, чрез които **човекът е изразявал себе си и е търсел мястото си в света**, тя лежи в основата на **човешката цивилизация**. Бидейки **универсален език** за непосредствено **изразяване на човешките емоции**, музиката е и предпочитано от младите хора изкуство. Обучението по музика заедно с обучението по другите изкуства е натоварено с отговорността за **формирани и развиване на изтънчен естетически вкус и музикална култура, на вкус към ценното и значимото**, а не към пошлото въз основа на достиженията на българския музикален талант и за **култивиране на емоционална чувствителност и отзивчивост**.

До голяма степен действащите учебни програми по предмета са насочени към тези цели, но практиката показва, че обучението **нерядко акцентира върху фактологията вместо върху творческата интерпретация и въображението**. Чрез **насърчаване на креативността на учещите и на любопитството им към различните музикални форми** се осигурява възможността музиката да остане **въздействащо, вдъхновяващо и значимо изкуство за учениците/личностите на новото време**.

2. Цели, посока и акценти на промяната

Целта на промяната в учебните програми по *музика* е да се осъвремени обучението, така че то да отговаря на изменената социокултурна среда, в която за младите хора е много по-атрактивно да са **активни участници**, а не пасивни консуматори на естетически продукти. Това изисква окончателно скъсване с **репродуктивния** подход в обучението и замяната му с **действен, активен** подход.

Основните посоки на промяната, с които се допълват, разширяват и обогатяват действащите учебни програми, може да се търсят в няколко основни посоки:

- **Изграждане и развиване на основни музикални умения** – по-силен акцент върху певческите умения и уменията за възприемане на музика, усет за ритъм, метрум, темпо, динамика, мелодичен слух.

- **Развиване на артистични умения** – подкрепа и стимулиране на солови и колективни артистични изяви, посещение на репетиции и концерти, създаване на представи и изграждане на навици за поведението на публиката, изпълнителя, твореца.

- **Създаване и обогатяване на музикална култура**, формиране на умения за работа с исторически и теоретични факти за музиката, **насърчаване на логическото и критическото мислене**, изграждане на умения за откриване на **причинно-следствени връзки**, достигане до разбирането за изкуството като отражение на съвременността и социалните процеси.

- **По-ясни междупредметни връзки** – музиката може да се синхронизира с предмети като история и цивилизации, география и икономика, литература, изобразително изкуство, физическо възпитание и спорт, компютърни технологии и др., така и с насоки за **създаване на интегрирано учебно съдържание** със специално внимание към българската музикална култура и съвременното творчество.

Обучението по музика има сериозен потенциал за развиване на **социално-поведенческите и социално-емоционалните умения**, на възпитаване в **ценности и добродетели**. Учебният предмет по своята същност е свързан с естетически и нравствени категории като красота, хармония, доброта, естетика, възвишеност. **Възпитателната функция** на изкуството се изразява във формиране на уважение към **националното и световното културно наследство**, изграждане на **национална идентичност**, като се проявяват толерантност и разбиране на различни култури, емпатия, работа в колектив и др., създава се траен интерес към посещение на концерти.

Наред с това в учебните програми трябва да намери място и използването на **новите технологии и дигитални средства** – работа с музикален софтуер, дигитални инструменти, създаване на музика чрез приложения.

3. Акценти в учебното съдържание

Глобални области	Характеристика	Начален етап	Прогимназиален етап	Първи гимназиален етап
1. Общуване чрез музикалната изразност	Общуване със и чрез изкуството на музиката	• Създаване на връзка между музикални примери и нови понятия. • Насърчаване на интонационната прецизност. • Идентифициране на изразните средства в слухови представи и нотно ограмотвяване.	• Коментиране на ролята на изразните средства. • Познаване и изпълняване според възможностите химна на Р България, на Европейския съюз, на българската просвета. • Интелектуално и емоционално съпреживяване при изпълнение и/или възприемане на художествен музикален пример.	• Правилно използване на специфична музикална терминология при изразяване на мнение и на емоционални състояния, провокирани от предложена музика. • Аргументирано оценяване на въздействието на елементите на музикална изразност във фолклорната и композиторската музика. • Демонстриране на личен вкус и убедителна аргументация на слушателски предпочитания и при подбор на звуково оформление.
2. Жанрове, стилове и форми в музиката	Идентифициране на музикални жанрове и форми	• Идентифициране на музикалните жанрове чрез двигателна активност, имитация и звукоподражаване. • Импровизиране по зададен метрум.	• Разпознаване на формообразуващи принципи в музиката в изучавани музикални форми и творби. • Систематизиране и групиране на изучаваните жанрове по техни основни белези.	• Проследяване хронологията на появата на музикалните жанрове в различните епохи и връзката им с други изкуства. • Разпознаване на фолклорна музика по определени белези; разпознаване на музикални инструменти от различни култури; наблюдение и коментиране на синтеза в изкуствата.
3. Музика и общество	Идентифициране на значението на българския фолклор и на българското композиторско творчество за обществото • Формиране на толерантно отношение към различна по характер и вид музика и от различни музикални култури.	• Изразяване на национално самочувствие с опора върху музикалната фолклорна практика и традиции.	• Систематично и задълбочено познаване на българския фолклор, в т.ч. и на достиженията на българското композиторско творчество, основано на фолклора. • Разграничаване на музиката от различни фолклорни области в България, вкл. от своя регион и на други етноси.	• Свързване на изучаваните музикалноисторически епохи и стилове с факти от литературата, историята, географията, изобразителното изкуство. • Разпознаване на новите тенденции в музиката. • Оценяване комуникативните възможности на музиката.

4. Музика и дигитални технологии	Създаване на мултимедийни продукти за изразяване на собствено отношение към музиката	• Представяне на музикална тема чрез мултимедийен продукт. • Търсене, съхранение и разпространение на музикална информация с помощта на дигитални технологии.	• Самостоятелно и етично използване на основни начини за търсене, събиране, съхранение, обработка и разпространение на музикална информация. • Използване на дигитални ресурси при подготовка на презентационни материали, свързани с определена музикална задача.	• Самостоятелно, етично и отговорно използване на дигитални ресурси за обработване, създаване и анализиране на презентационни материали. • Критично оценяване на ролята на медиите за развитието на музикалното изкуство днес. • Обработване и представяне на аудио- и видеоматериали, озвучаване на видеоклип.
5. Музиката сред другите изкуства и области на културата	Конструирание на връзки между музиката и други изкуства и области на културата	• Съпоставяне на звученето на музикална творба и на фолклорен и/или литературен поетически текст и тълкуване на значението му.	• Анализиране и интерпретиране на връзката между звук, образ и слово в области като музика, кино и театър, на песни със сходен характер. • Изразяване на емоции чрез движение и музика и др.	• Идентифициране на сходства и различия между произведения на различни изкуства като резултат от културноисторическата динамика. • Оценяване на културноисторическите фактори за жанровото и стилового разнообразие на музиката и нейната глобализация.

4. Методи и форми на оценяване

Акцентът в оценяването по музика пада върху **формиращото оценяване**, което дава възможност ученикът самостоятелно да проследява своя напредък, да установява силните и слабите си страни, да прилага диференцирано и да усъвършенства стратегиите си на учене. В оценяването по музика **приоритет** пред оценяването на знания получава **оценяването на музикални (творчески) умения**.

Акцентираще се върху оценяването на:

- изпълнение на песни и на кратки музикални фрази;
- изпълнението на задачи в звукова среда в рамките на проекти, предлагащи практически решения;
- писмени отговори на въпроси с прозвучаване и без прозвучаване на музика;
- напредъка и развитието на слухови и метро-ритмични умения, проявени в практически дейности;
- индивидуалния принос към:
- колективно изпълнение на ритмически движения (умения за изпълнение на различни равноделни и неравноделни ритми, за симулация на работата на оркестъра и други изпълнителски състави);
- дискусия/дебат по поставени въпроси (умения за критическо мислене, за изказване и аргументиране на позиция/мнение, отношение, предложения и др.);
- ролеви игри (умения за аргументиране на решения и за логическо мислене, комуникационни умения и умения за работа в колектив, аналитични умения).

5. Очаквани резултати от промените

В резултат на заложените в концепцията промени се очаква **стимулирането на музикалните артистични и творчески заложби** на учениците чрез възможностите да осъществят присъщия на младите хора стремеж към себеизява по един естетически продуктивен и етичен начин – чрез изкуството на музиката.

Успоредно с това се очаква и **усъвършенстване на дигиталните и презентационните умения** (чрез изготвяне на кратки рекламни клипове например, което включва драматургия, заснемане, монтиране, озвучаване или онагледено представяне на музикално-фолклорните области в България).

Друг очакван резултат е обучението по музиката като „изкуство без граници“ да насърчи и усилва **интереса към общуване с други изкуства и култури** в диалога им с музиката.

АБОНАМЕНТ '2026

АЗ·БУКИ

Научни списания	Цена за година
Български език и литература	55,65 лв. / 28,45 €
История	55,65 лв. / 28,45 €
Математика и информатика	55,65 лв. / 28,45 €
Педагогика	107,4 лв. / 54,9 €
Професионално образование	65,71 лв. / 33,6 €
Стратегии на образователната и научната политика	69,24 лв. / 35,4 €
Философия	40,68 лв. / 20,8 €
Обучение по природни науки и върхови технологии	69,33 лв. / 35,45 €
Чуждоезиково обучение	55,65 лв. / 28,45 €

www.azbuki.bg

Цена за година	
Вестник „Аз-буки“	112 лв. / 57,25 €
Цена за година онлайн	
Вестник „Аз-буки“	95 лв. / 48,57 €

Абонирайте се
в редакцията
с отстъпка:

5% от цената –
при три
и повече издания

10% от цената –
при пет
и повече издания

15% от цената –
за пълен комплект
от изданията

